

דבריו הכנסת

13

ישיבות ר"נ—רנ"ב/י—"ב שבט תשל"ו/12—14 ינואר 1976

יג/מושב שלישי

הישיבה המאתיים וחמישים של הכנסת השמינית

יום שני, י' שבט תשל"ו (12 ינואר 1976)
ירושלים, הכנסת, שעה 16:04

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר י. ישעיהו: הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת. מזכיר הכנסת נ. לורץ: ברשות יושב־ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי היום הונחו על שולחן הכנסת: לקריאה שנייה ולקריאה שלישית: חוק מגן דוד אדום (תיקון), תשל"ו—1976 — שחזר מוועדה משותפת של ועדת השירותים הציבוריים וועדת הכספים. לדיון מוקדם: חוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב) (תיקון), תשל"ו—1976 — מטעם חברי הכנסת יהודה בן־מאיר. כן הונחו מסקנות ועדת העבודה בעניין איכלוס הגליל ופיתוחו. חיים לנדאו (הליכוד): אבקש רשות להצעה לסדר.

ב. הצעה לסדר

היו"ר י. ישעיהו: חברי הכנסת, אנחנו מתחילים בדיון על שלוש הצעות לסדר־היום, שעל־פי סדרים מיוחדים נקבעו להיום. רשות להצעה לסדר לחברי הכנסת לנדאו. חיים לנדאו (הליכוד): אני רוצה להביע תמיהה על דבר בלתי־מובן. היום נפתח במועצת הבטחון הדיון בהשתתפות נציגי המרצחים אשר הכריזו בגלוי שאת המדינה הציונית הזאת בישראל צריך להשמיד, את הגיטו הזה יש להשמיד. בארצות־הברית מקיימים היום עצרות מחאה. יהדות העולם כולו מגיבה. בכנסת ישראל החליטה הנשיאות להתעלם מה־מאורע הזה. הגשנו הצעה דחופה לסדר־היום לדון בנושא והנשיאות דחתה אותה. אני מבין את הממשלה, שהתנגדה לכך. אין לה מה לומר, על כן היא מבכרת

היו"ר י. ישעיהו: אינני מקבל את ההצעה לסדר, היא איננה לפי הסדר המקובל. הסדר המקובל הוא שהיושב־ראש והי־סגנים שוקלים ומחליטים אם ההצעות עומדות בקריטריון של דחיפות או לא, ועל כך יש מקום לעידעור בוועדת הכנסת. אני יודע שהוגש עירעור והעברתי אותו לדיון לוועדת הכנסת. מה שתחליט ועדת הכנסת כן יקום. חברי הכנסת לנדאו, בלי ויכוח, לא צריך להתווכח עם היושב־ראש.

ג. הצעה לסדר־היום התעלמות מועצת הבטחון מזכויות יהודי ערב

היו"ר י. ישעיהו: אני מזמין את חברי הכנסת מרדכי בן־פורת לנמק את ההצעה שלו לסדר־היום: התעלמות מועצת הבטחון מזכויות יהודי ערב. מרדכי בן־פורת (המערך): כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, בעוד שעות מספר אמורה מועצת הבטחון להתכנס כדי לדון "בזכויות הפלשתינאים". ההזמנה באה או תבוא תוך עיוות גס של תקנון המועצה, באשר המוזמנים אינם פרטיים ואף אינם מדינה ומעמדם המשפטי איננו חופף את הגדרות התקנון. בדונה במה שקרוי זכויות הפלשתינאים מתעלמת המועצה מיציר כפיה, מוועידת ז'נבה אשר הוסמכה במפורש "להשיג הסדר צודק של בעיית הפליטים". בקבעה הגדרה זו התכוונה מועצת הבטחון לכל הפליט

האירגון העולמי של יהודים יוצאי ארצות ערב, אשר קם למען הבלטת זכויותיו.

יש לי הרושם שקיימת במשרד החוץ חרטה על הסיוע הראשוני לאירגון זה, אולי גם אכזבה באשר איננו ממלא אחר הוראות וממשיך להתקיים כעצמאי. אך ברצוני להבהיר הבהר היטב כי אירגון וו"ק — אירגון עולמי של יוצאי ארצות ערב — לא מתכוון לפעול כאחת המחלקות של משרד החוץ או כל משרד ממשלתי אחר. הוא יתקן את העוול שנעשה עד כה באי-יציגה של כל האוכלוסיה הישראלית כלפי חוץ, על כל זכויותיה. אנו לא נסכים עוד שמשלחות ישראליות המופיעות בשם המדינה בחוץ-לארץ תייצגנה חלק מסויים מהאוכלוסיה הישראלית, תוך התעלמות מחלק גדול אחר.

בתשובה לפירסום בעתונות משיבת הממשלה של יום ראשון, 4 בינואר 1976, שבה נדונה שאלת ייצוג אירגוןנו במוסדות א"ם או הזכויות שלנו במוסדות א"ם, שיגרתי לראש הממשלה את ההחלטה הבאה של ההנהלה הישראלית, בנו הלשון: "האירגון חונך על החלטותיו הקודמות להציג את תביעות היהודים יוצאי ארצות ערב לפני כל פורום, לרבות מוסדות א"ם, וזאת כדי להביא לתודעת דעת-הקהל בעולם את הרדיקלים הענייניים, הגול והשוד שנגרמו ליהודים מארצות ערב, בהיותו מקיף יהודים מכל העולם, ולא רק ישראלים, חייב האירגון להקפיד על עצמאותו בכל צעדיו והחלטותיו, והוא שומר לעצמו הזכות לקבוע את העיתוי ואת הצורה שבה יציג את תביעותיו". האירגון יעמוד על כך שכל דיון בעניין פלשתינאי חייב להיטוב על העקרון שנוצר שאחרי מלחמת השחרור נוצרו שני סוגי עקורים: האחד — של העם הערבי, והשני — של העם היהודי. העקורים הראשונים מפורים כיום בקרב בני אחיהם בארצות ערב, הנהנים מטיבם של שטחים רחבים המקיפים שתי יבשות והחייבים לשקמם שם. והעקורים האחרים, שהי קיימו אלפי שנים במזרח התיכון ומספרם זהה ואף עולה על מספר העקורים הראשונים — זכאים להשקם ולחיות בתנאי שלום צודק ובן-קיימא בתוך הרצועה הקטנה של מדינת ישראל. כל משא-ומתן על שטחים חייב לכלול את נציגי יהודי ערב ונציגי הפליטים הערביים — אני מדגיש: ונציגי הפליטים הערבים שנמצאים במחנות הפליטים בארצות ערב — והנושא היחיד שבו ידובר הוא אופן שיקומם הסופי של שני סוגי העקורים בארצות מושבם. ואין זו משימה קשה, חברי הכנסת, כאשר בעיית הפליטים במזרח התיכון מהווה פחות מחוץ אחד של כלל העקורים בעולם במשך 40 השנים האחרונות.

האירגון שלנו קיבל בפאריס החלטה ובה נאמר: "הוועידה המכיינה של וו"ק דורשת משני היושבי-ראש של ועידת ז'נבה הדנה בסיכסוך הערבי-ישראלי, ומכל המדינות המשתתפות, שזכויות היהודים יוצאי ארצות ערב יידונו במסגרת כל משא-ומתן בעניין הסדר שלום במזרח התיכון. הוועידה המכיינה מסמיכה את המשלחת הישראלית בוועידת ז'נבה לייצג את הוועידה המכיינה בעניין תביעותיה".

חברי הכנסת, רצוני להשיב על שאלות שלא נזה לשאול אותן: מה מסתתר מאחורי אירגון עולמי, המקיף תר מ-1.75 מיליון יהודים, שמוצאם משמונה מדינות ערב, ומזהם 1.2 מיליון הם אוהי ישראל?

אני רוצה להבהיר היטב כי אירגון זה איננו מפלגתי.

טים במזרח התיכון ולא רק לערבים. היו נסיונות של ברית-המועצות ושל המצרים לקבוע במפורש את בעיית הפליטים כבעיית פליטים ערבים אך, כאמור, הגדרה זו נדחתה ונשארה ההגדרה הכוללת שניתן להחילה גם על הפליטים היהודים. מגבשי ההגדרה ובכללם מדינות ערב לא העלו על דעתם לדון בבעיה הפלשתינאית כבעיה מדינית. רק בשנים האחרונות ובגבור השפעת הנפט והלאומנות הערבית החילונו לשמוע על "זכויות לגיטימיות". וכהכרות המועצה הלאומית הפלשתינאית מיום 1 ביוני 1974 בדבר "זכות השיבה וההגדרה העצמית על כל אדמת המולדת" דוחה אש"פ את ההחלטה 242 מפני שהיא מטשטשת לדעתם את "הזכויות הלאומיות והכלל-לאומיות של הפלשתינאים" ומצהיר כי "אש"פ ייאבק לשיחור האדמה הפלשתינאית והקמת שלטון לאומי עצמאי לותם על כל חלק מהאדמה הפלשתינאית שתשוחזר". נושאי החלטות אלו יוזמנו למועצת הבטחון כדי להסביר את עמדתם לחברי המועצה. עיקר דאגתה של המועצה הוא, כביכול, הבטחון והשלום בעולם, ואילו נציגות זו תסביר לעולם איך היא מתכוונת לממש את "הזכויות הלגיטימיות" במחיר השמדת מדינת ישראל החברה בא"ם.

המפליא הוא שבין המשתתפים במהחלה של מועצת הבטחון נמצאת ידידתנו ארצות-הברית, שכפי הנראה אימצה לעצמה את ההתנשאות הגזענית ממוצא מוסלמי-ערבי. תמיכתה של ארצות-הברית או שתיקתה לגבי הזמנת נציגי אש"פ מוכיחה כי הגישה המפלגתית שהובעה במסמך-סונדרס משמשת כיום נר לרגלי מדיניות החוץ האמריקנית. סונדרס אמנם מזכיר זכויות אחרות, אך הוא מזכירן אך ורק בהקשר של תביעות לרכוש. ביתר חלקי המסמך מדובר על "שאיפותיהם של הפליטים הערביים" ועל "זכויותיהם האזרחיות" או המדומות. אין שום זכר לרצונם, לשאיפותיהם, לזכויותיהם ולכבודם העצמי של היהודים יוצאי ארצות ערב. מסמך-סונדרס מלמד שגם ארצות-הברית סיגלה לעצמה את ההשקפה הערבית כאילו הערבים שיצאו את ארץ-ישראל בתקופת שנת 1948, על-פי קריאת מנהיגיהם, יש ויתר זכויות מאשר ליהודים שפרשו מארצות ערב. השקפה זו אינה יאה לארץ הדוגלת בשוויון בני-אדם ואשר ממנה יצא עקרון ההגדרה העצמית של העמים ב-14 הנקודות של הנשיא וילסון.

אני רוצה גם לצטט את דברי סאברי ג'רים — ערבי לאומני קיצוני, שחי וגדל בישראל, היה פעיל בתנועת "אל-אד" — הפרו-קומוניסטית, נעצר ונאסר ב-1967 בגלל קשריו עם ארגוני החבלה ועזב את ישראל ב-1970. כיום הוא עובד במכון ללימודים פלשתינאים בביירות. אף שאיננו חשוד באהדה לישראל, הוא מיטיב להבין את משמעות המדינה היהודית, וכן את הפרספקטיבה האמיתית של הסיכסוך ובעיית הפליטים שמלווה אותו. הוא אומר — ואני מצטט רק שתי שורות: ברור שישראל תוציא לאור בכל משא-ומתן עם הערבים את הנושא של זכויות יהודי ערב, בדונה על הזכויות של הפלשתינאים.

יש להצטער על שלא מבינים עדיין נושאי ההסברה הרשמית של מדינת ישראל מה שמבין הסופר שציטטתי זה עתה. לא הסבירו את המעוות שבמסמך-סונדרס ואת אי-הבלטת הזכויות של יהודי ערב. תחת זאת עוקב משרד החוץ בוהירות רבה ובחשך אחרי כל צעד של

צת הבטחון 242 ו-338, והן בלבד, הן ההחלטות הרל-באנטיות בעניין הסיכסוך במזרח התיכון. וחמורה כפל כפליים ההזמנה של האירגון הקרוי אש"ף להשתתף בדיוני מועצת הבטחון, הומנה שהיא נוגדת את מגילת האו"ם ואת תקנון מועצת הבטחון; וגם כאן אני חייב לציין שההזמנה הזאת לא היתה כלולה בהחלטת המועצה אלא היתה בגדר הודעה של היושב-ראש על דעת רוב חברי המועצה כאשר ארצות-הברית הסתייגה מן ההודעה הזאת במפורש.

כידוע, ממשלת ישראל חלוקה עם ארצות-הברית בעניין הצבעת ארצות-הברית ב-30 בנובמבר 1975 על החלטת מועצת הבטחון 381. הממשלה נקטה בעניין זה עמדה ברורה, למחרת ההחלטה, ב-1 בדצמבר 1975, חזרה הממשלה וקבעה את עמדתה לקראת הדיון העומד להיפתח היום. בישיבתה ביום 4 בינואר 1976 החליטה הממשלה כדלהלן, ואני אקרא מתוך ההחלטה הזאת את הסעיף פים העיקריים: סעיף ג: "ממשלת ישראל חוזרת וקובעת כי החלטות מועצת הבטחון מס' 242 מיום 22 בנובמבר 1967, ומס' 338 מיום 22 באוקטובר 1973, כפי שנתקבלו על-ידי ישראל, מהוות את הבסיס הבלעדי למשא-ומתן בין מדינות ערב וישראל על השלום באזור. ישראל תתנגד ולא תשלים עם כל שינוי ישיר או עקיף בהחלטות אלה". סעיף ו: "הממשלה תפעל על-פי החלטות הכנסת מיום 10 בנובמבר 1975 הקובעות" — ואני מצטט — "כי האירגון הקרוי אש"ף הוא מסגרת לאירגוני המרצחים אשר מטרתם המוצהרת היא הריסת ישראל. ישראל לא תנהל משא-ומתן עם אירגוני המחבלים בשום פורום ולא תשתתף בוועידת ז'נבה אם תוזמן לוועידה נציגות של אירגונים אלה". ובסעיף ז' נאמר: "החלטת הממשלה מיום ה-1 בדצמבר 1975, הקובעת, בעקבות החלטת מועצת הבטחון 381 מיום 30 בנובמבר 1975, כי הממשלה לא תשתתף כל פעולה עם החלטת מועצת הבטחון בדבר הדיון המתוכנן במזרח התיכון והזמנת נציגי אירגוני הטרור לדיון זה" — עמדתה בתקפה. בהתאם להחלטה זו לא ישתתף נציג ישראל בדיון מועצת הבטחון שנועד להיפתח ב-12 בינואר 1976 אם ישתתף בו נציג אש"ף".

אדוני היושב-ראש, עמדת ממשלת ישראל בעניין הרכוש היהודי בארצות ערב ידועה מאז ומתמיד. עמדתנו היא שבמסגרת של משא-ומתן על הסדר שלום תתבע ישראל פיצוי מלא על הרכוש והזכויות של היהודים יוצאי ארצות ערב הנמצאים בישראל, ופיצוי זה חייב להיות חלק מכל הסדר שלום עם ארצות ערב. עמדתנו היא שכאשר מדובר בהחלטת מועצת הבטחון 242 על — ואני מצטט — "פתרון צדק של בעיית הפליטים", הרי המלים האלה מתייחסות גם לבעיית הפליטים הערבים שעזבו את השטח של ישראל במהלך המלחמה בשנת 1948 וגם לבעיית הפליטים היהודים שעזבו את ארצות ערב, ושתי הבעיות, מבחינת היקפן, הן בסדר-גודל דומה.

באשר להודים יוצאי ארצות ערב המדובר הוא בקהילות יהודיות עתיקות, ביהודים ובציבורים יהודיים שישבו בארצות ערב מאות בשנים ותרמו תרומה חשובה להתפתחותן המשקית, המדעית והתרבותית של הארצות האלה.

הרוב הגדול של הפליטים הערבים עזבו את השטח של מדינת ישראל תוך סערת המלחמה בשל קריאת המנ-

הוא מקיף נציגי כל הדעות הפוליטיות בישראל — אולי פרט לאחת. אין לו מגמות פוליטיות פנימיות, והוא לא יכול חלק בוויכוח חברתי המתנהל בישראל. תפקידו אחד ויחיד הוא: הומאני-מדיני. הוא בא להסביר בכל אמצעי ההסברה והאירגון כי קיימות זכויות של יהודים שנשטשו את ארצות ערב, והעולם אינו מודע להן, או מודע ומתעלם. האירגון יסביר לכל הידידים בעולם כי כל ממשלה בישראל כבולה, לפחות מוראלית, בכל משא-ומתן להסדר-ביניים ולשלום בנושא הזכויות הללו.

הישגיו של האירגון עד כה היו מגוונים: החל בעצם ההתכנסות הראשונה של נציגים יהודים מארצות ערב, והרגשת הגאווה העצמית של השתייכות לאירגון משלנו, וכלה בתגובות הנזעמות של מדינות ערב.

עוד בערב הראשון של התכנסותה בפאריס משגר לנו אדון קאדומי דרישת-שלום דרך סוכנות רויטר. בסיום הכינוס מתכנסת מועצת ההפיקה העיראקית ומחליטה לקרוא לכל היהודים שעזבו את עיראק בשנת 1948 לשוב "לביתם" ויקבלו את רכושם ואת כל זכויותיהם. חברת-הכנסת גוהת קצב העלתה לדיון נושא זה וקיבלה תשובה מספקת של שר החוץ, אשר ביטאה את דעת כולנו. שגרירי עיראק טרחו לפרסם את הקריאה במודעות-ענק ביותר מעשר בירות בעולם. העתון "אליום" הלבנוני מתייחס לכנס בפאריס כשהוא מתארו כתגובה של ישראל ושל מוסדות ציוניים עולמיים על ההחלטה ההיסטורית שאישרה עצרת או"ם, להתייחס לציונות כאל צורה של גזענות, ונסיון להביך את הערבים. לא אכנס, במסגרת המצומצמת של ההצעה לסדר-היום, לתכניות של האירגון ולמטרותיו ואופן מימושו, אך אבקש מן הכנסת לתדרך את משרדי הממשלה — ולצדדי חלק ממשרדי הממשלה צריכים תדריך — באשר לצורך החינוכי בפיתוחו של אירגון זה, בסיוע למיזון פעולותיו ובשיטתו בכל המוסדות הבין-לאומיים הדנים בזכויות לגיטימיות של עקורים במזרח התיכון.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אין כל ניגוד בין שמירה על עצמאותו של האירגון והוויכוח בין בקשה לסיוע ממשלתי בישראל והוויכוח בין מאירגונים יהודיים ולא יהודיים, אירגונים הומאניים, כדי שנוכל להציג את עמדתנו כנונה בעולם ולקבל עזרה ממשית.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לשר המשפטים, שישב על הצעה זו בשם הממשלה.

שר המשפטים ח. י. צדוק:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עמדת ממשלת ישראל לגבי החלטת מועצת הבטחון מס' 381, מ-30 בנובמבר 1975, ידועה. אנחנו מוצאים בהחלטה זו כמה וכמה גילויים חמורים. חמור עצם הקשר שנוצר בהחלטה של מועצת הבטחון בין ההארכה של המאגדאט של כוח האו"ם בחזית הסורית, שהוא חלק בלתי-נפרד מהסכם ההפרדה בין ישראל וסוריה, ובין איוה שהוא נושא אחר, חמור האיוכור של הבעיה הפלשתינאית בהחלטת מועצת הבטחון 381, חמור במיוחד האיוכור של כל ההחלטות הרלבאנטיות של האו"ם כשמי שירצה יכול לפרש שהכוונה היא הן להחלטות מועצת הבטחון והן להחלטות העצרת הדיועות לשמצה, אם כי בנקודה ארצות-הברית הסתייגה במפורש כשהיא הצהירה, מפי השגריר מויניהאן, שבעיני ארצות-הברית החלטות מוע-

חוברת י"ג, ישיבה ר"ב

— הצעה לסדר-היום (צדוק, ישעיהו, בן-פורת); חילופי גברי בוועדת החוץ והבטחון (ישעיהו, אנקוריון); הצעות לסדר-היום (ישעיהו, בגין) —

שלה ושל הכנסת הוא לקבוע עמדה לגבי האפשרות של ייצוג יהודים מיוצאי ארצות ערב, או של נציגות יהודית אחרת כלשהי, בנוסף על הנציגות הרשמית של מדינת ישראל, בפורומים בין-לאומיים הדנים על הסיכסוך במזרח התיכון ועל פתרונו. בשאלה זו כרוכות שאלות לאומיות ומדיניות מורכבות ביותר, שמוטב לבארן בוועדה. אומר רק שהנושא אינו כה פשוט וחד-משמעי כפי שניסה להציגו חבר-הכנסת בן-פורת. אני מציע להעביר את הנושא לדיון בוועדת החוץ והבטחון.

היו"ר י. ישעיהו :

אין הצעה אחרת. אני שואל את המציע, חבר-הכנסת בן-פורת, האם הוא מסכים להצעת השר.

מרכי בן-פורת (המעריך):
מסכים.

היו"ר י. ישעיהו :

אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והבטחון.

ה צ ב ה

بعد ההצעה להעביר את הנושא לוועדת

החוץ והבטחון — רוב

נגד — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והבטחון
נתקבלה.

ד. חילופי גברי בוועדת החוץ והבטחון

במקום חבר-הכנסת יוסף אלמוגי ייכנס חבר-הכנסת אהרן ריב.

היו"ר י. ישעיהו :

רשמנו לפנינו את הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת.

ה. הצעות לסדר-היום

1. בעיית הוצאתם של ילדי ישראל מתחום המדינה

אנו מכבדים את חוקינו ואת שופטינו, שאין עליהם שום מרות זולת החוק. אבל אם החוק עלול לגרום עוול — והמצב המשפטי הקיים עלול לגרום אותו — הרי אחת היא המסקנה: יקוב הצדק את הדין וייעש הצדק ויבינה עולם.

מהו העוול העומד להיעשות לשני ילדים שלנו, מנחם ודב יונדף? אקרא, אדוני היושב-ראש, חוות דעת של פסיכולוג מן המכון לפסיכולוגיה רפואית. דוקטור קריגל כותב: "לפי התרשמותי משיחות עמם ומבדיקת הילדים, הם נמצאים היום בבית חם המספק כל צרכם ונותן להם את הבטחון והתנאים הדרושים להתפתחותם הבריאה והטבעית. הילדים ברמה אינטלקטואלית גבוהה. שני הילדים הביעו התנגדות תקיפה לעזוב את הארץ ועצם העלאת הנושא מעוררת בהם פחד וחרדה. אני בדעה — ממשיך דוקטור קריגל — שהתנאים בהם חיים הילדים היום הגם התנאים האופטימאליים והסתגלותם לחיי משפ-

היגים הערבים לאוכלוסיה הערבית לעזוב את ישראל — למרות פניית ישראל לאוכלוסיה הערבית שתישאר ותחיה בשלום עם האוכלוסיה היהודית.

לעומת זאת בארצות ערב הרדיפות והדיכוי, שהיו קיימים גם קודם, גברו בשל המלחמה של מדינות ערב נגד ישראל, ומרבית היהודים נאלצו להימלט בחוסר כל, ורכושם נגזל, הוחרם, הוקפא או הולאם. רובם של יהודים אלה עלו לישראל. ומה שהתרחש כאן הוא למעשה חילופי אוכלוסין שדוגמתם נתחוללו בסערת מלחמות במקומות שונים בעולם.

עובדה היא שבמשך כל השנים ארצות ערב עשו מעט מאוד, אם בכלל, לקליטתם ולשיקומם של הפליטים הערבים בארצותיהם, והחזיקו אותם בתנאי השפלה ככלי משחק במאבק הפוליטי נגד ישראל, בעוד שמדינת ישראל קלטה את היהודים מארצות ערב, והם וצאצאיהם הם היום אזרחים שווים זכויות במדינת ישראל. אולם עובדה זו אינה גורעת במאומה מחובתן של ארצות ערב לשלם פיצויים מלאים. וארצות ערב חייבות בפיצויים על הרכוש הפרטי, על הרכוש הקהילתי — נכסי התרבות והדת — ועל הסבל שנגרם ליהודים ברדיפות ובנגישות.

עד כאן עמדת ממשלת ישראל בעניין התביעה לפיצויים מארצות ערב.

באשר לאירגון העולמי ליהודים יוצאי ארצות ערב, שחבר-הכנסת בן-פורת הוזכר, הרי עמדתו של אירגון זה איננה עניין לממשלה ולכנסת. אבל עניינו של הממ-

היו"ר י. ישעיהו :

רשות להודעה ליושב-ראש ועדת הכנסת.

ארי אנקוריון (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הריני מבקש אי-שורה של הכנסת לחילופי גברי בוועדת החוץ והבטחון:

היו"ר י. ישעיהו :

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה לסדר-היום בנושא "בעיית הוצאתם של ילדי ישראל מתחום המדינה". כמנהגנו, יש שלושה מנמקים. אני רוצה להעיר או לרכוש תשומת לבם של חברי הכנסת שישתתפו בהנמקת הצעות אלו, שעליהם להיזהר בכבוד בית-המשפט העליון ובכבוד פסיקתו בנוגע לכל מקרה שבו פסק מה שפסק.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בגין להנמקת הצעתו לסדר-היום.

מנחם בגין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, מורי ורבותי חברי-הכנסת, החוק הקיים מאפשר הוצאתם של תינוקות לבית רבן, עקירתם של ילדים, מארץ-ישראל ושילוחם לארץ נכריה, אפילו לגרמניה. אין להוסיף, אם זאת אמרתי בדור ההשמדה וההתקומה — הכל אמרתי.

זה וחברה היא שלמה. על כן כל שינוי דראסטי יהיה טראומטי ויגרם לילדים נזק נפשי שאין לתקנו". ולהלן: "נראה לי שהברירה היחידה העומדת בפני האב במקרה והילדים יישלחו אליו תהיה לסדרם בפנימיה נכרית בגרמניה, וברור שהילדים יקבלו מצב זה כהזנחה וירגישו את עצמם עוזבים על-ידי הוריהם. בנוסף לכך חוסר ידיעת השפה וחינוך שונה לגמרי בגרמניה יפגעו קשה במצבם הנפשי ויתנו להם להרגיש כיתומים".

ואילו מנהלת בית-הספר שבו לומדים דובי ומנחם כותבת: "שני הילדים מאושרים בבית-הספר, קשורים מאוד לחברת הילדים והמורים. מן האם אנו מקבלים את מאקסימום שיתוף הפעולה האפשרי. הילדים באים לבית-הספר מוכנים לשיעורים, מסודרים בתלבושתם ובספריהם ונמנים עם העדידת בכיתה, המשפיעה השפעה חיובית על הכיתה בכללותה. עוול גדול מאוד ייגרם לילדים אם יוצאו מתוך המסגרת החמה והטובה אשר הם נמצאים בה כיום. זו תהיה תלישה של ממש, מכאיבה ואכזרית".

מדוע, אדוני היושב-ראש, צריכים אנו להשלים עם אפשרות של תלישה מכאיבה ואכזרית של דובי ומנחם יונדף, של העברתם לגרמניה, כאשר יש להם בית בבית, במולדת?

כפי שאמרתי, אנו מכבדים את החוקים ואת השופ-טים, אבל משמעתוררת בעיה אנושית כזאת חייב בית-הנבחרים לקום ולומר את דברו. או אז ניכר כוחו של בית-הנבחרים במדינה דמוקרטית. אינני רוצה לערוך שום השוואות, כי אי-אפשר להשוות את המקרים. אבל כולנו למדנו על הגער באנגליה, שנשפט על לא עוול בכפו עוד לפני מלחמת העולם הראשונה, והיו פסקי-דין חוזרים ונשנים לגבי מה שנחשב לעבירתו. ובית-הנבחרים האנגלי לא נתן מנוח לעצמו ולממשלה, דן בסוגיה זו במשך חודשים רבים עד שיצאה צדקתו של אותו גער לאור. וכאן מדובר בילדים שלנו, שאולי ייעקרו מארץ-ישראל ויעברו בדור שלנו לגרמניה. לא, הכנסת לא תוכל לעבור לסדר-היום על סכנה כזאת, על תופעה איומה שכזאת. ויש בידינו לתקן. יש בידינו לטכס עצה מבלי לפגוע חלילה בבית-המשפט, בעצמאותו, בהחלטותיו ובפסקיו.

אני אבקש, אדוני היושב ראש, להזכיר לכולנו את גירסה דינקותה שאינה משתכחת, איך אבותנו מקדם התייחסו לישיבה בארץ-ישראל וליציאה מארץ-ישראל לארץ נכריה. במסכת "כתובות" דף ק"י, עמוד ב', כתוב: "הוא אומר לעלות לארץ-ישראל והיא אומרת שלא לעלות — כופין אותה לעלות, ואם לא תצא בלא כתובה. היא אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות — כופין אותו לעלות, ואם לא יוציא ויתן כתובה. היא אומרת לצאת והוא אומר שלא לצאת מארץ-ישראל — כופין אותה שלא לצאת, ואם לא תצא בלא כתובה. הוא אומר לצאת והיא אומרת שלא לצאת — כופין אותו שלא לצאת, ואם לא יוציא ויתן כתובה".

אדוני היושב ראש, רבותי חברי הכנסת, היכן אהבת מולדת כזאת? חיי המשפחה בישראל המקודשים ביותר, אין יקר מן המשפחה בישראל, ואף על פי כן כך קבעו אבותינו.

מאיר פעיל (מוקד):
אתה רוצה לחייב את היהודים בגרמניה לחיות לפי התלמוד?

מנחם בגין (הליכוד):

שעה שאני מזכיר גירסה דינקותה — תחריש.

מאיר פעיל (מוקד):

אינני מתכוון להחריש. באמת משונה.

היו"ר י. ישעיהו:

אין מקום לקריאת הביניים.

מנחם בגין (הליכוד):

אל תנסה לעשות עלי רושם. תן לי לדבר על הילדים שלנו.

(יְהוּדָה בֶּן־מַאִיר קוֹרָא קְרִיאַת־בִּינִיִּים)

(מַאִיר פְּעִיל קוֹרָא קְרִיאַת־בִּינִיִּים)

היו"ר י. ישעיהו:

אני לא מבין, חבר-הכנסת פעיל, לשם מה ההתפרצות שלך.

מנחם בגין (הליכוד):

מה אמרתי שפגע בך, חבר-הכנסת פעיל? מה נזעקת?

מאיר פעיל (מוקד):

הייתי פשוט רוצה לדעת אם חבר-הכנסת בגין מציע שחוקי התלמוד יתחלו על היהודים החיים בארצות-הברית ומדינת ישראל תאמץ חוקים אלה כלשונם בדיוק.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

טוב מאוד, מדוע לא יחולו חוקי התלמוד במדינת ישראל?

מאיר פעיל (מוקד):

אני שואל את חבר-הכנסת בגין ואל תענה במקומו.

מנחם בגין (הליכוד):

חבר-הכנסת פעיל, תשמע את תשובתי, אבל קודם כי תנהג באופן פארלאמנטארי. צר לי שאמרת דברים חסרי טעם.

התורה הזאת מחייבת יהודים הרוצים לקיים אותה, ואין כופין. אבל אני קראתי דברים שלי, למשל, הם גורמים התפעמות של הלב. מדוע? משום שבימי קדם כך התבטאה אהבת ארץ-ישראל. כפי שכבר אמרתי, אין שום עם המקדש חיי משפחה יותר מאשר עם ישראל. אף-על-פי-כן קבעו אבותינו שישביה בארץ-ישראל קדו-שה מחיי משפחה קדושים, וזאת על יסוד שוויון מוחלט בין האיש והאשה. אם האשה אומרת: אני רוצה לעלות לארץ-ישראל ואישה מתנגד, הוא חייב לתת לה גט ואז היא תעלה והוא יישאר בחוץ-לארץ. כך גם להיפך: אם האשה אומרת שאיננה רוצה לצאת מארץ-ישראל ובעלה רוצה לעזוב את הארץ, יעזוב הוא והיא תישאר בארץ-ישראל.

עכשיו אני מלמד קל וחומר: האשה רוצה להישאר בארץ-ישראל ויש לה שני ילדים קטנים. מה אז האם נשלים עם האפשרות שייקדעו הילדים מעל אמה ויוצאו ממולדתם? לפיכך חייבת הכנסת לטכס עצה. אני מודיע מראש, אדוני היושב ראש, שאסכים להעביר את הנושא לדיון בוועדה. אני מציע שוועדת הפנים היא אשר תדון בסוגיה דחופה וחמורה זו ותיוסם הצעת חוק לשינוי המצב המשפטי הקיים. החוק יהיה רטרואקטיבי. אמנם

כאן אינגו יכולים לתת תשובה שמבחינת החוק היבש כפי שהוא היום אנחנו לא יכולים לעשות את מה שצריך לעשות. אפשר לשנות את החוק היבש. לשם זה קיימת הכנסת, לשם זה קיים בית המחוקקים, בית הנב-חיים. אם כן, קודם כל יש כאן העניין האנושי של שני הילדים.

הבוקר, כאשר באתי לכנסת, ראיתי עשרות ילדים ניצבים בקור הירושלמי, חבריהם לכיתה של שני היל-דים. לגבי זהו דבר מעודד מאוד ומרנין את הלב. באו לכאן עשרות רבות של ילדים להפגין בקור מול הכנסת כדי שלא יקחו מהם את שני חבריהם לכיתה ולא יכריחו אותם לרדת לגרמניה. גם זה אומר משהו. חכמינו זכרונם-לברכה אומרים לנו שיהודי צריך לחקות את הקדוש-ברוך-הוא, להידמות לו. מה הוא רחום, אף אתה רחום; מה הוא חנון, אף אתה חנון. ואומרים גם: השם פועל במידת הדין, אבל גם במידת החסד והרחמים. אנחנו צריכים לנסות להידמות לו מבחינה זו. השם הוא אל דין, אבל יש גם אלוקים, אלוקים היודע גם לפעול לפנים משורת הדין, היודע לעבור על מידותיו. גם אנחנו צריכים למצוא את הדרך לפעול מבחינה אנושית לטובת שני הילדים האלה.

קרא כאן חברי-הכנסת בגין את חוות-הדעת הרפו-אית, והיא נמצאת גם בידי. אחזור רק על משפט אחד קובע, האומר: "שני הילדים הביעו התנגדות תקיפה לעובד את הארץ ועצם העלאת הנושא הזה מעוררת בהם פחד וחרדה". זה אומר משהו.

אדוני היושב-ראש, לא ייתכן שנתעלם מהאספקט היהודי הייחודי של העניין הזה, ואני שואל האם אינגו רגישים לייחודיות ולשוני של מדינת ישראל לעומת כל המדינות. האם באמת הוצאת ילדים יהודים מארץ-ישראל ושליחתם לגרמניה היא כמו העברת ילדים מארצות-הברית למקסיקו, מגרמניה לצרפת או מאנגליה לצ'כוסלובקיה או למקום אחר? הרי אנחנו מאמינים שהמקום היחיד הבטוח — קודם כל בטחון פסי, ואני מאמין בזה — לגבי ילדים יהודים, לגבי כל יהודי, הוא כאן במדינת ישראל. זה אחד הדברים שאנחנו מאמינים בהם והוא חל לגבי כל יהדות העולם. אם כן, איך אפשר להוציא מכאן שני ילדים בני 9—10, החיים בארץ-ישראל זמן רב, ולומר כי משום שיש חוק וצריך לקיים את הפסק של בית-הדין הגרמני צריך לשלוח אותם חזרה לגרמניה בכוח? כאשר מדובר בהתדיינות בין אנגליה וצרפת, למשל, על ילדים שאינם יהודים, אז ייתכן שלילדים אין זה משנה היכן הם יחיו. יכול להיות שטוב להם גם כאן וגם שם. אבל הרי לגבי ילדים אלה אנחנו יודעים מה זה להיות יהודי בכל מקום אחר בעולם.

כבר אינני מדבר על האירוניה שמדובר דווקא בגרמניה, בהחזרת הילדים לגרמניה. אני מודה ומתוודה שהייתי מעלה נושא זה גם אילו היה מדובר בשליחתם לארצות-הברית, אף שיש הבדל גדול. אבל קל-וחומר כאשר מדובר בגרמניה. אולי זה רק מבליט את העניין. אני אומר שאין להכריח ילדים יהודים לצאת את הארץ, בוודאי לא כאשר הם בעלי דעת. אמנם הם אינם בני 18, אבל הם ילדים בגיל 9—10, והפסיכולוג שהוא מבין מעיד בעניין זה. הילד אומר: אינני רוצה לעזוב את ארץ-ישראל. האם יכולים להכריח יהודי לעזוב את ארץ-ישראל? נכון שמדובר בילד ונכון שיש פסק-דין

כן, רטרואקטיביות בעניינים פליליים היא בלתי נסבלת, בעניינים פיסקאליים היא קשה ביותר, אבל למען הצלת נפשות, בייחוד נפשות ילדינו, אכן מותרת רטרואקטיביות. אני, בבואי לוועדה, אציע שהצעת החוק תקבע: "לא יוצא קטין מתחום המדינה אם אחד ההורים שהוא אזרח ישראלי תובע את הישארותו בארץ. תחולת החוק מיום ב' באייר תשל"ד — 23.4.74". אם ההצעה תועבר לוועדה אני אבקש את היושב-ראש לזמנה ללא דיחוי. אני מאמין באמונה שלמה שכל החברים ללא הבדלי סיעות יתמכו בהצעת חוק זו. נימנע מקריאה טרומית משום שאסור לבזוז עוד זמן ואז יהיה לאל ידה של הכנסת לקבל הצעת חוק זו עוד הישבע, עם תחולה מאותו תאריך שהזכרתי, והילדים יישארו בארץ — מבלי כל פגיעה שהיא במעמדו של בית-המשפט העליון או כל בית-משפט אחר בעל סמכות במדינה.

אדוני היושב ראש, הבה ונעשה את המעשה הזה של הצלת ילדינו ונתאחד לגביהם באהבה. כל אחד מאתנו חייב לראות אותם כאילו היו ילדיו ולדאוג לכך שהם יישארו עמנו. ובזכות המצווה הזאת נזכה, אם ירצה השם, לקיום נבואתו של מלאכי "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם" גם לגבי אביהם והוא ילך בעקבות בניו, יעזוב את גרמניה וישוב הביתה. אז תקויים המצווה ועוד נזכה כולנו ללוות את הילדים מנחם ודובי לכולת המערבי כדי לחגוג את קבלת כל המצוות על ידם ויגדלו הנערים במולדת, בקרבנו, לתפארת ישראל.

היו"ר י. ישעיהו :

רשות הייחוד לבחרי-הכנסת יהודה בן-מאיר, להנמקת הצעתו באותו נושא.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, השאלה שאנו מבקשים להעלות על סדר-יומה של הכנסת היא בראש וראשונה שאלה אנושית, רגשית, ממדרגה ראשונה, אבל בהחלט יש בה גם שאלה הנוגעת לייחודה של מדינת ישראל כמדינה יהודית — לייחוד והמיוחד שבה — ואני חרד מאוד כי אנו נוטים יותר ויותר לשכוח שמדינת ישראל איננה מדינה ככל המדינות והעם היהודי איננו עם ככל העמים ואי-אפשר ואסור לדמות ולהידמות למקובל ולנהוג במקומות אחרים.

השאלה היא, כאמור, בראש וראשונה אנושית, וקודמי חברי-הכנסת בגין תיאר אותה בקווים ברורים: שני ילדים בני-ידע, לא תינוקות, דובי ומנחם, בני 9 ו-10, נמצאים זה זמן רב בארץ-ישראל כיהודים ועכשיו יש הרוצים בכוח להכריחם לצאת מכאן, מהארץ שהם נמצאים בה עם אמם, ולהוריד אותם דווקא, מכל המקור מות בעולם, לגרמניה, שם תתקיים התדיינות בבתי-המשפט על עתידם.

אדוני היושב-ראש, האם יש כאן מישוה שהוא כל כך פדאנט ופורמאליסט שלבו אינו נענה לזעקתם של שני הילדים: אל תיקחו אותנו מכאן, אנו לא רוצים ללכת לגרמניה, אנו לא רוצים לדבר גרמנית, אנו רוצים לחיות כאן במדינת ישראל, אנו יהודים ולא רוצים לרדת לשם? קודם כל, חבר כנסת צריך שיהיה לו גם לב; זה לא מוזיק. וצריכה להיות אונן קשבת וצריך להיות לב פתוח לשמוע את הזעקה של הילדים האלה מעל ומעבר לדברים פורמאליים. הכנסת צריכה גם לדעת לפעול מעבר לעניינים פורמאליים. זה בית מחוקקים.

לכל זה נמצא הייחוד שלנו: יהודים רק כאן בארץ-ישראל.

אני מקווה שהכנסת תתעלה בעניין הזה ותמנע את הטראגדיה הגדולה הזאת, ונזכה, כפי שנאמר פה, שהילדים יגדלו כאן. הלוואי שנוכה שגם אביהם יעלה לארץ-ישראל, והילדים יגדלו פה כילדים יהודים חפשיים בארצם, במדינתם, ובמולדת היחידה שיש ליהודי, היא ארץ-ישראל ומדינת ישראל.

היו"ר י. ישעיהו :

רשות הדיבור לחברת-הכנסת אלוני, שתגמק את הצעתה באותו עניין.

שולמית אלוני (יעד-תנועה לזכויות האזרח):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נכון שלפנינו בעיה מאוד אנושית, מאוד נוגעת ללב, ובייחוד כאשר ישוב שלם וילדים מפגנים למען חבריהם ורוצים שהם יהיו יחד אתם, ועומדת לפנינו הבעיה של טובת הילד. עם זאת אסור לנו לאבד את חוש הפרופורציה ואסור לנו להתעלם מדברים קבועים ומקובלים עלינו: —

א. הכנסת איננה בית-דין לעירעורים על פסק-דין של בית-המשפט העליון, וכדאי שנזכור זאת; ב. אפילו היתה כזאת, אני חושבת שאין מקום לערער על פסק-הדין. אני חושבת שאנחנו תמימי דעים שאין מדינת ישראל צריכה להיות מקום מקלט לאנשים העומדים לדין או מתדיינים בבתי-משפט במדינות חפשויות, להביא דיל ממדינות טוטאליטאריות, וכאשר אין הדברים מוציאים חן בעיניהם הם בורחים לכאן ועושים דין לעצמם. אם כן, הבה נבהיר לעצמנו אילו דברים איננו מוכנים לקבל. איננו מוכנים לקבל שאנחנו בית-דין לעירעורים על פסיקה של בית-משפט עליון; איננו מוכנים לקבל שאנחנו עיר מקלט לאנשים העושים דין לעצמם ומתימקים מפסיקה; איננו מוכנים לקבל על עצמנו שרק מפני שאנחנו במדינת יהודים ייסלח העקרון של חסינות ילדים או העברת ילדים. לאחר שלא קיבלנו את אלה, ואם כך מקובל עלינו הן לפי העקרונות הבאים לכלל ביטוי בחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות והן בכל מהלך המחשבה שלנו, שילדים אינם קניין הוריהם ובוודאי אינם קניין המדינה — הרי מה שחשוב הוא לדון בטובת הילדים. והמסגרת לדיון בטובת הילדים אף היא אינה הכנסת. הכנסת צריכה לחוקק חוקים שיבטיחו שמעל לכל, כשבא לדיון גורל של ילדים, אל יהיו הם קרבן לעוון הוריהם, לסבלות הוריהם, להתנגשויות בין הוריהם.

פסק-הדין המסוים שניתן, ניתן בשנת 1974, לפני יותר משנה-יוצא, לאחר שהילדים כבר היו בארץ תקופה מסוימת, כשלושה-עשר חודשים. ונאמר שיש לבצעו תוך שלושה חודשים. נמצא שמאז ניתן פסק-הדין, מבחינת הילדים השתנה מצבם. הם השתפרו פה, הם חיים וקיימים פה. ומה שאנחנו חייבים להציע לאותם אנשים העורכים הפגנות למען הילדים, וזה ההצעה הציבורי הנוגע לנו, הוא לפנות לבית-המשפט ולבקש דיון חוזר בנקודה האחת של טובת הילד.

וכאן אני מסכימה שבין המרכיבים שיש להביא לפני בית-המשפט על טובת הילד — אבל זה לא עניי ייגנו — יש להביא בוודאי את עניין התאקלמותם, עניין הלשון, השייכות במובן הרחב. ואינני רוצה להפליג כפי

בגרמניה ולפי איזשהו חוק בגרמניה צריך אולי לעשות זאת, אבל יש ערכים אחרים העומדים מול זה. מדובר בילדים בעלי דעת. גם לגבי תינוקות אני חושב שלא היינו צריכים לנהוג כך ואציע, יחד עם חברי-הכנסת בגין, את הצעת החוק שאני מקווה שכולנו נתלכד סביבה.

אין זה עניין פוליטי או סיעתי, חלילה, ואנחנו יכולים להתלכד ולהציע שלא להוציא ילדים מפה. אדרבה, אינני נכנס, חלילה, למחלוקת בין האב והאם. אין זה מתפקידנו. אם יבוא האב ארצה ויתדיין עם האם בבית-המשפט, ובתי-הדין הרבניים המוסמכים לדון בנושא זה יפסקו לכאן או לכאן, הפסק והדין יכובדו. אבל אנחנו זכאים להגיד שילדים יהודים הנמצאים כאן עם הורה אחד, לא נכריה אותם לצאת מארץ-ישראל. אם ההורה השני רוצה להתדיין, יבוא לכאן, לארץ, כי קודם כל זו טובת הילדים. אני באמת התפלאתי לכתוב, ואני מצטט מפסק-הדין של בית-הדין הגבוה לצדק: "מכיוון שכך לא נתעוררה בעניין זה השאלה אם טובת הילד מחייבת שיהיו אצל האם או מוטב להם להיות אצל האב. מה שהצו האמור של בית-המשפט לעירעורים מחייב הוא שיהיו אצל שניהם כדרך שילדים נמצאים בבית הוריהם". אני מתפלל על שלא שקלו את עניין טובת הילדים. הרי זה הכלל הקובע כאשר יש סכסוכים. האם לא שקלו שטובת הילדים מחייבת שהם יהיו כאן במדינת ישראל? האם איפסו-פאקטו טובתו של הילד היהודי אינה מחייבת, ללא כל התדיינות, שקודם כל הוא יהיה כאן במדינת ישראל? כן הוא בטוח. הוא חי כיהודי בארצו. אנחנו מאמינים בכך שהוא אינו יכול לחיות, לגדול ולהיות באיזה מקום אחר, בארץ נכריה, כשם שצמח אינו יכול להיקלט כראוי בקרקע לא-לו. הוא יכול להיות רק כאן בארץ-ישראל. רק כאן הוא יהיה אדם גאה במדינתו ובארצו.

אם כן, איך נעלם הדבר הזה מאתנו? זו קודם כל טובת הילד מעל ועומד לכל, ואין זה משנה אם יהיה אצל האם או אצל האב. הפרמאט הוא שטובת הילד היא שיהיה בארץ-ישראל. אני חוזר ואומר שגם אילו היה מדובר בתינוקות הייתי מעלה את הנושא, אבל קל-יותר כאשר מדובר בילדים שהם אמנם קטינים אך הם בעלי דעת, החיים כאן והאומרים שהם רוצים להישאר פה. וכאן לא רק שאנו לוקחים תינוקות שאינם יודעים — ותכמינו זכרונם-לברכה אמרו: זכין לאדם שלא בפניו, שהוא יהיה יהודי ויהיה בארץ-ישראל — אלא כאן לוקחים אנשים המבינים ואומרים הפסיכולוג: "עצם העלאת הנושא מעוררת בהם פחד וחרדה" — ורוצים להוריד אותם מן הארץ. טוב שילדים יהודים רוצים להיות בארץ-ישראל. הלוואי שכל הילדים היהודים היו רוצים להיות כאן. אם כן, איך נוכל לפעול בכיוון הפוך?

לכן, אדוני היושב-ראש, אני מציע שהכנסת תדון בנושא. מסמכותנו וביכולתנו לדון בנושא. איננו צריכים להיות צמודים לדברים אחרים. אנחנו בית מחוקקים. יכול להיות שצריך לשנות פה את החוק. אני שותף להצעת החוק של חברי-הכנסת בגין, ואני מקווה שהוועדה תכין אותה במהירות. נקבע כלל: אנחנו זכאים לכך, כי איננו דומים למדינה אחרת והעם שלנו אינו דומה לעם אחר. אנחנו יודעים את ההיסטוריה הארוכה שלנו ויודעים מה עלול לקרות, חלילה. אנו יודעים שמעל

כללי, בעיית הוצאתם של ילדי ישראל מתחום המדינה, וזהו הנושא שאנחנו דנים בו, אם כי אין מניעה שמקרה קונקרטי — המקרה הקונקרטי שהוזכר כאן — ישמש, כמובן, רקע לדיון שלנו.

כשלעצמי הייתי נמנע מהדיון במקרה הספציפי ומתרכז בנושא הכללי, וציפיתי שגם המציעים יעשו זאת. יורשה לי להטיל ספק בהצהרתו של חבר-הכנסת בגין על כיבוד בית-המשפט, כשבנשימה אחת הוא עבר לצטט לפני הכנסת חוות-דעת של מומחה, שכבודו בוודאי במקומו מונח, אלא שזאת איננה אלא חוות-דעת של מומחה אחד, בעוד שלפני בית-המשפט היו חוות-דעת שונות, והוא שקל את כולן והגיע למסקנה שאליה הגיע.

(ק ר י א : לא שקל.)

מנחם בגין (הליכוד):

אני מצטער מאוד, אני מוחה על הספק שלך ביחסי יחס כבוד לבית-המשפט.

שר-המשפטים ח. י. צדוק:

אבל, כפי שאמרתי, אני הייתי נמנע מהדיון במקרה הספציפי. מאחר שהמציעים עשו זאת ודנו במקרה הספציפי והקדישו את עיקר דבריהם למקרה של הילדים של משפחת יונת, שהוא כשלעצמו מקרה טראגי וחיהם ושלומו של שני ילדים כרוכים בו על לא עוול בכפם — אני רואה חובה לעצמי להעמיד דברים על דיוקם או על שלמותם, ואסתפק בעיקר בציטוט מדברי בית-המשפט העליון בפסקי-דין, והמדובר הוא בשני פסקי-דין של בית-המשפט העליון. אני רק מבקש לזכור שהמדובר הוא בהחלטות בין אב ואם, שחיי הנישואין שלהם נחזקו, והם מתדיינים בבית-המשפט בגרמניה ובישראל על זכותו של כל אחד מהם להחזיק בילדים ולדאוג להם.

אני מבקש מראש סליחת הכנסת, כי אני רואה חובה לעצמי לצטט קטעים די שלמים מפסקי-הדין של בית-המשפט העליון למען תהיה התמונה שלמה ככל האפשר.

חיים לנדאו (הליכוד):

כבוד השר, אם זה ארוך מדי, אפשר לצרף זאת לפרוטוקול.

שר-המשפטים ח. י. צדוק:

כשמדובר בדברי, אני אחליט אימתי אצרף לפרוטוקול ואימתי אקרא מעל במת הכנסת, ולא אודקק לעצח.

חיים לנדאו (הליכוד):

אני מעיר הערה לגיטימית לחלוטין. כך נהוג בהרבה פארלאמנטים.

שר-המשפטים ח. י. צדוק:

ובכן אני קורא מהצו של בית-המשפט מ-24 באפריל 1974: "ישוב לפנינו עניין מן העניינים המכונים חטיפת ילדים. המשיבה הראשונה הכירה את בעלה העותר בתל-אביב בשנת 1963, עת היה הבעל בארץ לצורך ביקור. העותר, הבעל, היה תושב ברלין ולאשה נודע מפיו שהוא עוסק שם במסחר בטקסטיל, אלא שיש בכוונתו לחסל את עסקיו שם ולעלות ארצה. במשך השנים התהדקו הקשרים בין השניים ובשנת 1965 הסכימה האשה להישא לז. לפי דרישה נערך טקס הנישואין

שעשה חבר-הכנסת בגין, כי אני מסכימה אתו. אינני מסכימה עם חבר-הכנסת בן-מאיר שלמדינה יש זכות על ילדים יותר משיש להוריהם. אבל שאלה הם מרכיבי יסוד בטובת הילד — על כך אין חילוקי-דעות, מבחינת ה"אינטגרטי" שלו, מבחינת השלמות ומבחינת השייכות שלו.

זאת עלינו להציע לנוגעים בדבר, שמרוב כאב או התחשבות או דאגה לילדים ילכו לבית-המשפט ויבקשו דיון חוזר.

מנחם בגין (הליכוד):

נעשה חקיקה.

שולמית אלוני (יעד-תנועה לזכויות האזרח):

נדמה לי שאין צורך בחקיקה אלא די לפנות לדיון חוזר לאחר מה שאירע.

מאידך גיסא אני מציעה שוועדת השירותים של הכנסת תבדוק, לא רק לצורך מקרה זה, את החוקים שיש לנו בתחומים שבהם קיים קונפליקט בין טובת הילד לבין האינטרסים של ההורים או ההתדיינות השונות כשמגיע עניין לבית-המשפט, כדי שביית-המשפט שלנו ישם במקום ראשון את טובת הילד וידון בה בנפרד מהמרכיבים האחרים, כדי להבטיח את טובת הילד.

ידידה בארי (הליכוד):

האם היום בית-המשפט איננו נוהג כך?

שולמית אלוני (יעד-תנועה לזכויות האזרח):

יש מקרים ויש מקרים. אם כי אני חייבת לומר שגם בפסקי-הדין המסויים שלפנינו בית-המשפט לא התעלם מכך שטובת הילד גוברת על כל שיקול אחר, אלא שבמקרה מסויים, בשל אותו עניין של בריחה מפסק-הדין, של הברחת ילדים וכו', הוא מצא לנכון שלא להיכנס לפרטים בעניין הזה. אני חושבת שאין לנו זכות לדון במקרה המסויים במקרה מסויים. כמובן, אנחנו זכאים לעשות הכל, אבל אז אנחנו מבלבלים את היוצא-רות. עלינו למצוא את ההדגשים שישנו את הסטאטוס הקיים היום, שילד במידה מסויימת הוא בבחינת קניין הוריו, והיותם אפטרופסים עליו נותנת אפשרות לשעבד את טובתו לאינטרסים או ליחסים או לעונות או לכש-לונות של הורים. המצב צריך להיות שונה.

מכל מקום במקרה שלפנינו נדמה לי שבמקום לעשות הפגנות, וזהו הצד הציבורי, בשל שינוי הסיטואציה, על האנשים הנוגעים בעניין לפנות ולבקש דיון חוזר. ואילו אני מציעה להעביר את הסוגיה לוועדת השירותים הציבוריים לצורך דיון על מערכת החוקים המבטיחים את טובת הילד וזכויותיו מעבר לתלות באפטרופסים הטבעיים שלו.

היו"ר י. ישעיהו:

שר המשפטים ישיב על שלוש ההצעות.

שר-המשפטים ח. י. צדוק:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, במת הכנסת איננה הבמה להעלאת נושא ספציפי, אינדיבידואלי, שבו פסקו בתי-המשפט בישראל, וצודקת חברת-הכנסת אלוני כשהיא אומרת שאין הכנסת בית-משפט לעירעורים על החלטות מערכת המשפט שלנו. הנושא שלפנינו נוסח כנושא

ואם יתן בית-משפט זה את הגושפנקה שלו למצב שנוצר על-ידי האשה, פירושו של דבר שהילדים יאבדו את הקשר עם אביהם המוסיף להתגורר בברלין, וכבר אמרתי שכדבר הזה ודאי אינו מקדם את טובתם". עד כאן הציטוטים מפסק-הדין הראשון, והוא פסק-הדין מ"24 באפריל 1974.

בית-המשפט העליון נזקק לנושא זה פעם שנייה והחליט בו ב"13 בינואר 1975. וכאן, מפסק-דין זה אקרא רק קטע קצר: "המבקשת — כלומר האם — מבססת בקשתה על נימוק נוסף. היא הביאה לפנינו אישור בחתימת יד מנהלת בית-הספר האומרת ששני הילדים הלומדים יחדיו בכיתה נקלטו יפה ומצליחים בלימודיהם, וחוויות-דעת של פקידת הסעד ששוחחה עם הילדים. פקידת הסעד משבחת את האם על הטיפול בילדים שאתם יצרה קשר רצוף ובלתי-מאכזב והיא מחווה דעתה שטובת הילדים דורשת הישארותם בקרב משפחת האשה הגרה ביחד עם אחיה בתל-אביב. חוות-דעת זו אין בה כדי לשנות מן הצו המחולט שניתן בבית-משפט זה. פקידת הסעד מודיעה שגם האב מתעניין בילדיו ובשנת 1974 הגיע פעמיים מברלין לישראל כדי לראותם". ממצא עובדתי זה אינו מתיישב עם האמור בחוות-הדעת של המומחה, שחבר-הכנסת בגין קרא אותה מעל במה זו וכנראה לא טרח לברר את העובדות במלואן. ולהלן: "תגובתם לבוא האב היתה כתגובתו הטבעית של ילד. הם רצו לקראתו בשמחה. הם לא סיפרו אחר כך דבר בבית-הספר על המפגש עם האב, אולם היה ניכר שההתרגשות בקרבם היתה רבה. הם דיברו בחפשויות עם פקידת הסעד והביעו את רצונם שאביהם יצטרף אליהם כאן".

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
הרי הילדים הם בעצמם באים ומבקשים.

שר-המשפטים ח. י. צדוק:
אני קורא מפסק-דין של בית-המשפט העליון, כדי שלפני הכנסת — משנכנסה שלא כהלכה לדון במקרה הספציפי — תהיה תמונה שלמה ומאוזנת של המקרה הספציפי. גם היום פתוחה לפני כל צד הדרך לחזור ולפנות פנייה נוספת חוזרת לבית-המשפט —

מנחם בגין (הליכוד):
זה לא עניינה של הכנסת?

שר-המשפטים ח. י. צדוק:
בהחלט.

— אני קובע שפתוחה לפנייהם הדרך לחזור ולפנות לבית-המשפט.

היים לנדאו (הליכוד):
אתה נותן להם עצה משפטית.

שר-המשפטים ח. י. צדוק:
אני לא אומר להם מה הם צריכים לעשות. אני קובע שבית-המשפט פתוחים לפנייהם.

הנושא שהועלה כאן מעורר בעיה בעלת משמעות עקרונית: הכנסת, כרשות מחוקקת ריבונית, בסמכותה לחוקק חוקים, וחוקים שהכנסת מחוקקת מחייבים את בתי-המשפט. אבל כל עוד החוק לא שונה, כל נסיון של הכנסת או כל נסיון מעל במת הכנסת להשפיע על

בתל-אביב, אולם מיד לאחר החתונה נסעו בני-הזוג לברלין, מקום בו היה הבעל כבר מתגורר, כאמור, והם הקימו שם את ביתם. אומרת האשה שתוך זמן קצר התערערו היחסים בינה ובינו וכבר בשנת 1969 הגישה נגדו תביעת גירושין לבית-המשפט המחוזי בברלין. ביום 5 באוגוסט 1969 קיבלה לבקשתה צו מבית-המשפט הנ"ל ולפיו הורשה לה, עד לתום ההליכים המשפטיים, להתגורר בנפרד מבעלה, ויחד עם זאת נמסרה לה זכות הדאגה לשני הילדים שנולדו לבני-הזוג. משקיבלה האשה את הצו האמור, ובכך הורשתה לדאוג לשלום הילדים בלא לקבל את הסכמת הבעל, היא באה ביחד אתם לישראל וגרה כאן במשך פרק זמן בבית הוריה עם אחיה ואחותה. כדי לא להאריך יתר על המידה אומר שלאחר מכן התפייסו בני הזוג והאשה חזרה עם הילדים לברלין ואף ביטלה את תביעת הגירושין שהגישה לבית-המשפט המחוזי שם. האשה חזרה עם הילדים לברלין ובאה לאחר מכן עוד פעם או פעמיים ארצה ביחד אתם, עד שלבסוף החליטה, בחודש ינואר 1973, להיפרד מבעלה. היא הגישה בשנייה תביעת גירושין לבית-המשפט המחוזי בברלין, ומשהגישה אותה ביקש הבעל מאותו בית-משפט צו זמני אשר יסמך אותו לדאוג לשלום הילדים. בקשה זו נדחתה על-ידי בית-המשפט המחוזי מחוסר סמכות. ואולם הבעל עירער לפני בית-המשפט לעיר-ערים בברלין, אשר בהחלטתו בדצמבר 1973 נעתר לו ומסר לבעל את זכות הדאגה לילדים מן הטעם האחד והיחיד שהאשה יצאה עם הילדים לחוץ-לארץ. על-ידי כך — אומר בית-המשפט לעיר-ערים — היא יצרה עובדות מוגמרות והפסיקה את הקשר בין האב לילדיו. התנהגות זו פוגעת גם בטובת הילדים, קובע בית-המשפט, שכן מגע עם שני ההורים חשוב מאוד להתפתחות הילד.

בשנת 1973, כאשר קם הסיכסוך מחדש, לא ביקשה האשה לשוב ולמסור לה את זכות הדאגה לילדים אלא עשתה דין לצמצמה ויצאה אתם מגרמניה. הלכה פסוקה היא מאז הקמת בית-משפט זה שמשפט בית-משפט מוסמך, אפילו הוא יושב בחוץ-לארץ, בעניין הנוגע להחזקת ילדים, בית-משפט זה יכבד את פסקו ולא יסייע בידי הורים או אחרים החפצים לעשות את מדינת ישראל מקלט להחזקת ילדים תוך המריית פיו של בית-המשפט שפסק בעניין. אמת, בעוד שאנו מכבדים פסקו של בית-המשפט בחוץ-לארץ, כדרך שבאומה נאורה מקובל כיבוד הדדי של פסקי-הדין היוצאים מארצות שונות, הכלל שבית-המשפט לא יעשה דבר אשר אינו מתיישב עם טובת הילדים נקוט בדינו, ומקום שיש בידי בעל דין לשכנענו כי ביצועו של פסק הדין הזה עלול להסב נזק חמור לגופו של ילד או לנפשו, טובתו של הילד גוברת על כל שיקול אחר ויכול שתחייב שפסקי-הדין הור לא יבוצע. אולם בעניינינו אין בתצהיר האשה כדי להראות שטובת הילדים מחייבת כי הילדים יישארו בארץ, כשהם נפרדים מאביהם. כל מה שבית-המשפט לעיר-ערים הורה — כך אומר הוא בסיפה של פסק-דינו — הורה כדי ליצור את היסוד לכך שהמצב ישוב לקדמותו. פירושו של דבר, מקום המגורים של בני-הזוג הוא בברלין ואם האשה תחזור עם הילדים לגרמניה זכות המשמורת לגביהם לא תהיה לעותר דווקא, אלא כל עוד בית-המשפט לא יחליט אחרת ידאגו שני ההורים כאחד לטובת הילדים. הילדים נולדו בגרמניה שעה שבינם של ההורים היה שם, והוא עדיין שם,

— הצעות לסדר-היום (צדוק, בן-מאיר, שוסטק, בגין, ישעיהו, הלוי, דיציאן, לנדאו, ג. כהן) —

בנימין הלוי :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, רואה אני חובה לעצמי להציע שהנושא לא ייכלל בסדר-יומה של הכנסת. רואה אני בהעלאת הנושא ובהעברתו לוועדה משום פגיעה יסודית בעקרונות החוק והמשפט במדינת ישראל. הדבר הזה הוא לא "סוב-יודיצה", אלא הוא "רס-יודי-קאטה". המשפט הזה התגלגל במשך שנתיים בבתי-המשפט בארץ, הגיע פעמיים לבית-המשפט העליון, ונדון עלי-ידי פסק-דין סופי של בית-המשפט הגבוה ביותר במדינת ישראל. זכה במשפט זה, לפי שעה, האב ולא זכתה האם. לפי העקרונות הכלליים אסור לי ולכל אחד מאתנו ולכנסת להיכנס להערכת נימוקי פסק-הדין לגופו של עניין, אם צודק בית-המשפט או איננו צודק.

ליאון דיציאן (הליכוד):

אחרי פסק-הדין מותר להתווכח.

בנימין הלוי :

העקרון הוא שצריך להיות סוף להתדיינות על-ידי החלטה של בית-המשפט הגבוה ביותר במדינה.

חיים לנדאו (הליכוד):

גם אם הוא לא צודק?

גאולה כהן (הליכוד):

למה אחרי פסק-הדין אסור לבקר?

אליעזר שופטק (הליכוד):

— — — לפי החוק הקיים.

היו"ר י. ישעיהו :

הדיון הוא עקרוני, וחשוב מאוד שתהיה בעניין זה הקשבה מלאה לכל הטענות.

בנימין הלוי :

אחרי פסק-הדין צריך להיות סוף להתדיינות. על כל פסק-דין אפשר להשיג השגות משפטיות, מוסריות, תיאורטיות, אנושיות, פסיכולוגיות כלשהן. כל צד יכול להיות צודק או בעיני עצמו או בעיני הציבור שיקשבו לו, אבל מישור צריך להכריע את הדין ולהחליט — וזהו בית-המשפט. זהו העקרון של שלטון החוק במדינה. יש בית-משפט עליון במדינת ישראל, ואם הוא פסק — יש סוף לדיון. זה נקרא רס-יודיקאטה. כל שלוש הבקשות הללו אינן אלא נסיון לערער על דבר שנפסק סופית. על מקרה קונקרטי של שני ילדים אלה, לא על חוק כללי, אין — כפי ששר המשפטים אמר, בצדק — לפני הכנסת שום הצעת חוק קונקרטית, שום הצעת חוק אחרת, שום הצעת חוק רטרואקטיבית, אין כלום. יש החוק הקיים, ויש פסק-הדין שניתן על-ידי בית-המשפט העליון לפי החוק הקיים. כל דיון בכנסת ובוועדה של הכנסת איננו אלא נסיון שקוף לשבור, לערער על פסק-דין של בית-המשפט העליון.

זהו תקדים מסוכן מאוד למדינת חוק. מה שהיום יפה, אולי, בעיני רוב הכנסת בעניין של שני ילדים אלה או של חוק זה, יהיה כשר מחר בעיני רוב אחר של הכנסת בעניין אחר. בכל נושא יוכלו לומר: זהו החוק, אבל בוועדה אנחנו נציע שינוי החוק; לכן אנחנו נדון לגבי עניין קונקרטי ונציע להעביר לוועדה מסויימת של הכנסת הצעת חוק שעדיין לא נולדה ולא הוצעה, כדי בעקיפין לעכב ולא להוציא לפועל את פסק-הדין

דברים הנמצאים או העשויים להימצא לפני בתי-המשפט פסול מעיקרו. יש בזה משום התערבות בהליכי הרשות השופטת, וזו גם דרך בלתי-אפקטיבית, מפני שבתי-המשפט יצדקו כאשר יתעלמו ממה שהכנסת או מישור מחברי הכנסת יאמרו בכנסת על נושא זה, מאחר שאין על שופט, לפי החוק, מרות ענייני השפיטה וזלת מרותו של החוק.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

מדובר על שינוי בחוק. זו היתה ההצעה — לנקוט את הצעדים החוקיים הדרושים. חושב אני שהשר פורץ לדלת פתוחה. איש לא ניסה פה לפגוע בבתי-המשפט. הכוונה היתה שהכנסת תקבע עמדה עקרונית בעניין, שתחייב את בתי-המשפט.

אליעזר שופטק (הליכוד):

על היטל מלאי לא דיברו כל כך נגד.

שר-המשפטים ח. י. צדוק :

חברי-הכנסת שוסטק, יכול אתה לחלוק על דברי, אבל נדמה לי שאינך יכול לומר שאני מדבר על העניין בקלות. אפשר לנקוט גישות שונות, אבל לא מוצדק לומר שמתייחס אני לעניין בקלות.

אליעזר שופטק (הליכוד):

לא אמרתי זאת. אמרתי שהיטל מלאי הטילו בקלות.

שר-המשפטים ח. י. צדוק :

הנושא הכללי שהועלה, והוא: "בעיית הוצאת ילדי ישראל מתחום המדינה", הוא נושא עדין ומורכב. כרוכות בו בעיות אנושיות, בעיות משפטיות, בעיות בתחום היחסים בין מדינות בנושא כיבוד הדדי וביצוע הדדי של פסק-דין, וכמובן — השיקול המכריע של טובת הילדים.

מסכים אני שהנושא הכללי הזה יעבור לוועדה. רוצה אני מיד לומר שאין לראות בהסכמתי זו, שהנושא יעבור לוועדה, נקיטת כל עמדה לגופו של עניין או הסכמה לדיון בעניין הספציפי או הסכמה שקיים צורך בחקיקה — ודאי לא הסכמה לחקיקה מהסוג שחבר-הכנסת בגין העלה כאן, עם ההוראה הרטרואקטיבית שבתוכה. עמדתי כאן היא שהנושא הכללי שהועלה ראוי לדיון. אני מדגיש: הנושא הזה, ולא איזו שהיא הצעת חוק שאיננה לפנינו. הכנסת דנה בהצעת חוק שלפניה. הדיון לגופו של הנושא הזה שהועלה היום יתקיים בוועדה ושם אנחנו נביע את עמדתנו. לי היינו הך אם הנושא יעבור לוועדת החוקה, חוק ומשפט או לוועדת השירותים הציבוריים.

מנחם בגין (הליכוד):

או לוועדת הפנים ואיכות הסביבה.

שר-המשפטים ח. י. צדוק :

מציע אני שוועדת הכנסת תקבע לאיזו ועדה להעביר את הנושא.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

או לוועדת הפנים ואיכות הסביבה.

היו"ר י. ישעיהו :

רשות הדיבור לחברי-הכנסת הלוי, להצעה.

לפסוק בעניין, שם עליה לטעון את טיעונה. בית-המשפט הישראלי איננו מביע דעה לכאן ולכאן מה צריך להיות הפסק הסופי. אבל לקחת את הילדים מתוך עשיית דין לעצמה, להביא אותם לארץ ולהסתמך פה על הכנסת, כדי להשאיר את הילדים בארץ ולא למסור אותם לדיון בית-המשפט המוסמך — זה איננו דין ואיננו משפט. זה יכול להיות פופולארי מאוד בציבור הרחב, אבל זה מערער את יסודות המשפט בישראל. לכן אני מציע שלא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אני מציע הצעה לנוהל. אני מבקש להצביע על כל הצעה בנפרד.

היו"ר י. ישעיהו:

קודם אני רוצה להעמיד להצבעה את ההצעה אם לכלול או לא לכלול את הנושא בסדר-היום. אתחיל בצד השלילי שלא לכלול. אם נחליט לכלול, אז נחליט בעניין הוועדה. אתה, חבר-הכנסת לבנבראון, רוצה להפריד בהצבעה בין ההצעות. אינני יודע איך אפשר להפריד, אבל זכותך היא.

זו הצבעה מסובכת שאין לה תקדים. יש לנו אפשרות להצביע אם לכלול בסדר-היום מול הצעה להעביר לוועדה.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אני מציע לא לכלול בסדר-היום, אבל אם הרוב מצביע לכלול, אני רוצה את האפשרות לבחור איזה הצעה להעביר לוועדה ואז אני מבקש להצביע על כל הצעה בנפרד.

היו"ר י. ישעיהו:

לא הבנתי מה אתה רוצה.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אם הרוב החליט לכלול בסדר-היום, יש כמה הצעות. אני בעד כלילת הצעה אחת ושתיים לא.

היו"ר י. ישעיהו:

אם יש דרישה להצביע על עניין הוועדה בעד ונגד, אני מוכן לעשות זאת. אני הבנתי שהצבעה בעד כלילת הנושא בסדר-היום כוללת גם את עניין הוועדה. אני מצביע שתי הצבעות, בעד ונגד.

אני מדבר עכשיו על הצעת חבר-הכנסת בגין. תחילה אעמיד להצבעה את ההצעה שלא לכלול את הצעתו של חבר-הכנסת בגין בסדר-היום. אחרי כן נצביע על העברת ההצעה לוועדה.

הצבעה

ההצעה שלא לכלול את הצעת חבר-הכנסת בגין בסדר-היום לא נתקבלה.

בעד העברת הצעת חבר-הכנסת בגין לוועדה

— רוב

— מיעוט

— 4

ההצעה להעביר את הצעת חבר-הכנסת בגין לוועדה נתקבלה.

היו"ר י. ישעיהו:

יש רוב מוחלט להעברת הצעתו של חבר-הכנסת בגין לוועדה. אנחנו עוברים להצבעה על הצעתו של חבר-הכנסת בן-מאיר. נצביע באותה צורה.

של בית-המשפט המוסמך. זה אולי התקדים הראשון, מאז קום מדינת ישראל, שהוצע לכנסת לנהוג כך. אומר אני זאת לא רק בתור שופט לשעבר של בית המשפט העליון, אלא בתור חבר הכנסת ובתור אזרח המדינה — שאנחנו צריכים לנהוג לא כבוד לשופטים, אלא כבוד לחוק, שאנחנו נהיה מדינת חוק, ולא נעשה יוצא מן הכלל ונאמר: במקרה זה לא נכבד את החוק אלא נדון בעניין על-מנת לשנות את החוק ולאחר שגשנה את החוק רטרואקטיבית לא יוצא לפועל פסק-דין שניתן היום.

מטעמים אלה, חושב אני, נוסף על כל ההנמקה שכבר השתקפה בדברי שר המשפטים ובהנמקה בית המשפט העליון — אין כל מקום בשלב זה לדון בנושא זה.

רוצה אני להרחיב את הדיבור על כמה נושאים נוספים המתעוררים פה. כפי שבית המשפט העליון אומר, בדברים שצוטטו על-ידי שר המשפטים: מימים ימימה, מאז קיימת מדינת ישראל, מאז קיים בית-המשפט העליון של המדינה, נהוג בית-המשפט העליון ועמו בתי המשפט במדינה לכבד פסקי-דין של בתי-משפט מוסמכים בכל העולם, במדינות חוק בכל העולם — לא במדינות דיקטטוריות, אלא במדינות דמוקרטיות של כל העיר. לכן, לאנחנו נגיע אם לא נכבד פסקי-דין של מדינות אחרות, ומדינות אחרות לא תכבדנה פסקי-דין של בתי-המשפט שלנו? אבל — אומר בית-המשפט העליון — כפי ששופט שלום של הילדים גם עקרון זה כפוף לשלום של הילדים עצמם, לשיקול-דעתו של בית המשפט בדבר שלום של הילדים. וגם את השיקול הזה עשה בית-המשפט במקרה הזה. הוא אמר במפורש: אילו האשה היתה משכנעת אותנו שבמקרה זה מחייב שלום של הילדים להשאיר את הילדים בארץ, לא להחזיר אותם אפילו זמנית לחוץ-לארץ, היינו מקבלים את זה. אבל שלושה שופטי בית-המשפט העליון אמרו: "לא שוכנענו" ששלום של הילדים מחייב להשאיר אותם בארץ. מי אנחנו, 120 חברי הכנסת, שנאמר: בית המשפט העליון, הפוסק מכוח התחיקה של הכנסת, אומר "לא שוכנענו" ששלום הילדים מחייב זאת, אבל אנחנו כן שוכנענו? או במלים אחרות — אנחנו מערערים על קביעה עובדתית של בית-המשפט העליון, שהוא לא שוכנע ששלום של הילדים מחייב שלא להחזיר את הילדים לחוץ-לארץ.

מה שנאמר מתוך הציטוט בתלמוד איננו נוגד. שם מדובר על איש ואשה, האיש עולה והאשה איננה רוצה לעלות, או האשה עולה והאיש איננו רוצה לעלות — אז יכולים לדרוש גט גירושין. אבל על הילדים לא מדובר. בית-המשפט העליון מדבר לא על השאלה אם מי יהיו הילדים. הילדים נולדו בחוץ-לארץ, האב גר בחוץ-לארץ ואיננו מתכוון לעלות לארץ, אבל האשה עובה את האב. האב דורש שהדיון יימשך בינתיים באותו בית-משפט שהדיון התחיל בו, בברלין. הדיון עדיין לא נגמר, כל צו שניתן שם הוא רק זמני. גם בדיני ישראל אין שום הוראה הקובעת כי במקרה זה צריך להפריד בין האב לבין שני הילדים. המדובר בהג-מקת בית-המשפט העליון ביחס בין הורים וילדים, וההור-רים הם אב ואם. במקרה זה הצדיק בית-המשפט העליון בשלב זה את האב. זה איננו סוף פסוק. בית-המשפט אומר על האשה שהיא עושה מעשה קודם כל להחזיר את הילדים לסמכות אותו בית-משפט אשר התחיל

הצבעה

ההצעה שלא לכלול את הצעת חבר-הכנסת
בן-מאיר בסדר-היום לא נתקבלה.

בעד העברת הצעת חבר-הכנסת בן-מאיר
לוועדה

— רוב
— מיעוט
— 4
נמנעים

ההצעה להעביר את הצעת חבר-הכנסת בן-מאיר
לוועדה נתקבלה.

היו"ר י. ישעיהו :

ההצעה של חבר-הכנסת בן-מאיר הועברה לוועדה.
אני מעמיד להצבעה את הצעתה של חברת-הכנסת
שולמית אלוני. חברת-הכנסת שולמית אלוני, את מס-
כימה להעביר לוועדה?

שולמית אלוני (יעד — תנועה לזכויות האזרח):
אני מסכימה.

היו"ר י. ישעיהו :

נצביע איפוא על ההצעה שלא לכלול את הצעת
חברת-הכנסת אלוני בסדר-היום לעומת העברתה לוועדה.

הצבעה

בעד ההצעה שלא לכלול את הצעת

חברת-הכנסת ש. אלוני בסדר-היום — 2

בעד העברת ההצעה של חברת-הכנסת

ש. אלוני לוועדה — רוב

נגד — מיעוט

נמנעים — 4

ההצעה להעביר את הצעת חברת-הכנסת שולמית
אלוני לוועדה נתקבלה.

היו"ר י. ישעיהו :

ההצעה של חברת-הכנסת שולמית אלוני הועברה
לוועדה. אני חושב שאין תקדים לסדר זה של הצבעות.
צריך ללמוד את העניין. לגבי הוועדה — ועדת הכנסת
תקבע איוו ועדה תטפל בשלוש ההצעות.

2. ההכרח הדחוף לקביעת סידורי בטיחות בתחנות הסעה לחיילים

היו"ר י. ישעיהו :

הצעה אחרונה לסדר-יומנו: ההכרח הדחוף לקביעת
סידורי בטיחות בתחנות הסעה לחיילים. חברת-הכנסת
פת ינמק את ההצעה.

גרעון פת (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעתנו לסדר-
היום בדבר הצורך הדחוף בסידורי בטיחות בתחנות
ההסעה לחיילים איננה בהכרח נוגעת למציעים יותר
מכפי שהיא נוגעת לכל יתר חברי הבית ולכל אחד
מאזרחי ותושבי ישראל. אין הצעה זו נובעת מתוצאות
של מחדלים. אמנם היא נובעת ממחדל מסוים שיש
לעקרו ולחסלו, אולם מובטחני כי המודעות לכך במערכת
הבטחון, ובעיקר אצל שר הבטחון, מרובה. לכן ניתן,
לדעתי, בכוחות משותפים ובפעולה משותפת לעשות
לשיפור המצב ולמניעת גורמים העלולים להביא לתוצ-
אות חמורות.

קיומם של גורמים אלה מהווה כיום, לדעתי, סיכון
למאות ולאלפי חיילים העומדים בצדי הדרכים על-מנת
להבטיח לעצמם הסעה למקום חפצם.

אדוני היושב-ראש, יש להצטרף צער רב על כך
שמסקנות הוועדה המשותפת של ועדת הכלכלה וועדת
החוץ והבטחון של הכנסת בעניין הסעת חיילים חינם
בתחבורה הציבורית לא בוצעו. הצעה בעניין זה הוגשה,
כזכור, למליאת הכנסת על-ידי חברת-הכנסת פסח גרופר,
והוועדה המשותפת שהזכרתי קיימה דיונים ענייניים
מאוד בנושא, עם ובהשתתפות הגורמים השונים. למרות
כל זאת, ולמרות ההחלטות וההצעות הקונקרטיות שנת-
קבלו בוועדה המשותפת, לא נמצאה הדרך — ואני
מתאר לי גם מטעמים אובייקטיביים — לפתרון הבעיה,
שגם אילו היתה נפתרת, לא היתה פותרת את הבעיות
שאני בא להעלות היום לפני הכנסת.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת בתוקף תפקידם
מרביתם לנוע בכבישי הארץ, ואינני בא לגלות להם

דבר בתארי את המצב שחיילים נאלצים להמתין, לעתים
שעות רבות בתנאים קשים, להסעות. אני חושב שבמדי-
נת ישראל אחוז בעלי הרכב העוזרים לחיילים ומסיעים
אותם ממקום למקום הוא מהגבוהים בעולם. אינני יכול
לתאר לעצמי שאדם הנוהג ברכב וללא סיבה סבירה לא
יעצור לחייל ויקח אותו עמו בכיוון הנסיעה שבו הוא
נוסע. מאידך גיסא קרו מקרים, אמנם במספר מצומצם,
שחיילים שעמדו וחיכו להסעה נפגעו על-ידי מכוניות
חולפות, ואני כמעט בטוח שהאשמה לא היתה בנהגים.
האשמה היא בתנאים הפיסיים של תחנות ההסעה. חיי-
לנו, העומדים בתחנות ההסעה בצמתים ולצדי הכבי-
שים הראשיים, נתונים גם לפגיעות טבע — לגשם,
לרוח, ובימי הקיץ לשמש הלוהטת. אין סיבה שבעולם
שלא ייעשה דבר, או הרבה יותר ממה שנעשה עד כה,
לשיפור המצב.

יש להבטיח הרחבת המסלולים באותם קטעי כביש
שבהם עומדים חיילים ומחכים להסעה. יש לדאוג לכך
שבאותו מקום תהיה תאורה מלאה. לא היה מזיק אילו
ניתן היה לקבוע במקומות אלה מיכשור מתאים אשר
באמצעות לחיצה על כפתורו יוכל חייל להפעיל תאורה
מהבהבת שתמשוך את תשומת-לב הנהגים ברכב העובר.
יש לדאוג לשיטוט מאיר עיניים, כמה עשרות מטרים
לפני מקום התחנה. ויש לעשות מאמץ להקמת מבנים
נאים ונוחים שבהם יוכלו חיילינו להסתתר מפני הקור
בחורף והחום בקיץ בתכותם להסעה.

ביציאה מירושלים, שבה בדרך כלל מצטופפים כמה
עשרות חיילים בכל שעות היום, מצויות שתי סככות
עלובות שבקושי יכולים חמישה או שישה חיילים להצ-
טופף בהן בעת ובעונה אחת. אני חושב שבנושא המב-
נים יש אפשרות לעניין גורמים משקיים שיתרמו אח-
המבנים הנחוצים אשר ישמשו להם גם כאמצעי פירסור-
מת. אני מוכן אישית, אדוני שר הבטחון, לטיפול על עצמי
לעמוד בראש ועדה ציבורית אשר תפעל בשיתוף עם
משרד הבטחון והועד למען החייל, ובמיוחד בברכתך,

— הצעות לסדר-היום (פת, ישעיהו, פרס); חוק הגנת הדייר (תיקון) (ישעיהו, פת, י. תמיר, אנקוריון) —

שר-הבטחון ש. פרס :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מודה לחבר הכנסת גדעון פת. אני בטוח שהצעתו נובעת ממניעים שהם לגופו של עניין, ואינני מתנגד שהדבר ייבדק בוועדה.

אני רוצה רק להגיד שעד כמה שידוע לי, בסך-הכל היו רק שני מקרים של היפגעות, והיפגעות קלה, במפרי צים אלה. מפרצים אלה נבנו כך שהם יהיו אזור בטיחות לכל חייל המצוי שם. אבל היות ואין סוף לטוב, ולמען הקיצור — אני מציע להעביר זאת לוועדת החוץ והבטחון.

היו"ר י. ישעיהו :

האם המציע מסכים לזה ?

גדעון פת (הליכוד):

מסכים.

היו"ר י. ישעיהו :

אני מעמיד את ההצעה להצבעה.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והבטחון נתקבלה.

על-מנת לגייס סכום של 5 מיליון לירות לצורך בנייתם והקמתם של המבנים האלה. אולם זאת בתנאי שבמערכת הבטחון יימצא התקציב הדומה בסכומו, על בסיס של לירה מול לירה, לביצוע המשימה הזאת.

יש, נוסף על המבנים, התאורה והשילוט, לקבוע גידור שמעבר לו ייאסר על החיילים לעמוד, וזאת יש לקבוע בהוראות מטכ"ל. חיילים העומדים באמצע הכביש בלילות אפורים וגשומים מסכנים בראש וראשונה את עצמם וגם את הנוהגים ברכב.

אדוני שר הבטחון, אנחנו כולנו מודעים למאמצים הגדולים שנעשים במסגרת צה"ל לשמירה על חייהם ובריאותם של חיילינו. מאמצים אלה זכו להצלחה מירבית. במידה שיש תקריות — הרי שהן בקאטגוריה של יוצא מן הכלל. גם בנושא זה עלינו לראות את הנוול. לחיילי צה"ל מגיע שניתן את מירב תשומת-הלב לכל נושא, גדול כקטן, שיש בו משום הגנה על בריאותם וחייהם.

נושא הבטיחות בתחנות ההסעה, שאנו באים היום להסב תשומת-לב הכנסת אליו, ראוי לדיון מהיר, להסקת מסקנות ולביצוען היעיל.

לכן הוגשה ההצעה, ולכן אנו מבקשים את הכנסת לקיים דיון בה.

היו"ר י. ישעיהו :

רשות הדיבור לשר הבטחון, שישב על הצעה זו.

ו. חוק הגנת הדייר (תיקון), תשל"ו—1975 * (קריאה ראשונה)

ארי אנקוריון (המערך):

אדוני היושב-ראש, החוק הזה, כפי שצויין על-ידי שר השיכון, הוא חוק המנסה ליישם חלק ממסקנותיה של ועדת הד"ר רווה, עוד משנת 1965. כפי שהסביר לנו השר, זה החוק השלישי בשרשרת החוקים הללו.

למען האמת, אין לקנא בממשלה, אבל הייתי אומר: גם אין לקנא בכנסת, כשאנחנו באים לדון בעניינים הנוגעים לחוק הגנת הדייר. כי, כידוע, קיימת מתיחות רבה בין המשכירים, בעלי הבתים, לבין הדיירים בקשר לחוק הגנת הדייר. כל אחד מהם דואג לצדק של עצמו, והממשלה והכנסת עומדות באמצע ומהן נדרש לעשות צדק בין אינטרסים שהם מנוגדים לפעמים בצורה קיצונית למדי, והייתי אומר ששר השיכון מנסה לשוט כאן בין סצילה וכאריבידים.

השאלה היסודית אשר עומדת לפנינו היא, בעצם, האם דרוש עדיין חוק הגנת הדייר. ידוע שבעלי הבתים גורסים שעבר זמנו ואין צורך עוד בהגנת הדייר. אינני גורס כך, ואני סבור שלא עבר זמנו של החוק. אני חושב שמצוקת הדיור עדיין קיימת, היא קיימת לגבי עשרות אלפים אנשים בדירות שכורות, וביטול החוק היה מעמיד אותם במצב קשה עד מאוד, מצב ללא מוצא. מובן שבעלי הבתים שואלים מדוע העול צריך להיות מוטל עליהם, אבל גם הם, לאחר שהם אומרים את הדברים האלה, הם בעצמם היו מוכנים לכך שנגיח,

היו"ר י. ישעיהו :

אנחנו עוברים עכשיו להמשך הדיון בחוק הגנת הדייר. בוודאי זוכרים חברי הכנסת ששר השיכון הביא לפני הכנסת בקריאה ראשונה —

גדעון פת (הליכוד):

אבל מי יביא את שר השיכון ?

היו"ר י. ישעיהו :

— את חוק הגנת הדייר (תיקון), תשל"ו—1975. רשומים מספר ניכר של חברי כנסת לדיון זה, ונקיים אותו. אני מבקש מהסיעות לדאוג לכך שחברי כנסת שנרשמים לדיון יבואו ויטלו את חלקם בו. רשות הדיבור לחבר-הכנסת לבני. אינני רואה אותו. רשות הדיבור לחבר-הכנסת בארי. אינני רואה אותו. רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמעוני. אינני רואה אותו.

יוסף תמיר (הליכוד):

כנראה איש לא פילל ששר הבטחון ישיב בקיצור כזה.

היו"ר י. ישעיהו :

אם יש מישו מהרשומים שהוא נוכח — אקדים אותו. חבר-הכנסת מאיר כהן — איננו. חבר-הכנסת אפרת — איננו. חבר-הכנסת שמחה פרידמן — איננו. חבר-הכנסת אנקוריון — מוכן לדבר ? בבקשה, ואחר כך נחזור לרשימה. תודיעו לחברים.

פתח להרבה משפטים. יש לזכור שהעניין נוגע גם למקרה שדייר זנח את משפחתו, כלומר אפשרות להציע סידור חלוף ולדרוש את הדירה או בשים לב לכך שנפטר ראש המשפחה או שהדייר זנח את משפחתו לבקש מבית-המשפט שיצמצם את חלקה של המשפחה בדירה. זה דבר שעלול לגרום למתיחות ביחסים בין בעל הבית לשכן, אולי יותר מזו שקיימת למעשה היום בין בעל הבית והדיירים.

בסעיף 12 מטילים על בית-דין לשכירות חובה לקבוע פיצוי לבעל הבית. אמנם נאמר שם "אם בנסיבות העניין היה צורך לעשות כן" לגבי מקרה של היתר ושיכולים ותיקונים. אינני יודע מה הרע בחוק הנוכחי המדבר על כך שבית-הדין "רשאי" לתת פיצוי ואילו עכשיו מדובר על כך שבית-הדין "יִקבע". פירוש הדבר שמטילים חובה על בית-הדין. בית-הדין אמנם יתחשב בנסיבות, אבל מטילים עליו חובה לקבוע פיצויים לבעל הבית בעד תיקונים ושיכולים. מדוע יאסור בעל הבית על הדייר לבצע תיקונים ושיכולים כשבעל הבית רק מרוויח מזה? מה ההצדקה לשלם במקרה זה פיצויים? היום מקובל שבעל-בית פונה לבית-המשפט וטוען שהדייר עשה זאת בלי רשות וסוחט תשלומים מהדייר. אנו באים לקבוע סאנקציה ואפשרות שבעל בית יקבל פיצויים במקרה שהתיקון לא היה מוצדק.

בסעיף 17 להצעת החוק מוצע להוסיף סעיף 82(א). אפשר לשאול מה טעם לשלול דמי מפתח מיורש שבא במקום הדייר, במקרה שלא שילם דמי מפתח. הרי הכוונה היתה לעזור לא למצוא מקום מגורים אחר. אם זו הכוונה, איך יעשה זאת אם לא יקבל דמי מפתח?

אסתפק בהערות אלו בדיון בקריאה ראשונה במליאת הכנסת. הצעת חוק זו היא רבת-סעיפים, וכל סעיף מתייחס לנושא רציני שיש מקום להעיר עליו הערות. אני רוצה לראות בהערות אלו שלי רק דוגמה לכך, שהוועדה שהצעת חוק זו תועבר אליה תהיה לה עבודה רבה מאוד. אני רוצה לסיים בתקווה שגם לוועדה יהיה הרצון, שיש לממשלה, לעשות מאקסימום צדק בין בעל הבית ובין הדייר.

אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר הצעת חוק זו לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הי"ח' מ. בן-פורת :

חברי הכנסת, אני שב לתחילתה של רשימת הנואמים וקורא שוב לחברי הכנסת הרשומים לדיון זה. רשות הדיבור לחבר-הכנסת לבני, ואחריו לחבר-הכנסת שמעוני.

איתן לבני (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת החוק הנקראת הצעת חוק הגנת הדייר (תיקון), תשל"ו—1975 — אינני יודע על מי היא באה להגן. לדעתי כבר לא נותר על מי להגן. הצעת החוק מבוססת על עבודת מחקר וממצאים של ועדת-רווחה, שלפי דברי ההסבר פעלה לפני עשר שנים, בשנת 1965. מאז נשחטו דברים רבים. מאז נבנו מאות אלפי דירות למכירה ואף לא דירה אחת להשכרה. וזאת בגלל הדבקות בחוק הגנת הדייר, שהוקם בשנת 1940 מסיבות שהיו קשורות במלחמת העולם השנייה ואין להן שום קשר למצב עניינים רגיל. כמעט ולא נותרו דיירים במדינת ישראל, ואינני מתייחס לדיירים של בעל הבית הגדול ביותר במדינה, חברת

שהמדינה תקבל עליה לסבסד את שכר הדירה ובלבד שהם יקבלו מה שהם קוראים "שכר דירה כלכלי", שכר דירה מלא. ובכן, כפי שאמרתי, אינני חושב שהגיע זמנו של החוק הזה להיות מבוטל, וכנראה בכל זאת, עם כל ההיסוסים ועם כל הלבטים של המדינה הנמצאת בין שני האינטרסים הנגודים, גם הממשלה טרם הגיעה להכרה שיש מקום לבטל את חוק הגנת הדייר. הייתי אומר שבחוק המוצע יש מגמה, מגמה לריכוך חומרות החוק כלפי בעלי הבתים מתוך הנחה שזה אולי יעשה יותר צדק בין שני הצדדים. הייתי שמח אילו היה כך.

בחוק הזה יש הרבה סעיפים. שר השיכון גורס שיש בו הרבה סעיפים טכניים, ואמנם נכון שיש בו סעיפים טכניים לא מועטים, אבל כשאני מנסה לסכם את האפקט הכללי של החוק אני מגיע למסקנה שיש כירסום די רציני של קיום חוק הגנת הדייר.

בזמן הקצר שעומד לרשותי אין אני יכול להקיף את כל הדברים ואשתדל להצביע על סעיפים אחדים של החוק בכיוון הזה.

בסעיף הראשון של החוק יש הגדרה של "דמי מפתח". במקום שקודם לכן לא היה חשוב מתי שולמו דמי המפתח והם יכולים היו להיות משולמים גם בזמן יותר מאוחר, בזמן שהדייר נמצא כבר בתוך הדירה וזה יכול היה להיות גם לצרכי עשיית תיקונים יסודיים, הרי עכשיו מוצע להגביל את תשלום דמי המפתח לעת הכניסה למושכר, וכן תשלום נוסף לבעל הבית בעת החזרת וכות ההשכרה במושכר.

סעיף 3 מאפשר התניה לצאת מחוק הגנת הדייר על-ידי הסכם בכתב. מה העקרון היסודי של חוק הגנת הדייר? העקרון היסודי היה שאין להתנות עליו, כי אילו אפשר היה להתנות הרי בעל הבית יכול היה לפנות על הדייר הסכם שיש בו משום ויתור על הזכר יות שנותן חוק הגנת הדייר, אבל זה לא ניתן היה. האפשרות של התניה ניתנה בהצעת החוק במקומות אחרים. סעיף 3, שאני מדבר עליו, מאפשר ויתור על-ידי הסכם בכתב. יש פה נסיון לעשות איזה שהוא צדק בין הצדדים אשר יאפשר את היציאה מחוק הגנת הדייר אחרי 7 שנים, ורק אחרי 7 שנים.

לעומת זאת לגבי בתי-עסק נאמר שאפשר לעשות את זה מיד, כלומר אפשר לבטל את חוק הגנת הדייר מיד. מדוע? הגישה המבדילה בין דייר שגר בדירה לצרכי מגורים ובין מי שמחזיק בית-עסק, לדעתי איננה צודקת. מובן שקורת-גג היא דבר הכרחי וחיוני, ויש בכך כדי לדבר גם אל הלב וגם אל ההתחשבות, אבל כשמדברים על בית-עסק צריכים להיות מול העיניים לא דווקא בתי-העסק הגדולים והעשירים שבעליהם יכולים להרשות לעצמם לשלם כל תשלום; צריך לראות את בתי-המלאכה הרבים והחזניות הקטנות. כיצד אפשר להגיע למצב שאלה יהיו משוחררים לגמרי מחוק הגנת הדייר?

אותו דבר של התניה חוזר בסעיף 18, אשר מרשה התניה. שם לא מדובר על שכר דירה אלא על דמי מפתח, בבית-עסק, כעבור שנה. זאת אומרת שאותו קו חוזר גם בעניין הזה.

סעיף 20 מדבר על דייר של דירה שנפטר. לדעתי הוא מנוסח לא רע. יש פה התחשבות יתירה ביותר נסיבות במקרה של דייר שנפטר, אבל יש כאן, לדעתי, גם

שבעה אנשים; בדקתי ומצאתי בתים בני שתיים-עשרה דירות ובהן רק 13 דיירים, בעוד שבבית כזה יכולות היו לגור שתיים-עשרה משפחות עם ילדים.

מצב זה הולך וגמשך, כי למה ירצה אדם לעזוב דירה בת שלושה-ארבעה חדרים ולעבור לדירה קטנה יותר, כאשר במקום מגוריו הנוכחי הוא משלם מעט מאוד, כמעט לא כלום? אפילו במחירים הקיימים היום, המגיעים ליותר מעשרות לירות, הרי זה מעט מאוד; אנו מכירים את ערך הכסף ואת המחירים. למה יעבור אדם מדירתו שהוא גר בה שלושים-ארבעים שנה — ובעיני זה שני דורות? מאז ועד-היום גם כן עברו כבר עשר שנים, כלומר חצי-דור.

כך שלדעתי אין החוק הזה בא לתקן דבר אלא הוא בא לתת גושפנקה להמשך מצב שאינו טוב למדינה כולה ואינו טוב לדיירים, כי כאשר בניהם גדלים ויש לדאוג למגוריהם במקום כלשהו, אין להם אפשרות למכור את הדירות ולדאוג לבנים.

אינני נכנס לפרטי החוק. אני חושב שהוועדה המתאימה לדון בו היא דווקא ועדת הכלכלה, אבל על כך כבר תחליט ועדת הכנסת. על כל פנים, עניין הדיור קשור בהיצע וביקוש, בבנייה, במשאבים, בכספים, וזהו יותר עניין כלכלי מאשר עניין השייך לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

חביב שמעוני (המערך):
אם כבר, הרי העניין שייך לוועדת העבודה.

איתן לבני (הליכוד):
ככל שתהיינה יותר הצעות, יש אולי סיכוי שהחוק לא יועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

ברצוני להתייחס לכמה דברים כלליים הנראים אפילו לעין מי שאינו מתמצא כל כך טוב בעניין זה. הצעת החוק בהחלט צריכה לעבור שיפוז רציני, לא רק בגלל עשר השנים שעברו והשינויים שחלו במשך הזמן, אלא בכדי שבעתיד אמנם תגן על הדייר, אפילו על מעט הדיירים שנשארו, אבל גם תעזור לפתרון בעיות הדיור במדינה.

ראשית, בעיה שהועלתה כבר עליידי אנשים רבים בעלי הגיון פשוט, גם אם הם רחוקים מן הנושא. כולנו יודעים שדמי המפתח הראשונים שולמו בשנת 1941. לפני כן לא היה קיים דבר זה. כל בעל בית חיכה שיבוא משהו וירצה לשכור את הדירות שלו. והנה, אנשים גרים בדירות שכורות ומשלמים שכר דירה במחירים סמליים. השאלה היא: עד מתי הם ימשיכו לגור בדירות אלה? האם מפני שאדם שכר דירה לפני 38 שנים ושלם אז לירה-וחצי לחודש, זה נותן לו את הזכות להמשיך ולגור בדירה עד סוף כל הדורות, הוא ובניו ונכדיו וניניו? הרי אחד הדברים האיומים ביותר הוא שאומרים על משהו קנא ונוקם ומעניש אנשים עד שילשים ורי-בעים. אינני יודע מדוע בעלי הבתים, אותם מעטים שיש — ואני רוצה שיהיו יותר ויבנו יותר בתים להש-כרה — צריכים להיענש עד השילשים והריבעים שלהם. הרי גם להם יש צאצאים, איש עדיין לא האשים את בעלי הבתים שבאופן עקרוני הם מחוסרי ילדים, ואינני יודע באיזו מדינה בעולם קיימת תופעה דומה שבעל בית, שגם לו יש ילדים ונכדים וגם הם צריכים להתחתן, אין לו שום סיכוי לשכן אותם בביתו שלו אלא עיניהם

"עמידר", שהיא למעשה חברה ממשלתית, והממשלה אינה זקוקה לחוק שיגן עליה. ואף הדיירים ב"עמידר" אינם זקוקים לחוק כזה. אני מדבר על דיירים בבתיים שנבנו לפני ארבעים-חמישים שנה עליידי יהודים שציפו להכ-נסה משכר דירה וראו בכך מקור הכנסה לעת זיקנה, כאשר לא יוכלו לעבוד בעבודה אחרת.

לפי הסטאטיסטיקה ולפי דעת כלכלנים רק 5% מכלל תושבי המדינה גרים כיום בדירות שכורות. אינני יודע אם למענם יש צורך בהצעת חוק המחזיקה דפים רבים כל כך. ברור שאיש אינו רוצה ש-5% אלה מתושבי המדינה יקרה להם משהו. אבל עם זאת לא ייתכן שבגלל 5% אלה תסבול כל המדינה ובגלל חוק זה, על כל התיקונים המוצעים בו, ייגרם סבל למדינה. ייגרם סבל למדינה, משום שאיש אינו בונה היום בתים להשכרה. איש אינו יודע איזה חוק יבוא בעתיד — —

חביב שמעוני (המערך):
אם יבנה אדם דירות להשכרה, לא ישכיר אותן בדמי מפתח.

איתן לבני (הליכוד):
איש אינו יודע מתי יקפיצו עליו חוק אחר, או מתי תהיינה עיניו של מי שתהיינה צרות באדם הבונה דירות להשכרה. והרי אצלנו יש דעה ישנה נושנה על כל מי שנקרא בעל בית וכל בעל בית גדול כזית.

מאיר פעיל (מוקד):
פרט לכמה שהם גדולים.

איתן לבני (הליכוד):
אתה מכיר אותם? אני מחפש אותם בזוכית מגדלת.

מאיר פעיל (מוקד):
אתה מחפש בכיוון הלא-נכון.

איתן לבני (הליכוד):
יש היום מצוקת דיור במדינה. כל אחד מוכרח לקנות דירה, וכאשר הוא קונה דירה הוא נכנס לחובות שהוא משלם אותם, לרבות ההצמדה, עד יומו האחרון. יש היום אפשרות לשכן במדינה מינימום 200,000 נפש בדירות שכבר קיימות, שנבנו להשכרה, אך החוק אינו מאפשר זאת.

רוב הבתים להשכרה נבנו לפני ארבעים שנה. אולי חלקם הקטן נבנה מאוחר יותר. בשנות מלחמת העולם השנייה לא נבנו בתים. אולי נבנו כמה בתים בשנים 1945—1950. האנשים שנכנסו לגור בדירות שנבנו לפני ארבעים שנה היו בזמנם אנשים צעירים שנכנסו לדירות ללא תשלום דמי מפתח; הם הקימו משפחות, גידלו ילדים, ובמרוצת השנים עזבו הילדים את הבית. כל אחד מהם הרי להשיג שכון לעצמו. בכל הערים והמור-שבות הוותיקות — והמושבות הוותיקות נהיו בחלקן ערים — יש דירות של 3.5—4 חדרים שגר בהם אדם אחד, או במקרה הטוב גרים שניים, כי גם הטבע עושה את שלו. זוג ששכר דירה לפני ארבעים שנה, אחד מבני-הזוג איננו עוד בחיים. ואז, יושב אדם אחד או שניים ועוסקים בניקוי דירה בת שלושה-ארבעה חד-רים; אין להם די כוח, אולי אין להם גם כסף להעסיק עוזרת — למי יש היום אפשרות לעשות זאת? — ואלה דירות שיכולים היו לגור בכל אחת מהן חמישה, שישה,

כך שלא מדובר כאן רק על עילות פינויים אלא גם על הקטנת הזכויות ליורשים ועל עוד שורה ארוכה של דברים שבעצם הופכים את החוק הזה של הגנת הדייר לחוק הנותן מעט מאוד הגנה לדייר. אם נוסף לכך את העלייה התלולה שהיתה במחירי שכר הדירה, ושלפי חשבוני הגיעה בשנה וחצי האחרונות לשיעור של כ-110% — אזי ברור שבאים לרוקן את החוק מתכנו.

איתן לבני (הליכוד):
כמה זה בלירות?

חביב שמעוני (המערך):

די הרבה לירות. אחר כך נדבר על המשמעות הכלכלית של אותם דמי מפתח ששולמו. גם בלירות וגם באחוזים אלה מספרים גדולים מאוד, ואין זה עדיין סוף פסוק כי לראשונה מוצמד שכר הדירה למדד יוקר המחיה והוא יעלה כל הזמן.

מה משמעות הדבר הזה לעשרות אלפים שגרים בדירות בדמי מפתח? מי האוכלוסיה הזאת? ובכן, מדובר על 77 אלף משפחות — — —

איתן לבני (הליכוד):
כולל דיירי עמידר.

חביב שמעוני (המערך):

עוד לא גמרתי את המשפט. מדובר על 77 אלף משפחות המתגוררות בחנאים של הגנת הדייר, מתוכן 35 אלף של עמידר. וייתכן שהחוק יחול גם עליהן, הוא אינו מוציא את עמידר מכלל העניין הזה. 42 אלף משפחות מתגוררות בבתיים של בעלי-בתים פרטיים, ועוד 27 אלף בתי-עסק, שנותנים פרנסה, בדרך כלל זעומה, למשפחות גדולות.

איפה נמצאת האוכלוסיה הזאת? 54% מאלה המתגוררים בדירות של בעלי-בתים פרטיים נמצאים בתל-אביב-יפו. אלה שמתגוררים בדירות של עמידר כולנו יודעים מי הם: אלה עולים של שנות ה-50, שהתגוררו בבתיים של הרכוש הנטוש, בדרך כלל בתים לא כל כך מסודרים, בצפיפות גדולה. אבל אני אתייחס בעיקר לבעלויות הפרטיות. ובכן, 54% מהם מתגוררים בתל-אביב-יפו; 13% בירושלים; 21% בחיפה, ורק 13% בכל יתר חלקי הארץ. פירוש הדבר ש-87% מאותם 42 אלף הדיירים המתגוררים בבתיים של בעלי-בתים פרטיים מתגוררים בשכונות העוני של ירושלים, חיפה ותל-אביב. 80% מהם שילמו דמי מפתח. רק 20% לא שילמו דמי מפתח.

גם הבעלויות מתחלקות כך. שיעור דמי המפתח ב-1967 היה בערך 17 אלף לירות למושכר של מגורים ו-28 אלף לירות למושכר של עסק. רבותי, 17 אלף לירות במחירים של 1967, די היה בהם כדי לכסות 70%-80% ממחיר דירה חדשה באותם הימים. באותם הימים דירה לא עלתה הרבה יותר מהמחיר הזה. את היתרה סיבסדה הממשלה בצורת משכנתה ממשלתית, שבסופו של דבר הפכה להיות לבתית צמודה. כלומר, אילו אמר החוק שאין עוד הגנה, מיום קום המדינה, יכול להיות שאותם רבבות אנשים היו מחליטים בשנות ה-50, בשנות ה-60 ואף לאחר מכן, לקום ולקנות דירות. באותם דמי מפתח ששילמו, שלפי חשבוני היוו למעלה משני-שלישית של עלות הדירה, ובתוספת משכנתה של הממ"שלה, היו הופכים לבעלי דירות ככל אותם ישראלי. אבל

צריכות לראות ולכלות כאשר אחרים יושבים ומש-תמשים בדירות שהיו יכולות להיות שלהם. המדובר היום במקומות הטובים ביותר בערים ובמושבות, ועל זה צריך לחשוב.

ככל שאנו מעיינים בחוק זה מסתבר שגם לדייר לא יהיה בעתיד הרבה מה לומר — לבעל הבית כבר מומן אין מה לומר ועכשיו עוד פחות — אלא על כל דבר צריך יהיה ללכת לבית-המשפט. כלומר, דה-פאקטו ודה-יורה בית-המשפט הופך להיות בעל הבית. הוא יחליט מה עושים בדבר זה וזה, מה עושים בבעל הבית, מה עושים בדייר, מי צודק, את מי לפצות וכמה לפצות. אינני רוצה לדבר על הסכבת; כולנו מכירים את הסכבת בבתי-המשפט, והריצה לשם על כל סעיף היא, לדעתי, מיותרת. הרי היהודים, כפי שאנו מכירים, ירוצו לשם בלי סוף אפילו רק כדי לקנטר. זה יתן אולי פרנסה לאלה המעוניינים בבתי-המשפט, אבל בוודאי לא יפתור בעיות של שום איש.

אשר לשכר הדירה, אני עשיתי חישוב שאם אדם היה צריך בתקופות קודמות לעבוד שלושה-ארבעה ימים כדי לשלם שכר דירה, היום די בכך שסוחר רהיטים ימכור ספה בבוקר והרווח שלו יספיק לתשלום שכר דירה למשך חודש. שאר ימי החודש הוא כבר יעבוד בשביל עצמו. שוב, אינני רוצה להיכנס לפרטים ועל-הם צריך יהיה לדון בוועדה. יש להזמין מומחים ובעלי מקצוע וגם ללמוד כיצד מאורגן דבר זה בעולם הגדול. יש עוד מקומות שבהם גדולה מצוקת הדיור. יש צורך לחפש דרך לפתרון הבעיות. המגמה צריכה להיות לא רק ההגנה על הדייר אלא גם הגנה על בעל הבית. והעיקר, אולי נגיע להצעת חוק מתוקנת אשר תעודד בניית דירות להשכרה.

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת שמעוני, ואחריו לחברי-הכנסת מאיר כהן.

חביב שמעוני (המערך):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, שר השיכון אמר בפתח דבריו שהחוק הזה מאוזן כי יש בו סעיפים לטובת בעלי הבתים ויש בו גם סעיפים לטובת הדייר. הרי זה כאילו עושים השוואה בין הציפור ובין הפיל. אם נעניין היטב בהצעה אולי נמצא איהו שהוא סעיף המשפר במשהו גם את מצב הדייר, אבל ללא כל ספק מהותו של החוק הזה, שבא בהמשך לוועדת רווח, ומגמתו הן לחסל את חוק הגנת הדייר ככל האפשר. הוא אינו מחסל אותו כליל אבל הוא בא לצמצם את הגנת הדייר עד כדי מינימום. חברי-הכנסת לבני אמר שמדובר בדיירים בודדים, ואני עוד אגיד בהמשך דברי לכמה דיירים זה נוגע. לדעתי הדבר יביא לידי כך שעשרות אלפי דיירים יהיו צפויים לסכנת גישול מדירותיהם. מה המשמעות למשק ולחברה, עוד אומר.

מדובר פה על עילות פינויים שכמעט ומרוקנות את החוק הזה מתכנו. אם נתבונן בסעיף 28, הרי נכון שהוא יגרם לריצה לבתי-המשפט, אבל במירון הזה, כאשר יש דיירים עניים ומרודים — רובם, אינני אומר כולם — מול בעלי בתים הרבה יותר חזקים שעוד אפרט כיצד מורכב החוק שלהם, שיש להם אירגון מסודר וחזק — במירון הזה ברור מראש מי יגיע ראשון ומי יהיה צפוי להפסד.

ההלוואות שמציעים לזוגות צעירים ולא להאלה שמתגוררים בצפיפות של 3+ הן הלוואות בסדר גודל של 80–90 אלף לירות, כאשר המשכנן צריך להוסיף על כך סכום כפול ולפעמים אף יותר. אם מדובר במשפחה גדולה, ודירה עולה כ-250 אלף לירות, צריך להוסיף עוד 160–170 אלף לירות. אז מה אומרים לזוגות צעירים ולא להאלה שגרים בצפיפות? אומרים להם: קחו דירה בדמי מפתח. כשהולכים לכרסם בחוק הזה מיסודו ולתת עילות לפינויים, איך יכול משרד השיכון להציע לזוגות צעירים ולמשפחות המתגוררות בצפיפות גדולה לקחת דירות בדמי מפתח? זה כאילו להגיד לאיש להניח את כספו על קרן הצבי, ולא רק את כספו אלא גם את כספי משרד השיכון.

גם אם החוק הזה יועבר לוועדה אני חושב שיש מקום לא לטפל בו בדחיפות, אולי לגנוז אותו לשנה—שנתיים עד שירווח למדינת ישראל, ואז אפשר יהיה להציע לדיירים אלה דיור חלוף על-ידי המדינה.

היו"ר מ. בן-פורת :

רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר כהן, ואחריו לחבר הכנסת אהרן אפרת.

מאיר כהן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, צדק חבר הכנסת אנקוריון באמרו שכאשר הצעת החוק הזאת תובא לפני הוועדה המתאימה, בוודאי תדע הוועדה ללבן את הסעיפים השונים לגופו של עניין ובכל מקרה ומקרה.

הצעת החוק המובאת היום לפנינו, אין בה כדי לפשט את חוק הגנת הדייר (נוסח משולב), תשל"ב—1972, אלא להוסיף טלאי על גבי טלאי לחוק המקורי. סבור אני שיש בהצעת החוק כדי לתת פרנסה ביד רחבה לעורכי-דין, מצד אחד, ותעסקות-יתר לבתי-המשפט, הכורעים ממילא. תחת עומס הפיגורים בתיקים משנים קודמות, מצד שני. כמעט כל סעיף וסעיף בחוק זה, כפי שאמרו חברי קודמי, יביא בהכרח להתדיינות משפטית.

לית מאן דפליג שחוק הגנת הדייר, שיסודו בשנת 1940, בזמן מלחמת העולם הראשונה, אין לו כיום כל הצדקה כלכלית ואף לא מוסרית, הן לגבי בעלי הבתים והן לגבי הדיירים עצמם. אין הוא מתחשב במציאות הקיימת ובשינויים החברתיים-כלכליים במשך תקופה ארוכה זו רבת-התמורות. אמנם התיקון בא להסדיר כמה בעיות המתעוררות בין בעלי הבתים לבין הדיירים, אולם אין הוא מתייחס לגובה דמי השכירות וליחס בין דמי השכירות לבין תשלום דמי המפתח וחלוקת דמי המפתח.

צדק חבר הכנסת שמעוני באמרו ש-88% מהדיירים המוגנים הם בשלוש הערים הגדולות: בתל-אביב — 54%; בחיפה — 21% ובירושלים — 13%. מחצית הדיירים הם דייריהם של 7,700 בעלי בתים פרטיים. המחצית השנייה הם דיירים של 4,800 בעלים לא פרטיים, חברות, מוסדות ושותפויות. אבל חבר הכנסת שמעוני שכח להזכיר דבר אחד: 60% מהבעלים הפרטיים הם בגיל 65 שנה ויותר; 24% מהבעלים הם בגיל 55 עד 65 שנה.

חביב שמעוני (המערך):

רובם רכשו את הדירות אחר כך.

מאיר כהן (הליכוד):

12% מהבעלים הם בגיל 45 עד 55; 4% מהבעלים הם בגילים עד 44 שנה. מספרים אלה אומרים דרשני.

הם סמכו על החוק והמדינה עודדה אותם לכך, בין היתר משום שלא העמידה לרשותם שיכונים במידה מספקת.

אומרים שרוב האנשים הגרים בדירות בדמי מפתח הם בעלי הכנסה גבוהה. בשנת 1973 ערכה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה סקר, לפי הזמנת משרד השיכון. הסקר קובע שההכנסה הממוצעת של משפחה שמתגוררת בתנאים אלה הסתכמה בלא יותר מ-12 אלף לירות לשנה במחירי 1973, ולגבי למעלה מ-30% מן הדיירים האלה הסתכמה רק ב-6,000 לירות לשנה. 62% מאלה שמתגוררים בדירות כאלה היו בני למעלה מ-55 שנה, ו-40% — למעלה מ-65 שנה.

אבל הדייר לא רק שילם דמי מפתח. במשך השנים הוא למעשה השתתף, כבעלים, בשיפור ובשיפוץ הבית, כשלמעשה הבעלים היו פטורים מהשקעה הזאת גם מבחינת היטלים ומסים המוטלים לפי החוק וגם מכל טיפול אחר בדירה.

ואומרים שבעלי הנכסים הם מסכנים. אם הזכרנו את עניין ההכנסה, הרי לפי מחירי 1973 הכנסתם הגיעה לכ-18 אלף לירות לשנה. 62% מהם הם בעלים פרטיים שברשותם רק 52% מהבעלות, ומתוכם רק 17% מהמושכרים היו של בעלים קטנים. נכון שיש בעיה של בעלים קטנים. כפי שאמרתי, רק 20% מהדיירים לא שילמו דמי מפתח. ואילו יתר בעלי הבתים קיבלו דמי מפתח לא פעם אחת, אלא לפעמים פעם אחר פעם, במשך כ-10–15 שנה.

התמונה המצטיירת היא של אוכלוסיה שמתגוררת בשכונות עוני, שחיה במצוקה. ואם היום היא תצטרך להיות מפונה כתוצאה מעילה כלשהי מעילות החוק והרי סעיף מסויים בחוק קובע שאפשר לפנות את המשפחה בלי לתת לה דיור חלוף, אלא רק פיצויים או הסדר אחר — כי אז קודם כל למשרד השיכון אין אפשרות להציע לה דיור אחר. אבל גם אילו יכול היה להציע לה דיור אחר, אין באפשרותה של משפחה כזאת היום לעמוד בתנאים של רכישת דירה בסדר גודל של 190–200 אלף לירות. ואם מדובר במשפחה גדולה, מגיע הסכום עד 250 אלף לירות. לגבי משפחה ששמה את כל יובה על החוק הזה, מתוך הנחה שהוא יגן עליה ושהיא לא תצטרך להחליף את דירתה המוגנת בדירה ברכישה, זה בלתי אפשרי.

מאיר כהן (הליכוד):

איפה נאמר בחוק שאפשר לפנות משפחה בלי לתת לה דיור חלוף?

חביב שמעוני (המערך):

אני מפנה אותך לסעיף 30(ב).

מאיר כהן (הליכוד):

שם מדובר על עסק.

חביב שמעוני (המערך):

אני מתפלא על משרד השיכון שהוא מצא נכון להביא את החוק הזה דווקא בימים אלה — אם כי יודע אני שפעלה ועדת רווח ושרצריך היה להביא את זה — כאשר מצמצמים את התחלות הבנייה מ-27 אלף ל-15 אלף, כלומר הקטנה של 40%. איפה יוצעו דירות לדיירים אלה שיפוננו או שיתפנו? אין דירות ריקות. אבל אני מתפלא על משרד השיכון בגלל דבר נוסף.

1958 זכאי ל-60% בלבד מדמי המפתח לאחר חמש שנים של שכירות.

הממשלה היתה מודעת לבעיה ולעוול שנגרם לבעלי הבתים. המלצות שתי הוועדות, ועדת-צדוק וועדת-רווה, בקשר לשיעור דמי השכירות לא מצאו ביטוי בחוק הגנת הדייר, על כל תיקוניו.

רבותי חברי הכנסת, מדוע מותר למינהל מקרקעי ישראל להעלות את דמי ההסכמה במאות אחוזים, ואת דמי החכירה, שהם למעשה דמי שכירות, במאות אחוזים, ומדובר ב-150,000 משתכנים? האם לא חל עליהם חוק הגנת הדייר? מדוע מותר למינהל מקרקעי ישראל להעלות את דמי החכירה במאות אחוזים? ומי המשתכנים בדירות אלה? אלה אנשים ששילמו ממיטב כספם את מחיר הדירה במלואו, וכעת העלו להם את דמי החכירה במאות אחוזים.

בסוף דברי רצוני להתייחס לסעיף 30(ב) לחוק. חוק זה מאפשר, למעשה, למדינה ולרשויות המקומיות לפנות אנשים מביתם או מעסקם רק עם תשלום פיצויים, ואין הוא מאפשר לתת להם סידור חלוף כפי שהיה נהוג עד כה. למעשה, אותם דיירים שרוצים לפנות לצורך הרחבת כבישים ומדרכות זכאים רק לפיצויים ואינם זכאים לדיור חלוף. דיירים בבתיים שהם בבעלות פרטית יכולים לקבל את הפיצוי הנאות הן מהקבלנים והן מבעלי הבתים המעוניינים בהריסת הבניין ובהקמת בניין אחר במקומו.

אדוני השר, המדינה עם כל משאביה הכספיים לא הצליחה ואינה מצליחה לפתור את בעיית הדיור של אלפי זוגות צעירים, בעוד שלפני קום המדינה הצליחו אותם יהודים, שהשקיעו את הונם ומרצם בבניית בתים להשכר, להפתור בעיות דיור לא רק של זוגות צעירים אלא גם של אלפי עולים שעלו אז ארצה.

הצעת החוק מחריפה את השנאה ומעמיקה את התהום בין בעלי הבתים לבין הדיירים. יש לגשר, אחת ולחמיד, על תהום זו ולעשות צדק עם בעלי הבתים, בלי שתהיה פגיעה קשה גם בדיירים.

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אפרת, ואחריו לחבר הכנסת שמחה פרידמן.

אחרון אפרת (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, כבוד השר, ברור שהבעיה כיום אינה בעיה משפטית, ולכן יושב היום אתנו שר השיכון. זוהי בעיה כלכלית-סוציאלית, וזה, כנראה, האספקט הנכון לבהון את הבעיה. למען האמת רבים מתלבטים כאן מכיוון שמבחנות רבות עומד כאן צדק מול צדק. לכאורה, התיקון בחוק המוגש עתה הוא נייטרלי ומתכוון לשיפורים משפטיים בלבד, אך נוכח רגישותו של הנושא מתפתח דיון החורג מעבר לסעיפי החוק המוצעים כאן. את זאת אנחנו שומעים מפי כל הדוברים.

חוק הגנת הדייר עבר כבר מדורי גיהנום רבים לא רק בפי מגיניו ומתנגדיו אלא גם בדיננים חוזרים מעל במת הכנסת. אם הוא בא על אישורו בדיון הגדול שהתקיים כאן לפני כחמש שנים ושהיו לו הדים בארץ ומשאירים אותו על כנו גם עתה, הרי אין זה אלא שגובר בכל זאת השכל הישר והאספקט הסוציאלי הוא הדומיננטי בהחלטותינו. כי במדינה של קליטת עלייה ובמדינה שבה נושא הדיור ומצב השיכון של שכבות

ל-84% מהבעלים הפרטיים ההכנסה מדמי שכירות היא למעשה תשלום הפנסיה, והאמן לי, חבר הכנסת שמעוני, אני יודע זאת גם מבחינה אישית.

בהודמנות זו רצוני לרענן את זכרונם של חברי הבית לגבי הדברים שנאמרו מפייהם בקשר למצוקתם של כל בעלי הבתים:

גברת גולדה מאיר אמרה בשנת 1972: "הודעותי ממצבם של בעלי הבתים שנפגשתי עמם. אינני מבינה מדוע בעלי הבתים, שהם עצמם מקרים קשים, צריכים לעזור לדיירים".

חכיפ שמעוני (המערך):

בכל דבר אתה מסכים עם גברת גולדה מאיר או רק במה שנוח לך?

מאיר כהן (הליכוד):

שר-העבודה לשעבר, חבר הכנסת יוסף אלמוגי, אמר: "אלו בניינים שאנשים בנו בשנים 1929—1933 מההון שלהם. כרגע יש ביניהם אנשים שהמדינה מקפחת אותם באופן משווע, ויש יחסים בין המדינה ובין אזרחים ויש יחסים בין אזרח לאזרח במדינה. ענייני שכר הדירה הם עניינים מסחריים רגילים. כפי שאני קונה דגים, כך אני קונה אפשרות דיור". ציטטתי זאת מתוך פרוטוקול ישיבת הכנסת מ-28 באוקטובר 1964.

שר-העבודה מר משה ברעם אמר ב-24 בנובמבר 1972: "רק רשע יכול להגיד שההצעה שלכם לא צודקת. עליהם על דרך נכונה והצעתכם צודקת. ההסתדרות מוכנה להשבית מפעל גדול שלם למען הצדק של פועל אחד. מדוע אין לראות את הצדק של ציבור זה של אזרחים?".

שר-המשפטים לשעבר, מר שמשון יעקב שפירא, אמר: "אין מטילים מס אלא באישור הכנסת, אבל שכר דירה איננו מס. כמעט כל ימי חיי בארץ הייתי דייר ושלילתי שכר דירה ויש לי צורך להגן על בעלי הבתים. אינני יודע, אבל לא איכפת לי משום שהעניין צודק". אלה דברים שנאמרו על-ידי חברי כנסת לשעבר או חברי כנסת כיום.

ואנכם צידק שר המשפטים לשעבר. עניין בעלי הבתים הוא חוב של צדק שהמדינה חייבת לפרוע.

לכמה מחברי הבית זכורים ודאי המחירים של כמה מצרכים ושירותים משנת 1938, ואני אזכיר כמה מהם: דמי השכירות לחודש לדירה בת שני חדרים היו 4 לירות. מחיר נסיעה באוטובוס של "דן" היה כחצי-אגורה — כיום עולה נסיעה כזאת 70 אגורות; כיכר לחם, מחירו היה אגורה אחת — כיום לירה אחת; קילוגרם סוכר עלה 2.50 אגורות — כיום 6 לירות; ואלה הם מצרכים ושירותים מסובסדים. וכיום דמי השכירות של אותה דירה, לאחר כל ההעלאות, הוא 78 לירות, בסך-הכל, לחודש. הוצאות החזקת הבניין ומסים הרקיעו שחקים, פח אשפה עם ארגז בטון, לפני עשרים שנה, היה מחירו 10 לירות — כיום 150 לירות. הוצאה זו מוטלת על בעל הבית בלבד בהתאם לחוקי-העור העירוניים הנהוגים בארץ.

מדוע צריכה להיות אפליה גם בין דייר לדייר, בין דייר ששילם דמי מפתח ובין דייר שלא שילם דמי מפתח? לפי חוק הגנת הדייר, דייר שלא שילם דמי מפתח או שילם דמי מפתח לפני 1958 זכאי לשני שלישים מדמי המפתח, בעוד שדייר אחר ששילם דמי מפתח לאחר שנת

קובע כי עניין ההפרשה של שליש מדמי המפתח לבעל הבית הפך להיות מוסכם, בלתי-ניתן לעירעור ומהווה חלק מכלל הביצוע של חוק הגנת הדייר. אך הגנה בא התיקון ומציע שבמקרים מסויימים יכול בית-הדין לפסוק על חלוקה אחרת של דמי המפתח בין הדייר לבעל הבית. אינני מבין לשם מה צריכה עתה הממשלה לסבך מחדש את הסעיף הזה.

חברי הכנסת. אני רוצה שיהיה ברור שאם אני משתמש בביטוי "בעל הבית" אינני רואה בו, חלילה, שום הגדרה בעלת אופי חברתי או זיקה חברתית. זהו מונח בעל אופי כלכלי-משפטי לגיטימי, וצריך לראות את האיש הנאבק על זכויותיו ליהנות מפרי עמלו. זוהי זכות לגיטימית, והמדינה צריכה לתת לו הגנה על זכותו זו במסגרת החוק והסבירות הסוציאלית. הבעיה היא בפרופורציות של אותן זכויות שעל המדינה לתת לכל סוגי האזרחים.

חוקי הגנת הדייר גולדו במדינות רבות עקב מצוקות חברתיות. הם חלק של מדינת סעד ומדינת חוק, במיוחד בתקופות שעת-חירום שבין מלחמה למלחמה, כאשר חלק גדול מאזרחי ישראל חוזר משהה הקרב ומ' חודשים ארוכים של שירות במילואים. לכן ברור מדוע היו יו"תים חמים על התיקונים שהוכנסו בדיון הקודם בכנסת, ונראה לי שוויכוחים אלה הסדירו באופן מניח את הדעת ולחופה ארוכה את העניינים.

התערבות גוספת בנסיון להטיל נטל גוסף על אותה שכבת דיירים הגרים בדירות קטנות, יחסית, בבתיים ישנים והם בעלי יכולת כלכלית מוגבלת תחטא את המטרה. הדוברים שהקדימו אותי מסרו מקצת מן הסטטיסטיקה ורק אוסיף כי לפי סקר בעלים לדיירים התברר כי 48% מכלל הדיירים, פרט ל"עמידר", חיו בדירות של חברות ושותפויות; 52% — בדירות של בעלים פרטיים. לעומת זאת היו בעלים שהחזיקו 10—15 מושכרים, בחלקם גם לא מוגנים על-ידי החוק. 70% מהדיירים האלה גרים בדירות של 1—2 חדרים; 23% — בדירות של 2.5—3 חדרים; 7% בלבד גרים בדירות בנות יותר מ-3.5 חדרים. אני מודה שאני עצמי מכיר פקידים בכירים, אנשים מבוססים, שגרים אצל אנשים הרבה פחות מבוססים מהם ומנצלים את החוק לטובתם. אבל כ-50% מכלל הדיירים מוגדרים כמעוטי הכנסה. אנו עוסקים איפוא בשכבה רחבה של מעוטי יכולת, וגם לי מציקה השאלה של קבוצה קטנה, אולי כ-15% מהדיירים, הנמצלת את החוק לרעה. אני גם מניח שלגבי קבוצה זו, שדיברתי עליה עכשיו, אין חוק שיהיה עד כדי כך קשוח וסגור הרמטית שאי אפשר יהיה להתגבר על השימוש לרעה בו, ויש למצוא דרך למיצוי הדין ולעשיית צדק.

אני יודע כי בכל פעם שבאים לתקן חוק בעל משמעות חברתית-סוציאלית יש היסוסים לגבי העיתוי האובייקטיבי, אבל נראה לי שרובה עתה, נוכח מצב הממשלה המוגש לנו עכשיו, המבשר בודאי הרעת מצבן של שכבות חברתיות מסויימות, ונוכח ההורדה הכללית של רמת החיים המתרחשת לנגד עינינו יום יום ושעתם עומד בומן הקרוב, יהיה זה עיתוי לא טוב לשנות דברים יסודיים ועקרוניים שיפגעו בשכבה גוספת. חלק מהתיקונים לא רק יפגעו בחלשים, אלא גם יגרמו להרבה טרדות וכאבי ראש לבתי-הדין ויוסיפו הכנסה לעורכי-הדין. קיימת בעיה כללית של מדיניות הדיור. היתי מאחל לעצמנו שמדיניות השיכון הכללית תופנה למגמה יסודית

רחבות וחלשות הוא בין הנושאים המציקים ביותר אין יכולים לדבר על ביטול חוק הגנת הדייר. באותה מידה גם אין לקבל בשום אופן את הרעיון של "שכר דירה כלכלי סביר", כפי שנוהגים להציע לנו, משום שבעצם קבלת הרעיון הזה יש משום ביטול החוק וסעיפיו העקרוניים ביותר מפני משחק השוק ותכתיב של האינפלציה. זו היא המשמעות של "שכר דירה כלכלי סביר". אם הוחלט, ובמידה רבה של צדק, כי שכר הדירה יוצמד למדד המחירים לצרכן ושהמדד, שגם היום הוא מכשיר מחמיר לקביעת ההוצאה היומיומית של הצרכן והדייר, יישמש קריטריון, הרי זהו צעד מרחיק לכת להסדר סביר של הנושא. ובהודמנות זאת הנני רואה צורך לומר גם הפעם שהפעלת כל הכללים האלה לגבי דיירי "עמידר" אינה תואמת את המדיניות החברתית בימינו. משתכני "עמידר" הם נושא בפני עצמו ושכר הדירה שלהם צריך להיקבע במסגרת המדיניות הכלכלית והחברתית של הממשלה.

עם זאת עלינו להיות ערים ומודעים לעובדה כי קיימת קבוצה של בעלי בתים שלא זו בלבד שמצבם הכלכלי הוא קשה ופרנסתם היא על שכר הדירה בלבד, אלא שלמעשה הם תומכים בשכבה ניכרת של דיירים מבוססים מבחינה כלכלית וביניהם גם בעלי נכסים, הנהנים משום מה משכר דירה מוגן. מצב זה הוא בלתי-נסבל. לפי סקירתו של פרופסור פטנקין יש 5% של בעלי בתים שיכולים להוכיח כי החוק מקפח אותם, ויש למצוא דרך לתקן את העוול הנעשה להם. גם ועדה שפעלה מטעם ההסתדרות העריכה כי יש דיירים שהם עצמם מחזיקים בנכסי דירות במקום אחר, הם מבוססים ואינם צריכים ליהנות מחוק הגנת הדייר. במצב זה חייב להתערב המשפט כמו בכל מקרה של ניצול לרעה של חוקי המדינה ושימוש זדוני בזכויות האזרח.

בהצעת החוק המוגשת לנו כאן יש כמה סעיפים שלפחות מבחינה משפטית באים לפגוע בזכויות הדייר. לדוגמה: אינני יודע לשם מה צריך לשנות את ההגדרה של דמי מפתח. הם הוגדרו כבר, לא אחת, כתמורה לזכות השכירות. לעומת זאת לפי ההצעה המובאת כאן ניתן לפרש שדמי מפתח הם תמורה לזכות הכניסה לדירה. הגדרת דמי מפתח מעוגנת בחוק ולפי דעתי אין צורך טפל בשינוי ההגדרה. ההגדרה הקודמת קובעת כי דמי המפתח הם חלק משכר הדירה המתחלק לשנים רבות. זהו כסף נושא פירות בידי מי שהוא נמצא. אם הוא נמצא בידי בעל הבית הוא נושא אצלו פירות — ועל כן לפיו נקבעו זכויות השכירות ודמי השכירות. בהכנת הצעת החוק לקריאה שנייה צריך יהיה לבחון מחדש תיקון זה שמגיש שר השיכון.

בסעיף אחר שבהצעת התיקון יוצרים מצב חדש לגבי זכותו של בן להמשיך לגור בדירה בתנאים מוגנים ומעבירים לבית-המשפט את הזכות לקבוע אם על הבן לשלם פיצוי גוסף לבעל הבית עם קבלת הזכות הזאת. זה טעון שיקול נוסף.

ועוד דבר: כבר בדיונים הקודמים היו רבים מחברי הכנסת שחלקו על החלק שיש חובה לשתף בו את בעל הבית במקרה של דיירות-משנה. הפעם בא התיקון להחמיר: בית-הדין לא רק רשאי לקבוע את החלק שיופ'ר רש לבעל הבית, אלא באים לחייב אותו לקבוע פיצוי כזה. בסופו של דבר מי הלאה המכניסים דייר-משנה? — אלמנים, אלמנות, בודדים החייבים לחפש מקור קיום גוסף. איש אינו מחדש כאן דבר כאשר הוא

המקורי. חושב אני שמסתמנת אותה נטייה לליבראליזציה של גם בסעיף 3 ואני תומך בגישה זו. אם לפי סעיף 12 של החוק המקורי היה משוחרר מחוק הגנת הדייר רק נכס שהוחזר לבעל הבית אחרי תשכ"ח, באישור בית-משפט או בית-דין, כל עוד לא הושכר בדמי מפתח, הרי עכשיו, לפי הצעה זאת, יהיו הצדדים בני-חורין לקבוע זאת בחוזה, כלומר מרצונם ומהסכמתם, אם כי נתון הדבר עדיין למגבלה שהסדר זה יחול רק שבע שנים לאחר עריכת ההסכם. חושב אני שיש לתמוך בזה שהחוק צועד בצעדים זהירים, אבל חשובים, לקראת ליבראליזציה.

אותו כיוון משתקף בסעיף 4, שבו נאמר כי בניגוד למה שהיה נהוג עד כה, כאשר יכלו שני הצדדים להסכים רק על דברים הנמצאים בחלק ב' ובפרק א' של חלק ד', היינו צימצומים וסייגים לעילות פיגור, הנה עכשיו אפשר להסכים כאשר לכל חלקי החוק, מרצונם החפשי, ולהגיע לידי כך שלא יחול חוק הגנת הדייר.

רוצה אני להצביע על דבר שנראה לי תמוה ואבקש מאת שר השיכון להסביר אותו בדברי הסיכום שלו, ואם לא — הרי שבועדה נצטרך לתת את הדעת עליו. אני מוצא כי בסעיף 9(ב) החדש חסר הסבר מדוע מי שלא רצה להמשיך בניהול בית-העסק זכאי לשני-שלישים מדמי המפתח; שמא יש להבדיל בין מי שלא יכול היה להמשיך, מסיבות סבירות, לבין מי שלא רצה להמשיך. אולי מי שלא רצה להמשיך אינו זכאי לדמי המפתח כאמור?

אף שאנחנו כולנו ציונים, וגם אני מתנגד לעויבת הארץ, בכל זאת לא מתקבל על דעתי שבחוק הגנת הדייר יהיה סעיף הדואג, כביכול, לחינוך הציוני של העובד. בסעיף 17 מוצע, במה שקרוי כמ 282, שמי שעזב את הארץ איננו זכאי לדמי המפתח כמי שנשאר בה, וההסבר אומר במפורש: כדי להכביד על עובדי הארץ. מודה אני שאני מתנגד לעויבת הארץ, אבל מסופקני אם סעיף זה מתיישב עם הגישות הרווחות היום בציבור באשר לחירויות יסוד מסוימות אשר כל אדם זכאי להן. בלשון אחרת וחדה יותר: לפי השקפתי על חריות היסוד זכאי אדם לעשות גם מעשה לא ציוני. אינני מסכים אתו בכך, אבל אינני יכול לשלול ממנו זכות זו על-ידי שלילת דמי מפתח המגיעים לו. אינני יודע, מה הביא את המציא עים להציע את הסעיף הזה בתיקון לחוק הגנת הדייר.

ועכשיו על דבר שלא מצאתי בחוק, ואסתכן בכך שאראה כמי ששיקולים סוציאליים אינם מעסיקים אותו, אם כי אינני מסכים להערכה הזאת. בכל זאת אומר את הדברים הנראים לי. סעיפים 46 ו-47 בחוק המקורי מסדירים את הטבלה של דמי השכירות. יכול אני להסכים, כמי שהיה שותף לדיננים שהתנהלו בשנים 1970—1971 בוועדת החוקה, חוק ומשפט בכנסת השביעית, שלפני יותר מחמש שנים, היו אולי, נאותים הסכומים שנקבעו אז כשכר דירה ובהתאם למספר החדרים. גם אז היו כאלה שטענו שהסכומים לא נראו להם כמספיקים. לא מוזכר בחוק דבר המשנה את הסכומים הללו ומקרב אותם במידה כלשהי לרמה נאותה — זהו דבר שאינני מבין. ככלות הכול, מה שנראה לי, לפי מיטב מצפוני, לא כל הדיירים המוגנים בחוק הם חלשים במובן הכלכלי — — —

חביב שמעוני (המערך):
רובם הגדול.

של פתרון בעיית הדיור המעיקה על דמותה הכללית של חברתנו. מצוקת הדיור משמשת כיום מחסום בפני כל מאמץ לפתור בעיות של קידום החינוך, התרבות האישית, יחסי אנוש, יחסי משפחה, ובפני יכלתנו לגדל אורח יוצר ותורם למדינה.

הדיור הוא בבחינת מצרך חיוני ובזמן של התערבות החוק בחוק הגנת הדייר עכשיו צריך להביא זאת בחשבון. אבל גם פה העניין הוא יחסי, כי לא דמי מפתח במקרה אחד כדמי מפתח במקרה אחר. יש מקרים שדמי המפתח היו גבוהים למדי וחלקו של בעל הבית היה ניכר בהם. יש מקרים שניתנו פעמים אחדות דמי מפתח כאשר הדייר התחלף. אני מכיר בעלי בתים שמצאו דרכים להתגוננות יעילה, מחוץ לחוק, מעבר לחוק, בפני הקיפוח במידה שהוא קיים בחוק. לפעמים דמי המפתח מגיעים לכדי שני שליש מערך הנכס בעת ההשכרה. היו מקרים שרק עקב חסרון של שליש נוסף לא רכש הדייר את הדירה הדרושה לו. אבל ביסודו של דבר נראה לי שיש כמה נושאים שאין מקום לטפל בהם בקימה עונות ובתיקונים של הצד המשפטי.

אילו היד קם במדינה משרד לבינוי ושיכון, הייתי רואה כנושא דחוף לטיפולו את חוק הבתים המשותפים וגם את תכנון הבנייה שתצמצם את הנושא, שעליו אנחנו מדברים היום, באופן מאקסימאלי ובקצב זמן סביר. הייתי אומר שמשרד כזה היה גם מתערב, באמצעות החוק באמצעים כלכליים, בעניין המדאיג רבים מאתנו: מצב הבתים הכפופים לחוק הגנת הדייר, שהוא בכי-רע. יש לדאוג להם מבחינת חיצוניותם, טיב שירותיהם הסא-ניטאריים, סכנת התמוטטותם וההשפעות האקולוגיות. מדובר בבתים המוגנים על-ידי החוק ואשר בעלי הבתים וגם הדיירים מזניחים אותם.

חברי הכנסת, בהצעת החוק שתעבור עתה קריאה ראשונה יש כמה צדדים חלשים, ומניח אני שכאשר ידונו בהם לקראת הקריאה השנייה והקריאה השלישית יטפלו בצדדים החלשים האלה קודם כל תוך העדפת האספקט הציאלי שהוא, כפי שאמרתי בתחילת דברי, הקובע בחוק זה ובהוקים אחרים בעלי משמעות חברתית.

חיו"ר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמחה פרידמן, ואחריו לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

שמחה פרידמן (חזית דתית לאומית):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, אסתפק בהערות מספר להצעת החוק. מניח אני שיהיה צורך לדון בו בוועדה המתאימה, היא ועדת החוקה, חוק ומשפט, כפי שהציע זאת בשעתו שר השיכון.

אומר כמה דברים לגבי מה שיש בחוק; אומר גם משהו לגבי מה שלא מצאתי בחוק, ואסתפק בזה.

לכל זמן ועת לכל חפץ, עת יהגל על הדייר, ועת להגן על המשכיר את הדירה. אינני יכול לומר שבחוק הקיים כל הסעיפים צודקים, כפי שצריך להיות, אינני בטוח שכך יהיה גם לאחר שיתקבל התיקון הזה. אולם מקבל אני בו את המגמה הנראית לי כמעין ליבראלי-זאציה לעומת חוק הגנת הדייר כפי שהוא עד כה. למשל, בסעיף 1 יש צימצום לגבי המושג "דמי מפתח", כאשר תמורה הניתנת בקשר לשכירות המושכר נחשבת כדמי מפתח אם היא ניתנה בעת הכניסה בלבד, ולשם קבלת זכויות השכירות, ולא בכל עת, כפי שהיה בחוק

שלבנות דירות להשכרה זה חורבן משקי, מפני שלוקחים ממך את הרכוש. על כן אין בונים דירות להשכרה, וניזוקים אותם אנשים שהשכירו בלי דמי מפתח וכיוצא בהם. בסיכומו של דבר ניזוק העם בכללו.

חביב שמעוני (המערך):
זה לא מפריע להשכרה.

שמואל תמיר (הליכוד):
אני מזמין אותך, חבר הכנסת שמעוני, לראייה יותר רחבה.

כאשר אנשים באו ארצה בשנות ה-30 מגרמניה והיו להם 5,000 לירות שטרלינג, הם בנו בית בתל-אביב, בהדר-הכרמל, בירושלים ובמושבות. ב-5,000 לירות היו בונים בית של 6 דירות, באחת היה גר בעל הבית ו-5 דירות נוספות היו משכירים וזה שימש להם כמקור מחיה ופנסיה לכל החיים. הם היו בונים בית חזק מאוד, יפה מאוד, כי הוא היה דרוש להם להכנסתם, ולא עמד למכירה. בדיבדב פתר הדבר את בעיית השקעתם. הם לא רצו לצמודים, לנת"ד ולדולר השחור. זה פתר להם את בעיית הדיור שלהם, וזה פתר בעיית דיור של עוד 5 משפחות. כך פרח הישוב העברי במרכזי הגדולים. אלה היו בתים חזקים, יפים ומתאימים לנוף הארץ. היום בונות חברות ציבוריות או קבלנים פרטיים בניינים למכירה, בונים פחות טוב ופחות יפה. שנתיים לפני הבנייה כבר מוצעת הדירה לזולת.

אני שואל את שר השיכון, את ממשלת ישראל ואת כל הגורמים האחראיים: אני רוצה להבין איך פקיד ממשלתי שמרוויח, למשל, 2,700 לירות לחודש, ואשתו, בניה מורה, מרוויחה 1,500 לירות לחודש — וזה לא רע, זה זוג שהתברך בתנאים טובים, יחסית — ויש להם שלושה ילדים, ושניים מהם חוזרים מהצבא — איך הם יכולים להשיא אותם? מניין? במשך 30 שנות עבדו זה ביושר איך אפשר להשיא שני בנים? — ואם יש ארבעה, כיצד לתת להם קורת-גג? פשוט קורת-גג — האלף-בית של החיים?

השיטה שלנו יוצרת מצב שחלק ניכר מהשחיתות במדינה, התרמיות והעיוותים הכלכליים נובעים מכך שאנשים נלחצים אל הקיר ונאלצים להשיג כסף מן הגורן ומן היקב. השיטה מונעת ניידות עובדים. אנשים תקועים עם הדירות. אם אתה צריך למכור דירה, זה כרוך בדמי תיווך, במס שבח, מס העברה ותוספת מס. בני-אדם אינם יכולים לעמוד בכל המכלול הזה. כמה דירות יכול אדם בישראל, עצמאי או שכיר, לרכוש בימי חייו, אלא אם כן קיבל פיצויים מגרמניה, או קיבל כסף מדוד מאמריקה או, חסיד-חלילה, סרח?

המקור של כל התהליך היה חוק הגנת הדייר — וצינתי שהוא נבע מכוונות טובות שהצדיק את הדבר. הוא עקר את הרצון להשקיע בדירות להשכרה. אני ער לכך שיש בעיות, אולם אנחנו מוכרחים לשים קץ לחוק הזה.

עכשיו יש בעיה של דיירים. יש בעיה של דיירים שנכנסו לדירתם בתום-לב, אבל אי-אפשר לפתור את בעייתם על חשבוננו של הזולת. לא הפרט צריך לפתור את הבעיה שלהם.

חביב שמעוני (המערך):
הם שילמו דמי מפתח.

שמואל פרידמן (חזית דתית לאומית):

אולי רובם, כולם ודאי לא, ולא כל בעלי הבתים שהחוק לא סיפק את צרכיהם הם דווקא החוקים מבחינה כלכלית. זוכר אני את המשלחות שהופיעו לפני ועדת החוקה, חוק ומשפט בזמננו, והתרשמנו כולנו, לרבות שר השיכון דהיום, שיהיה נכון לומר שלא כולם בצד אחד הם עשירים ולא כולם בצד האחר הם הזקוקים לתמיכה. החוק צריך היה לתת דעתו על כך. לפי השקפתי יש לתקן עניין זה.

סך-הכל, נראה לי שיש בהצעה זו מגמה חיובית לליברליזציה ולתיקונים, ומשום כך מצטרף אני לכל אלה שהמליצו על שהחוק יועבר לוועדה להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. לפי דעתי הוועדה המתאימה היא ועדת החוקה, חוק ומשפט.

היוז"ר מ. בן-פורת:
רשות הדיבור לחבר הכנסת שמואל תמיר, ואחריי לחבר הכנסת פעיל.

שמואל תמיר (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אין לך דבר שאין לו שעה. שעה שחוק הגנת הדייר חוקק לראשונה במסגרת של תקנות היינו בתקופת מלחמת העולם השנייה והחוק היה בעתו. הוא בא לפתור מצוקת דיור קשה מאוד. הוא נחקק לא רק בארץ; מקורו היה בעצם באנגליה. אחר כך באו זמנים קשים לנו בלבד. מטבע הדברים שהחוק נשאר אז על כנו. אבל נשתנו העתים וברבות הימים הפך החוק לרועץ למטרה האלמנטרית של דיור לאוכלוסיה. אני חושב שבמבט אחורה ניתן לומר שחוק הגנת הדייר הוא אחד הגורמים המרכזיים למצוקת השיכון במדינת ישראל.

בעקבותיו של החוק הזה הפכנו את השיטה שבה אדם חייב לרכוש לעצמו דירה, בין שיש לו ממון לכך ובין שאין לו, לשיטת קבע כוללת, המקיפה כמעט את כל האוכלוסיה. מדינת ישראל כיום היא למעשה המדינה היחידה בעולם החופשי שבה אין אזרח — פועל, שכיר, עצמאי, איש צעיר, זוג נשוי, זוג צעיר — יכול פשוט לשכור לו דירה ולשלם בעדה 20%—25% מהכנסתו.

חביב שמעוני (המערך):
החוק הזה אינו מפריע לשכירות חפשית.

שמואל תמיר (הליכוד):
חבר הכנסת שמעוני, אתה תופס רבע משפט מחוץ להקשר. אני הסברתי את ההתפתחות. בעקבות החוק הזה פיתחנו שיטה שבה כל אדם חייב לרכוש לו דירה ואין אדם יכול לשכור דירה בישראל. בעולם החפשי החלוקה בין בעלי דירות ודיירים משתנה בהתאם לארצות. יש ארצות שבהן 50% מהאוכלוסיה גרים בדירות שכורות. יש מדינות שזה מגיע ל-70%. אצלנו רוב מכריע של האוכלוסיה נאלץ לרכוש דירות. והראשונים הנפגעים הם בני השכבות העממיות. ואם ניתן להבין את הסיבה ההיסטורית לחוק הזה, עם אידיאולוגיה מסוימת שהיתה בצדו, כיום הנפגעים הם השכבות העממיות והדור הצעיר.

אני חושב שאילו נעשתה סטאטיסטיקה רצינית לסיבות הירידה מן הארץ, היתה הסיבה של מצוקת השיכון תופסת מקום ראשון במעלה. היום מצוקת השיכון נובעת מן ההכרח לרכוש דירה. בישראל הגיעו אנשים למסקנה

עכשיו אני רוצה להביא דוגמאות מספר לקיפוחים אלה על-פי התיקונים לחוק שהוצגו לפנינו. אתן איפוא דוגמאות ככל שיספיק הזמן.

בסעיף 1, למשל, בסעיף המקורי הוגדרו דמי מפתח כך: כל תמורה שאיננה דמי שכירות, הניתנת בקשר לשכירות של המושכר, ואין נפקא מינה מתי שולמו. ברור. במקום זה מוצע להגביל את דמי המפתח לתשלום שנעשה רק בעת הכניסה לדירה, נגיד שלא זאת הכוונה, שכירות. הכוונה היא לקפח... נגיד שלא זאת הכוונה, התוצאה היא שיקופחו רבבות דיירים שהשקיעו אלפי לירות בשיפוצים והעלו על-ידי כך את ערך הדירות. מגיע גם להם משהו. היו אפילו מקרים של הסכמים, שקבעו כי חלק מהשיפוצים ייחשב כדמי מפתח. כן מקופחות זכויות דיירים ששילמו דמי מפתח יותר מאוחר, בין כבת-אחת ובין בתשלומים שבאו בצמוד או בנפרד משכר הדירה השוטף ובהסכם הדדי.

דוגמה שנייה באותו סעיף 1: הגדרת "ילד". בחוק הקיים גם ילד מאומץ נחשב כילד. לא ברור לי מדוע, פתאום, ילד מאומץ על-פי החוק החדש לא יהא ילד. מדברים על ילד מאומץ על-פי החוק, על-פי מה שמקובל במדינת ישראל. אני לא מבין. אם השר יצליח להסביר לי את זה — אולי אשתכנע.

אביא עכשיו דוגמה מסוג אחר, מסעיף 5 הנוגע לסעיף 20 של החוק המקורי. כל התיקון בסעיף 5 עוסק בדירה של דייר שנפטר. מדובר על יורשיו. לפי הצעת החוק החדש רשאי בעל בית לפנות את היורשים מה-דירה אם ייראה לו כי הדירה גדולה מכדי צרכיהם; אמנם — באישור של בית-משפט ובסידורי חילוף. לדעתי, סידור זה חייב להיות תמורה לגבי כל אדם ליבראלי. הרי מדובר בדירות השייכות לבעלי בתים, ולא דווקא לממ-לכה. לא ידוע לי שהמדינה נדרשת פתאום לפנות אנ-שים שיש להם דירה גדולה מדי, אם היא שלהם. ופתאום נותנים אפשרות לבעל בית פרטי או לחברה — לא משנה; זה יכול להיות "עמידר", אם עמידר משכירה דמי מפתח, או בעל בית פרטי — שיהיו בעלי סמכות לקבוע בענייני ממדי המגורים הנתונים בתחום חי הפרט. עד היום מה שקבע היה הסכום של דמי המפתח. הרי הליבראלים הם חסידי פולחן הבניין הפרטי.

יש כאן שאלה ואני מתפלל על שחלק מחברינו הליבראלים אינם מעוררים אותה. מה קורה כאן פת-אום — — —

נדעון פת (הליכוד):

למה צריך לתת סובסידיה — — —

מאיר פעיל (מוקד):

סובסידיה על-ידי מי?

נדעון פת (הליכוד):

על-ידי בעל הבית.

מאיר פעיל (מוקד):

הייתי מבין אילו זאת היתה דירה של הממ-שלה — — —

נדעון פת (הליכוד):

אבל בעל הבית מסבסד את זה.

מאיר פעיל (מוקד):

בוה אינני בטוח, כי עצם תשלום דמי המפתח כדי

שמואל תמיר (הליכוד):

אלה ששילמו דמי מפתח — זה סיפור אחר. בעניין זה אין לי ויכוח אתך, אלא לגבי גובה שכר הדירה.

חביב שמעוני (המערך):

אלה 80%.

שמואל תמיר (הליכוד):

יש גם מקרים אחרים. אני יודע שברחוב אחד-העם או ברחוב נחלת-בנימין בתל-אביב יושבים עשירים מופ-לגים בדירות של אנשים שנהיו עניים מרודים. אבל זה נקרא בעל בית וזה נקרא דייר. הכותרת לא צריכה לסנוור אותנו. צריך לפצות אותם דיירים באופן נאות כדי שלא יימצאו נפגעים. אבל הטלאי על גבי טלאי שאנחנו מנסים להוסיף לבגד המיושן הזה של חוק הגנת הדייר, זמנו עבר. התיקונים שמביא השר היום, עקרונית כוחם יפה. יש לי השגות לכאן ולכאן, אבל אינני רוצה להיכנס לפרטים במסגרת המליאה. עקרונית התיקונים נחוצים, אבל אלה טלאים על גבי טלאים שאינם פותרים את העניין.

אם נרצה אי פעם להגיע לתנופה בבנייה להשכרה ולא שמשרד השיכון יצטרך לממן כל זוג צעיר וכל עולה חדש — איזה מדינה יכולה לשאת במעמסה הזאת, בעוד הכסף הפרטי איננו נדרש לכל האפיק הזה — אם נרצה להגיע פעם לנושא של בנייה להשכרה קונסטרוק-טיבית, שתפתור בעיית השקעות מזה ודיור לעם מאידך, נצטרך בראש ובראשונה להשתחרר מן החוק הזה, תוך מתן פיצוי לנפגעים.

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פעיל, ואחריו לחבר-הכנסת שריד, ואם הוא לא יהיה באולם — לחבר-הכנסת לנדאו.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

ואם הוא לא יהיה באולם?

היו"ר מ. בן-פורת:

אם הוא לא יהיה, יש לי מועמד נוסף.

מאיר פעיל (מוקד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הרוח הכללית הנושבת מן התיקון שהוצע לפנינו לחוק הגנת הדייר נוטה להטיב את תנאי בעלי הבתים ולהרע את מצבם של הדיירים המוגנים.

חביב שמעוני (המערך):

אמת ויציב.

מאיר פעיל (מוקד):

זאת הרוח הכללית. ניתן להסכים לחלק ממגמות החוק. מי שקורא בעיון — ניתן להסביר ואפשר להבין חלק מהטענות של בעלי הבתים. אולם אני מציע לכנסת לא לקבל את קיפוח הדיירים בנושאים הבאים:

(א) קביעה כי דמי מפתח ייחשבו רק אם יינתנו בעת הכניסה לדירה;

(ב) כל הפרטים הנוגעים לקיפוח קשה של שאירים, דווקא ברגע שראש משפחתם נפטר או נטש אותם — אני מדבר על דיירים;

(ג) יש מספר הקלות מופלגות בתביעות פינוי, שלדעתי לא צריך לקבל אותן.

את אלה שפקד אותם אסון. כך נראה לי: מת או נטש ראש המשפחה — לבוא עכשיו עם חוק זה המכה אותם על החומש גם עם הדיור. מה הועילו איפוא חכמים בתקנתם — לא ברור.

אביא דוגמה נוספת, של סעיף 8 העוסק בסעיף 24 המקורי. יש כאן, לפי דעתי, משהו לא מוצלח לגבי בני-הזוג. יש שינוי לרעה בזכותו או בזכותי של בן-זוג שנותר בחיים ונותר בדירה, ונדמה לי שהסידור הקודם היה מוצלח יותר. בסידור הקודם מדובר היה על שישה חודשים ואילו עכשיו מדובר על הוכחה שלפחות שנתיים חיו יחד, ולפי דעתי אין זה הוגן.

יש סעיף נוסף שהוא קצת מוזר, אם כי לא הייתי אומר שהוא איום — סעיף 22 הנוגע לסעיף 105 המקורי. יש פרשה מעניינת — יכולים דייר עובד ודייר בא-לע-שות הסכם ביניהם, והחוק הגביר הפעם את כוחו המשפטי של בעל הבית, זאת אומרת שאם הוא מסרב הוא מטיל בעצם וטו. כך אפשר להבין את מה שכתוב בתקון זה.

ידידיה בארי (הליכוד):

חברי-הכנסת פעיל, לא יכולים להיות חילוקי-דעות שהצעת החוק הזאת באה לקראת בעל הבית ומתרחקת מן הדיירים. זה נעלה מכל ויכוח.

מאיר פעיל (מוקד):

על אף הכל הלא הייתי יכול להופיע כאן כסוציאליסט חצי-משוגע הגורס כי כל מה שבעד הדייר אני בעדו וכל מה שבעד בעל הבית — אני נגדו. ציינתי סעיפים קונקרטיים שבהם הקיפות הוא מופלג ואני מציע לא לקבל אותם. שאר החוק, פלוס מינוס, יכול לעבור. אני מסכם ואומר שאני מצטרף לכל אלה האומרים כי השיטה של דמי מפתח ודיירים מוגנים אבד עליה כלל, היא מיושנת. אולם צריך למצוא דרכים כדי לא לחזור למהדורה חדשה של תמנע. יש בחוק זה הרבה סממנים שמודקרת מהם המלה "לאלתר".

אני מציע לא לקבל את כל הסעיפים שמנתי ואולי עוד סעיפים מספר, ועדיין מה שנשאר מספיק. לפי דעתי, מי שרוצה לשנות את השיטה — ובנושא זה אני מצטרף לחברי-הכנסת שמואל תמיר ולאחרים — חייב לדרבן את הממשלה לממן בנייה ממשלתית ציבורית ענקית, כי בלי פרויקט ענק זה לא ילך, בנייה ענקית להשכרה במחירים זולים, לא במחירים שחברי-הכנסת שמואל תמיר הציע, רבע של ההכנסה, אלא במחירים מוזלים, וזה יהיה צריך להיעשות בסיבסוד של הממשלה, על קרקע ממשלתית במחיר של אפס, כי לא ייתכן שהממשלה תהיה ספסרית בקרקעות שלה, שהן שלנו. רק בדרך זו תפסק, אוטומאטית, חינוניות של חוק הגנת הדייר הקיים ויחד עמו ייפסק המרוץ המפחיד של הפיכת אזורי ישראל לזעיר-בורגנים האצים רצים לרכוש דירות כבעלי בתים לעצמם. תהליך זה, אם שר השיכון יקבל את דעתי ודעת חברי האומרת שמהשנה הבאה ואילך עיקר התקציב יופנה לבנייה להשכרה, יימשך זמן לא מועט. ברור שבין אמר ועשה תעבורה כמה שנים, אבל בלי החלטה נחרצת בנושא זה אנו עלולים לעמוד לא רק בפני פשיטת-רגל קטנה אלא בפני פשיטת-רגל גדולה, שהצביע עליה חברי-הכנסת תמיר, ולפי דעתי המצב בשטח השיכון והדיור הוא הרבה יותר גרוע.

מערך הדירה הוא סובסידיה לבעל הבית. כלומר, החוק הזה מתחיל להיות חוק הגנת בעל הבית.

אביא לכם דוגמה משני סעיפי-משנה של סעיף 20 המקורי. בחוק הקודם היה דבר כזה: "באין ילדים — יהיו לדיירים קרוביו של הדייר שהחלו לגור בדירה, בתנאי שהיו מתגוררים יחד אתו לפחות שישה חודשים". מה עשה החוק עכשיו? הכניס משפט באמצע, לאמור: "באין ילדים, יהיו לדיירים קרוביו של הדייר שהחלו לגור בדירה בעת שהדייר החל לגור בה. זאת בעיה: אם החלו לגור יחד אתו — זה חמור. אם החלו לגור בכל עת — לא משנה, אפילו יומיים, חלילה, לפני שנפטר — אזי יש כאן אפילו הנחה מופלגת לדייר. אני מציע להשאיר מה שהיה קודם. קבעו שישה חודשים — יהיו שישה חודשים. מי שקורא את התיקון באורח מעמיק מבין בעצם שהכוונה היא זאת: אם אלה קרובים שהיו גרים אתו כל הזמן מהתחלה — סגיי. אם לא גרו אתו כל הזמן מהתחלה — מותר לפנותם. לדעתי הסייג הקודם של שישה חודשים צודק יותר.

דוגמה שנייה: כל הפרשה הזאת של "וראה בית-המשפט כי הדירה גדולה מכדי צרכיהם". יש לי כאן שתי הערות. אחת אמרתי קודם: מה צריך בית-המשפט להידרש לבעיה הזאת? אבל יהודי יכול להגיד לי: שמע; חברי-הכנסת פת אומר: מה צריך בעל הבית לסבסד להם את הדיירה? אילו הדירה היתה רכוש הציבור — הייתי מוכן להבין. אבל גם אז הייתי מכניס סייג. הרי מדובר במשפחה שראשה נפטר, זאת אומרת נפל עליה בוודאי אסון. המחוקק חייב לקבוע — גם אם הוא אומר שיש טעם לבדוק את ממדי דירתם, שמא אפשר למצוא להם תחליף הוגן: "תן להם זמן, שנה, לבוח, להירגע. הרי אסון קרה להם, נפטר ראש המשפחה. מה נטפלים אליהם מיד?" לפחות היה סייג של זמן — לפחות כשנה. אני מתנגד עקרונית להתערבות זו של בית-המשפט, אבל אני אומר: לחלופין, כמו שאומרים המשפטים, אם כבר אתם רוצים לגזור גזירות כאלה — לפחות הכניסו קצת שיקול הומאני בתווך ותאמרו: קרה מה שקרה, ראש המשפחה נפטר, נחת עליהם אסון, גם אם יש להם איש אחד פחות במשפחה אין הם ראויים לכך שעוד לפני שהספיקו לומר "קדיש" אחרי מות ראש המשפחה מנחת עליהם בעל הבית את התביעה המשפטית, שיש לו עכשיו צידוק בחוק. לחלופין שבחלופין יש להגן על שאירי הדייר על-ידי מתן פסק-זמן, לדעתי שנה — שנתיים, עד שהאנשים יירגעו.

דוגמות נוספות — עד שהיושב-ראש יאות לי אביא עוד דוגמאות מספר שעברתי עליהן אנוכי יחד עם חברי כשלמדנו את החוק.

בסעיף 6, העוסק בסעיף 22 המקורי — דבר דומה: מדובר בדייר של דירה שבה ראש המשפחה נטש את משפחתו. כלומר, ברוך-השם, לא נפטר, רק נטש. אינני חושב שגם הם ראויים שישלמו ריבית דריבית: גם ראש המשפחה נטש אותם, ולא די בכך שננטש אותם — יורדת עליהם מכתו של בעל הבית, שיכול עכשיו להישען על סעיף זה. גם כאן צריך לבטל את הגזירה. נטש — נטש. אבל דייה למכה זו. מי שרוצה להיות קטנוני ולפשפש בממדי הדירה, שידע כי יש פסק-זמן. נטש — מאי משמע נטש? לכמה זמן ננטש? מתי ננטש? — יש לתת לדיירים שנה-שנתיים זמן להתאושש ולהתארגן.

דומה שהמחוקק החליט הפעם להעניש כפל כפליים

יחידים, מרבית חברי הממשלה ונציגי המפלגות המיוצגות בכנסת תמכו בדרישתם הצודקת למניעת הלאמת רכושם. אולם הממשלה בכללותה, מתוך פזילה אלקטוראלית, לא עשה מאומה על-מנת לבוא לעזרתם ולהפסיק את העוול הנגרם להם.

אדוני היושב-ראש, יש עוד מדינות בעולם שקיים בהן חוק הגנת הדייר. אולם במדינות אלו, אם יכול בעל הבית להוכיח כי רמת הכנסתו נטו משכר דירה היא בלתי-סבירה, כפי-אז בתי-המשפט מצווים על העלאת שכר הדיירה. ואילו אצלנו, ללא כל התחשבות בהכנסתו הריאלית של בעל הנכס, משערכים רכוש, מעלים מסים, הוצאות האחרות והולכות וגדלות, בעוד ההכנסה הריאלית, כפי שכבר אמרתי, פוחתת והולכת. גם התיקונים שנעשו בשכר הדירה בבתי מוגנים בשלוש השנים האחרונות התקזזו מהר מאוד על-ידי הנטל הנוסף שהוטל על בעלי הבתים לפי המלצות ועדת-רווה ועל-ידי הירידה התלולה בדרך הכסף. היום בדירות רבות בתל-אביב, באזורי יוקרה, משלמים דיירים שכר דירה חודשי שהוא פחות ממחירה של כותנת או זוג נעליים. דיירים אלה, המסתתרים מאחורי דמי המפתח ששילמו לפני 10 שנים ומהם קיבל בעל הבית רק שליש אחד, מעזים עוד להתארגן וללחוץ על הכנסת להמשיך בקיפוח ולהוסיף עוול על עוול.

ידידיה בארי (הליכוד):

בעל הבית קיבל שליש, אבל הם שילמו שלושה שלישים. וזו אחת הבעיות החמורות.

ג'ועין פת (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כל עוד ימשיך להתקיים במדינת ישראל חוק הגנת הדייר, הרי גם לכשירחיב והון יהודי יתחורז לזרם למדינת ישראל לא ישקיעו בפרויקטים של דיור להשכרה, דבר שהוא כל כך נחוץ לנו לפתרון בעיית שיכונם של זוגות צעירים ולשיפור מצב הדיור של משפחות באזורי מגורים שזמן הפכו ל"סלאמס".

ידידיה בארי (הליכוד):

מדוע אין בונים דירות להשכרה אף שמושכרים חדשים פטורים מחוק הגנת הדייר מאז 1968?

ג'ועין פת (הליכוד):

בתום ישיבת הכנסת אנו נעלה לישיבת סיעה, וב-ישיבת הסיעה אסביר לך זאת.

אילו היה לממשלה אומץ-לב, לא היתה באה היום להציע, כפי שנאמר בדברי ההסבר, את החלק השלישי והאחרון מהמלצותיה של הוועדה הציבורית — קרי, ועדת-רווה — בצורת חוק, אלא היתה מציעה את ביטול המוחלט של חוק הגנת הדייר ומכאנים מתאים לפתרון הבעיות המיוחדות שיעלו כתוצאה מביטול החוק. לדעתי לא הולכת הממשלה בדרך זו וממשיכה על-ידי כך את מסלול הקיפוחים והעיוותים שהם מנת-חלקנו מימים ימימה.

אינני בא, אדוני היושב-ראש, בדיון זה להתייחס לסעיפי החוק המוצע. נתייחס אליהם בדיון הוועדה, ונעשה להוסיף על הסעיפים המוצעים סעיפים נוספים, צודקים וחייבי המציאות. אני מבקש משר השיכון לאשר כאן, בדברי תשובתו, כי לא יטען את טענת "הנושא החדש" כשנגיש הצעותינו במסגרת חוק זה בדיון הוועדה. ברוח בדריס אלו אנו נתמך בהעברת הצעת החוק,

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לאחרון המשתתפים בדיון זה היום, חבר-הכנסת פת.

ג'ועין פת (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת חוק הגנת הדייר (תיקון), תשל"א—1975, שאנו דנים בה עתה, יש בה משום הוספת טלאי בלתי-מושלם ובלתי-צודק לנושא שבו חטאה המדינה יותר מאשר בכל נושא אחר הידוע לי ולמרבית חברי הבית.

חוק הגנת הדייר, אדוני היושב-ראש, הוא חוק מפלה, חוק מעוות, חוק שמקומו לא יכרינו בחברה מתוקנת. מאז ועדת השופט רווה, שנתמנה על-ידי שר השיכון בשנת 1965 — ועדה שהגישה המלצות, בחלקן הגדול חיוביות — ועד היום הזה לא רק שלא שופר מצבו הכלכלי של ציבור בעלי הבתים בישראל, לא רק שלא נעשו צעדים משמעותיים, ובזמן, לתיקון העוול אלא ריאלית אף ירדה עוד יותר הכנסתם של בעלי הבתים הנתונים תחת חוק הגנת הדייר.

מי שלמד את הבעיה והתעמק בחומר הרב שהוכן לקראת דיוני ועדת החוקה, חוק ומשפט עוד בשנת 1972, ומי שעומד מקרוב על הבעיות שבפניהן עומדים בעלי הבתים הללו יודע כי בחלק לא קטן, ואולי אף בחלק גדול, העולה על 60%, מסבסדים בעלי הבתים בישראל, שרובם הגדול הם בעלי הכנסה נמוכה ביותר, ציבור דיירים שרמת הכנסתו עולה הרבה על רמת ההכנסה של בעל הבית שבדירתו הם גרים.

אין בשום שטח אחר של משקנו, אף שהוא מעוות ומשונה, מצב דומה שבו היצרן, בעל מכשירי הייצור, יסבסד את הנהגים מתוצרתו. האם יעלה על דעת מישוהו כאן בבית או על דעתו כל אדם שפוי אחר להציע שחקלאי, מכיסו שלו, יסבסד את קוני המצרכים החקלאיים שהוא עמל לגדלם? או בעל תעשייה, או סוחר או יבואן? אם אכן קיימת אוכלוסיה בישראל, ואני מניח שקיימת אוכלוסיה כזו, הוקקה לעזרה כספית לצורך תשלום שכר הדירה, חייבת המדינה להעמיד לרשותה את העזרה הכספית הנחוצה. אין כל נימוק בעולם לכך שלאותה אוכלוסיה או לכל האוכלוסיה, תסבסד המדינה את מרבית 14 מצרכי היסוד — הלחם, החלב והביצה — ולא תסבסד את שכר הדירה אלא תטיל על חלק קטן, אחד, באוכלוסיה לעשות זאת במקומה.

אדוני היושב-ראש, מי הם בעלי הבתים בישראל? פרט לכמה משפחות המתגוררות בארץ-ישראל זה מאות שנים, אשר צברו קרקעות ורכוש בלתי-נייד אחר בממלכתם, כל שאר בעלי הבתים המוגנים הם יהודים טובים שבאו לישראל ובנו אותה במו ידיהם. מרביתם סברו והאמינו כי הבתים שהם בונים, בעלי חמש או שש דירות, יבטיחו להם את קיצבת הכנסתם בימי זיקנתם. איש לא נתן להם הלוואות בלתי-צמודות בריבית נמוכה, שום גורם ציבורי ממשלתי לא נתן לידם מענקים בעשרות אחוזים מהשקעתם; הם בנו את ארץ-ישראל היפה בת-קופות שבהן כל הארץ היתה אזור פיתוח א' וכל פינה היתה גבול. הם נפלו קרבן לשאיפתם ולאמונתם כי מדינת ישראל צריכה לגדול באוכלוסייתה. ובנאיביות הקדושה שלהם האמינו כי הם נותנים חלקם לביצוע משימה זו. התורה שהם קיבלו, אדוני היושב-ראש, אינה ראויה שתיוכר ב"דברי הכנסת". בנפרד, בסוד, בשחתות

— חוק הגנת הדייר (תיקון) (פת, בן-פורת); שאלות ותשובות (בן-פורת, ג. כהן, פרס, חריש, כהן) —

היו"ר מ. בן-פורת :
חברי הכנסת, הדיון הערב בהצעת חוק הגנת הדייר (תיקון) חם.

לאחר קריאה ראשונה, לוועדה על-מנת שבמסגרת הוועדה, כאמור, יעבור הנושא ליבון ומסקנות כפי שההגיון והצדק מחייבים.

2. שאלות ותשובות

סוגי הנשק וכמויות הנשק שירדן עומדת לקבל במסגרת העיסקה הנדונה ?

2. מה הוא הערך הכולל של העיסקה, ותוך כמה זמן היא עומדת להתבצע ?

3. כיצד תשפיע עיסקת הנשק הזאת על החזית המזרחית של ישראל ?

4. האם עיסקת הנשק הזאת איננה פוגעת במאזן הצבאי הכולל בין ישראל לארצות ערב ?

5. מה הצעדים המתחייבים לגבי מדיניות הבטחון של ישראל בעקבות עיסקת הנשק האמריקנית-ירדנית ?

שר-הבטחון ש. פרס :
1—2. ברשות השואל, אמנע מלהיכנס לפירוט. מערכת יחסינו עם ארצות-הברית היא כזו שניתן להביא את השגותינו לעיסקה כזו במישור לידעתה.

3. היא יוצרת פיתוי לנטות לעבר המחנה הפחות-מאופק.

4. במידה מסוימת.
5. ישראל השמיעה את השגותיה באזני אנשי הממשל של ארצות-הברית.

4020. האשמת פקיד בכיר כמשרד הבטחון בניצול מעמדו חבר-הכנסת מ. כהן שאל את שר הבטחון ביום י"ג באב תשל"ה (21 ביולי 1975):

בדיון על גילויי שחיתות בשירות הציבורי-ממלכתי והפרטי והטיפול בהם, ביום 15 ביולי 1975, נשמעה מעל במת הכנסת האשמה חמורה נגד עובד משרד הבטחון, אשר לפי הסברים שהושמעו ניצל את מעמדו כעובד משרד הבטחון. האשמה היא כי אותו פקיד בכיר ביקש ממפעל אשר היה קשור עמו בקשרי עבודה לצפות 20 ידיות דלתות בביתו בזהב.

האשמה חמורה זו השאירה משקע כבד בלב רבים מאזרחי המדינה שקראו עליה בעתונות, בהיותה סימן להתדרדרות חברתית ומוסרית שאין למטה הימנה.

אודה לכבודו אם ישיב לי :

1. האם נבדקה האשמה זו על-ידי הגורמים המוס-מכים במערכת הבטחון ?

2. אם נבדקה האשמה ונמצאה נכונה, האם פעל כבוד השר להקצת מעשה זה ולהעמדתו לדין של החשוד ?

3. אם אין הטענות הכלולות בהאשמה נכונות, מה בדעת שר הבטחון לעשות כדי שהטחת האשמות-שווא כעובדים בכירים במערכת הבטחון לא תיהפך למכת המדינה ולמחילה מידבקת בחיינו הציבוריים ?

שר-הבטחון ש. פרס :
הנושא נבדק גם על-ידי מבקר המדינה, אשר לא מצא לנכון להעביר את העניין ליועץ המשפטי לממשלה לפעולה נוספת.

היו"ר מ. בן-פורת :

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף האחרון בסדר-היום : תשובות שרים על שאלות.

3927. הקניית זכויות למשפחות חללי המחתרות

חברת-הכנסת ג. כהן שאלה את שר הבטחון ביום כ"ט בתמוז תשל"ה (8 ביולי 1975):

ביום 27 לפברואר 1975, בתשובת אגף השיקום של משרד הבטחון לגברת לילי בר-תקווה (רחוב שח"ל 19, כפר-סבא), שביקשה להכיר בה כאם שכולה (בנה יצחק נפל בהיותו בפעולות מטעם אירגון ההגנה בכפר-סבא באוגוסט 1947), נמסר שיוענקו לה, החל מ-1 בפברואר 1975, כל הזכויות המוענקות לשאירי נספה צה"ל "לפנים משורת הדין".

אודה לך אם תשיב לי :

1. מי הזכאי לזכויות כנ"ל על-פי הדין ?

2. על סמך מה קובעים ומי הקובע מי ראוי לזכויות "לפנים משורת הדין" ?

3. אם הגברת בר-תקווה זכאית היום "לפנים משורת הדין", מדוע לא זכתה לזכויות הנ"ל עד היום ?

4. האם נכון הדבר, ואם כן — מדוע, שיש הורים של חללי הבריגאדה והמחתרות המוכרים על-ידי משרד הבטחון בחשאי, במדיניות של מתחת לשולחן ?

5. האם כל ההורים השכולים של חללי הבריגאדה והמחתרות יודעים את זכויותיהם, ואם לא — מה נעשה כדי שיידעו ?

שר-הבטחון ש. פרס :

אדוני היושב-ראש, מול טוב ההולדת הנכד. חברי הכנסת,

לשאלות 1—5: הגשתי לאישור הממשלה הצעת החלטה הבאה להעניק למשפחות חללי המחתרות זכויות מלאות, כמקובל לגבי משפחות חללי צה"ל.

4009. עיסקת הנשק האמריקנית-ירדנית

חברת-הכנסת מ. חריש שאל את שר הבטחון ביום ח' באב תשל"ה (16 ביולי 1975):

מטעם מקורות הממשל והקונגרס של ארצות-הברית התפרסמו ידיעות סותרות על היקף עיסקת הנשק עם ירדן. לפי ידיעות שונות, שהתפרסמו בימים האחרונים, מתכוון הממשל האמריקני למכור לירדן, בין היתר, יותר מ-500 טילי הוק, תותחי וולקן וכ-3,000 טילי רד-איי נגד מטוסים. לפי אותן ידיעות תגיע עיסקת הנשק ל-350 מיליון דולר ותתבצע תוך שנה-וחצי.

רצוני לשאול :

1. מה המידע המצוי בידי ממשלת ישראל לגבי

עקיבא נוף (הליכוד):

אדוני השיב שנערכה חקירה, והחקירה מוכיחה שהכל בסדר. אני מציע להזמין אותי — ואגיש מסמכים אלה ואחרים. אם נערכה חקירה, אני שמח שהחקירה — — —

היו"ר מ. בן-פורת:

חבר-הכנסת נוף, אין זו הצעה לסדר-היום. אם יש לך מסמכים, תצרפם לשאלתא נוספת לשר הבטחון.

עקיבא נוף (הליכוד):

אבל שר הבטחון השיב — — —

היו"ר מ. בן-פורת:

הוויכוח הסתיים.

עקיבא נוף (הליכוד):

שר הבטחון השיב — — —

שר-הבטחון ש. פרס:

השאלתא היתה בדבר ניגוד עניינים. ביקשתי מאת היועץ המשפטי של משרד הבטחון לבדוק אם יש או אין ניגוד עניינים, ותשובתו היתה שאין ניגוד עניינים. אם יש לך דברים נוספים, אשמח אם תעביר לי אותם ואשמח להמליץ ויידקם הדבר.

עקיבא נוף (הליכוד):

אני — — —

שר-הבטחון ש. פרס:

התייחסתי לשאלתא שלך.

4135. סעיף הוצאות המנהלים בתקציב התעשייה

האווירית

חבר-הכנסת ע. נוף שאל את שר הבטחון ביום כ"ג בתשרי תשל"ו (28 בספטמבר 1975):

אבקש להשיב לי:

1. האם נכון הוא שבשנה האחרונה היה סיכום סעיף "הוצאות המנהלים" בתקציב התעשייה האווירית בשיעור של 9 מיליון לירות?

2. אם לא — מה היה הסכום המדויק?

3. מה הסיבה לחיסוי הסכום הכולל של הוצאות המנהלים וכן של כל סעיפיו?

4. האם נשקלת במשרד הבטחון האפשרות להמציא לכנסת מסמך גלוי שינקוב בסכום הכולל של הוצאות המנהלים בתעשייה האווירית ושל אותם סעיפים בתקציב זה שפירסומם אינו פוגע בבטחון?

שר-הבטחון ש. פרס:

1. התשובה שלילית.

2. 0.25 מיליון, ולא 9 מיליון כאמור בשאלתא.

3. אין חיסוי.

4. משרד הבטחון איננו שוקל זאת. בכל מקרה שאתבקש עלי-ידי גוף מוסמך למסור פרטים כלשהם מתקציב התעשייה האווירית שפירסומם אינו פוגע בבטחון המדינה — אשמח לעשות זאת.

היו"ר מ. בן-פורת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת נוף.

תיאור העובדות ברישה של השאלתא אינו מדויק. מפעל "אלתא" עוסק בציפוי אלקטרוליטי של חלקי מתכת בציפויים שונים. הציפוי שהשאלתא מתכוונת אליו הוא ציפוי בתמיסת מלח אשלגן-סיאניד — זהב, הנקרא בפי הבריות "ציפוי זהב". תחולת הזהב בתמיסה היא פעוטה, והתמיסה מכילה גם מלח פוספאט, אשלגן וחומצה זרחנית. הידיות צופו בתמיסה זו בתור חלק בלתי-נפרד מציפוי חלקים של ציוד אלקטרוני.

ניתן לבצע ציפוי כזה גם על-ידי הזמנה מחוץ למסגרת המפעל, ולפי הערכה של עובדי החברה היה עולה ציפוי כזה, אילו נעשה באותו זמן, 100 לירות בקירוב.

החברה הוציאה נוהל כדי להבטיח שבעתיד לא יקרו עוד מקרים של חריגות כאלה.

4125. חשד בכר ניוצל קשר בין עוכד משרד הבטחון

לבין מנהל חברה שזכתה במכרז מטעם המשרד

חבר-הכנסת ע. נוף שאל את שר הבטחון ביום כ"ג בתשרי תשל"ו (28 בספטמבר 1975):

הובא לידיעתי כי חברת "ג'נרל ארוספייס ישראל בע"מ", חברה למתכונות בתקנים תעופתיים מתל-אביב, מבצעת עבודות בשביל התעשייה האווירית. רוב העבודות שהיא מבצעת נמסרו לה בעקבות מכרז. אחד ממנהליה של החברה הוא עורך-דין ששמו, כנדרש בתקנון, מוזכר במכתב הלוואי שצורף. עורך-דין זה הוא שותפו למשרד עורכי-דין של משפטן אחר, הממלא תפקיד ראשון במעלה בהנהלת התעשייה האווירית שאף שמו, כנדרש בתקנון, מוזכר במכתב הלוואי שצורף.

אבקש להשיב לי:

כיצד יש בדעת המשרד למנוע מצב שקשר שותפות בין ממלא תפקיד ראשון במעלה בהנהלת התעשייה האווירית לבין מנהל בחברה הזוכה במכרז לעבודה בשביל התעשייה האווירית ישפיע או ייראה כמשפיע על דרך ההחלטה בנושא מסירת המכרז?

שר-הבטחון ש. פרס:

ביקשתי לבדוק את העניין, והוברר לי שאין מקום לחשש בדבר ניגוד עניינים במקרה זה.

היו"ר מ. בן-פורת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת נוף.

עקיבא נוף (הליכוד):

אדוני השר, נמצאים בידי מסמכים שעל-פיהם מעלים בכל זאת את החשש שהיתה איזו אפשרות של הפליה לטובה של החברה שמדובר עליה. אני מוכן להציג אותם לפני השר. מסמכים אלה מדברים על כך שחברה זו קיבלה את הזכות הקרויה "פירסט רפיוול"; זאת אומרת שכאשר נפתחו המכרזים היא קיבלה את האפשרות לקבל זאת במחיר זול ממה שהיא הציעה לעומת — — —

שר-הבטחון ש. פרס:

זו איננה שאלה נוספת. זו שאלתא חדשה. אשמח אם תעביר את המסמכים כשהם מצורפים לשאלתא חדשה.

עקיבא נוף (הליכוד):

המוכן כבוד השר לפרט ממה מורכב הסכום שהוא נקב ולכמה מנהלות הוא ניתן?

שר-הבטחון ש. פרס:

אם תגיש שאלתה, אשיב עליה. עניתי על השאלתה שלך. אבל המקום המתאים לעשות זאת הוא הוועדה המשותפת של ועדת הכספים וועדת החוץ והבטחון, הנכנסת לכל הפרטים.

עקיבא נוף (הליכוד):

זו בהחלט שאלה נוספת הנובעת מהתשובה.

שר-הבטחון ש. פרס:

אם אתה שואל שאלה המחייבת אותי לבדוק חומר נוסף, אין זה פלא שאינני יכול להגיד מי הם המנהלים, מי קיבל וכמה קיבל.

עקיבא נוף (הליכוד):

זו שאלה שאי-אפשר היה לאמת את פרטיה 4 חודשים לאחר שהוגשה השאלתה?

היו"ר מ. בן-פורת:

שר הבטחון ישיב על שאלתה מס' 4136.

4136. רווחי התעשייה האווירית מהשקעותיה בניירות-ערך

חבר-הכנסת ע. נוף שאל את שר הבטחון ביום כ"ג בתשרי תשל"ו (28 בספטמבר 1975):

אבקש להשיב לי:

1. האם נכון כי כספים של התעשייה האווירית מושקעים בניירות-ערך?

2. אם כן — כמה כסף הושקע כך?

3. האם נכון כי בשנה האחרונה היה שיעור רווחיה של התעשייה האווירית מהשקעה בניירות-ערך 34 מיליון לירות?

4. אם לא — מה היה בשנה האחרונה הסכום המדויק של רווחי התעשייה האווירית מהשקעות בניירות-ערך?

שר-הבטחון ש. פרס:

1. בעבר כן, בהווה לא.

2. 183 מיליון לירות.

3-4. התשובה חיובית.

4137. מכירת מטוסי "ערבה"

חבר-הכנסת ע. נוף שאל את שר הבטחון ביום כ"ג בתשרי תשל"ו (28 בספטמבר 1975):

אבקש להשיב לי:

1. מה מספר המטוסים מסוג "ערבה" שמכרה התע- שיה האווירית בכסף מלא ללקוחות בחוץ-לארץ מאז תחילת שיווקו של מטוס זה?

2. מה הוא המחיר הממוצע שנתקבל בעד כל מטוס?

3. כמה מבין המטוסים שנמכרו נמכרו לאלה:

א. חברות תעופה?

ב. אנשים פרטיים?

ג. חברות להשכרת מטוסים?

שר-הבטחון ש. פרס:

1. 34 מטוסים. לאחרונה יש הסכמה עקרונית למכירת 10 "ערבות" נוספות.

2. 823,650 דולר בעד כל מטוס.

3. אף לא אחד.

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת נוף.

עקיבא נוף (הליכוד):

האם הקצב הזה מאפשר מחשבה כלשהי שאי-פעם יהיה הפרוייקט של "ערבה" גם רווחי?

שר-הבטחון ש. פרס:

התשובה חיובית.

4138. מצבו של החייל המשוחרר סלמאן נגיב מדאח

חבר-הכנסת א. לבנבראון שאל את שר הבטחון ביום כ"ג בתשרי תשל"ו (28 בספטמבר 1975):

האזרח סלמאן נגיב מדאח מפקיעין פנה במכתב לחברי הכנסת מכל הסיעות, ובו הוא מגולל את מצבו מאז גיוסו לשירות סדיר 5 הנפשות, 1961 ועד היום (הנני מצרף את מכתבו ככתבו וכלשונו).

הנני שואל:

1. האם הטענות המובאות במכתב זה הן נכונות?
2. האם מוכן כבוד השר לפעול לביטול צווי ההג- בלה לחייל המשוחרר סלמאן נגיב מדאח?
3. האם מוכן כבוד השר לפעול למען הבטחת זכויו- תיו כחייל משוחרר ולעזור לו בשיקום ביתו ובהבטחת קיום למשפחתו בת 5 הנפשות, כפי שזה מקובל לגבי כל החיילים המשוחררים בארץ?

שר-הבטחון ש. פרס:

1. המניע לפיטורי מדאח סלמאן משירותו בשירות בתי-הסוהר היה מטעמי משמעת ולא טעמים פוליטיים כלשהם. הנ"ל נפקד ולא הופיע לראיונות עם מפקדיו שזומנו לפי בקשתו. מעצרו ושפיטתו נעשו לפי החוק.
2. התשובה שלילית. צו ההגבלה הוצא בגד הנ"ל מטעמים בטחוניים. אין סתירה בין צו הגבלה, המוטל עליו כעל פרט והמחייבו לקבל אישור כניסה למקומות מסויימים, לבין קריאתו של הנ"ל למלא חובתו החוקית בשירות מילואים.

3. החוק אינו מעניק זכויות כאלה לחיילים משוחר- רים. על כל פנים אין מצבו של מדאח סלמאן שונה ממצבם של כלל החיילים המשוחררים.

4140. אופן ביצוע העיסקה לרכישת מטוסים לשם שיפוץ

חבר-הכנסת ע. נוף שאל את שר הבטחון ביום כ"ג בתשרי תשל"ו (28 בספטמבר 1975):

אבקש להשיב לי:

1. האם נכון כי חברה שבשליטתו של אדם ששמו צורף, כנדרש בתקנון הכנסת, במכתב-לוואי, רוכשת בחוץ-לארץ גרונטאות מטוסים אזרחיים, מעבירתם לשי- פוץ בתעשייה האווירית ומוכרתם בחוץ-לארץ?

2. אם כן — האם נכון שבפעילות זו מסייעים, או סייעו, לאותו אדם ארבעה עובדים בכירים מן התעשייה

שהוגש לתעשיה האווירית. הוא קיים, הוא ישנו. הוא מהווה ביקורת על התעשיה האווירית ואינני רואה איך אפשר לומר שהוא לא קיים והתשובה שלילית.

שר-הבטחון ש. פרס :

שאלת אם התעשיה האווירית הזמינה מחקר כזה וכמה הוא עלה. שאלתי את התעשיה האווירית והתשובה היא שהסקר לא הוזמן על-ידה. יכול להיות שמישהו כתב וערך את הסקר הזה, אבל לא התעשיה האווירית הזמינה אותו.

עקיבא נוף (הליכוד):

אתה עונה שמסמך כזה לא קיים.

שר-הבטחון ש. פרס :

אני עונה שדין-וחשבון כזה לא הוזמן על-ידי התעשיה האווירית ולא שולם בעדו כל כסף.

עקיבא נוף (הליכוד):

אני אודה לאדוני אם יכבד את כבוד השרות ויבדוק מחדש את הדין-וחשבון הזה.

שר-הבטחון ש. פרס :

אעשה זאת ברצון.

4142. מכירת מטוסי "וסטווינד"

חבר-הכנסת ע. נוף שאל את שר הבטחון ביום כ"ג בתשרי תשל"ו (28 בספטמבר 1975):

אבקש להשיב לי :

1. מה מספר המטוסים מסוג "וסטווינד" שמכרה התעשיה האווירית בכסף מלא ללקוחות בחוץ-לארץ מאז תחילת שיווקו של מטוס זה ?

2. מה הוא המחיר הממוצע שנתקבל בעד כל מטוס ?

3. כמה מבין המטוסים שנמכרו נמכרו לאלה :

א. חברות תעופה ?

ב. אנשים פרטיים ?

ג. חברות להשכרת מטוסים ?

שר-הבטחון ש. פרס :

1. 36.

2. 1,000,000 דולר.

3. 31 לאנשי עסקים או חברות מסחריות, 3 לחברה להשכרת מטוסים, 1 לגורם ממשלתי בחוץ-לארץ, 1 לגורם ממשלתי בישראל, סך-הכל 36 מטוסים.

היו"ר מ. בן-פורת :

רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת נוף.

עקיבא נוף (הליכוד):

איך רואה כבוד השר אפשרות שבזילוף המצומצם הזה של מטוסים יתכסה הפריויקט הזה אי פעם ?

שר-הבטחון ש. פרס :

אני מוכרח להגיד לך שאתה חורג מתחום השאילתות ועובר לתחום הדיון. איך אתה מצפה שאשיב לך באיזה מחיר זה נקנה בארצות-הברית, מה הן דרכי השיווק, מה הם סיכויי השיווק ? אני מצטער, אבל זה חורג במפורש מגדר של שאילתה לגדר של דיון. אני מניח שיש לך דעה מסוימת, שאם לא כן לא היית

האווירית, ביניהם חתנו של סגן מנהל התעשיה האווירית (שמות שניהם במכתב-לוואי) ?

3. האם משמש האדם המוזכר בשאלה מס' 1 "איש קש" של התעשיה האווירית ?

4. אם כן — מדוע אין העיסקאות נעשות ישירות על-ידי התעשיה האווירית ?

5. האם אין כאן עקיפה של החלטות ממשלה, כנסת או צה"ל ?

שר-הבטחון ש. פרס :

לשאלה 4 : אם הכוונה לרכישת מטוסים לשם שיפוף, הרי מבוצעות העיסקאות בדרך ובאופן שהוחלט עליהם על-ידי הרשויות המוסמכות, לרבות ועדת השרים לענייני כלכלה.

לשאלות 1, 2, 3 ו-5 : התשובה שלילית.

היו"ר מ. בן-פורת :

רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת נוף.

עקיבא נוף (הליכוד):

הכוונה איננה למה שהשר אמר "שיפוף של מטוסים אזרחיים". אינני יודע עד כמה אפשר לפרט כאן במליאה, אבל אני חושב שהבהרתי במכתב-הלוואי, לרבות השמות שמסרתי, בדיוק למה הכוונה. אולי יואיל השר לקרוא את מכתב-הלוואי ולאחר מכן לענות ולהתייחס לשאלתי.

שר-הבטחון ש. פרס :

קראתי. כל העיסקה אושרה על-ידי ועדת השרים לענייני כלכלה. היא מינתה ועדה מיוחדת בראשות שר שבדק את העיסקה ואישר אותה בטרם בוצעה.

4141. המחקר על פעולות ייצור של התעשיה האווירית

חבר-הכנסת ע. נוף שאל את שר הבטחון ביום כ"ג בתשרי תשל"ו (28 בספטמבר 1975):

אבקש להשיב לי :

1. האם נכון הוא כי נערך מחקר על פעולות ייצור של התעשיה האווירית על-ידי המומחים האמריקאים ד"ר דויד טיבר, אלן רוי וה. גרוליגר ?

2. אם כן — מה היו עיקרי המסקנות של צוות זה ?

3. כמה עלה המחקר של מומחים אלה ?

4. האם נעשו, כתוצאה מסקר זה, שינויים כל שהם במבנה המינהלי של התעשיה האווירית ?

5. האם נעשו שינויים בדרכי הייצור של התעשיה האווירית ?

6. האם הוסקו, בעקבות הסקר, מסקנות אישיות לגבי אחראים בתעשיה האווירית ?

שר-הבטחון ש. פרס :

לשאלות 1—6 : התשובה שלילית.

היו"ר מ. בן-פורת :

רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת נוף.

עקיבא נוף (הליכוד):

אני מצטער, אבל כמדומני, אדוני השר, מי שכתב את התשובה הטעה את כבודי. אם אדוני עונה שהתשובה לעצם קיום הדין-וחשבון היא שלילית, הנה אני מחזיק אותו בידי ואני מוכן להמציאו לאדוני. זהו דין-וחשבון

עקיבא נוף (הליכוד):

כנובע מפסיקה ג' בתשובה לשאלה 2 — האם לדעת כבוד השר זה רק מקרה שאותה חברת-בת, שאותו איגוד עובדים, הנמצא בקשר ישיר עם המנהל הבכיר שצוין בשאלתה, מבטח מיתקן שלו אצל אשת אותו מנהל?

שר-הבטחון ש. פרס:

החברה שזכתה בביטוח, עד כמה שידוע לי, זכתה בו בדרך של מכרז. במכרז לא כתוב מי זוכה, אבל הוא גם לא הוצא על-ידי התעשייה האווירית או על-ידי אחת מחברות-הבת שלה אלא על-ידי קבלן-משנה. בכל אופן — מבחינה משפטית היועץ המשפטי בדק, והמליץ לפני שלא להוציא מסקנות.

4198. שמירה על סודיות הישגיה של התעשייה האווירית

חבר-הכנסת ע. נוף שאל את שר הבטחון ביום כ"ג בתשרי תשל"ו (28 בספטמבר 1975):

בעתון "הארץ" מיום 26 בספטמבר 1975 הובאה הידיעה כי "התעשייה האווירית הישראלית מייצרת באח-רונה 3 טילי 'יריחו' לחודש".

הידיעה מצטטת בכך עתון גרמני בשם "ברלינר אקסטרדיננט", שתירגם את מכתבו שלו מהעתון הלני-דוני "ניו סיינטיסט". ברשימה, שנושאה הוא "ישראל והפצצה האטומית", דן העתון בכשרה הגרעינית של ישראל ובאפשרות פיתוח פצצה גרעינית ואמצעי הובלתה.

יש ברשימה פרטים על-אודות הטיל "יריחו" ועל-אודות פעולות אחרות של התעשייה האווירית.

בין שהידיעות נכונות ובין שלא, הרי זוהי ידיעה נוספת בשרשרת ידיעות על-אודות התעשייה האווירית והישגיה המתפרסמות בעת האחרונה.

אבקש להשיב לי:

1. האם חקר משרד הבטחון את הסיבה לריבוי הפירסומים בעולם ובארץ, בעת האחרונה, על-אודות התעשייה האווירית והישגיה, בהם הישגים שהשתיקה יפה להם?

2. אם חקר, מה היו המסקנות?

3. אם לא חקר, מדוע לא חקר?

4. האם בין שפע הפירסומים על-אודות ייצור התעשייה האווירית, שפורסמו לאחרונה בעתונות בארץ ובחוץ-לארץ, יש ידיעות שמקורן יכול להיות אך ורק בתוך התעשייה האווירית?

5. אם כן — א. מה נעשה למניעת חשיפה זו?

ב. בין שנכונים הפירסומים ובין שלא, האם הוסקו מסקנות כלפי מי שאחריותו למנוע דליפת מידע, אמיתי או מדומה, לגורמי חוץ, והאם בוצעו שינויים באמצעי קיום הסודיות?

שר-הבטחון ש. פרס:

1—2. התשובה שלילית.

3. התעשייה האווירית היא מפעל יצוא מצטיין שהי-גיו הוצגו, כידוע, לאחרונה ביריד התעופה הבין-לאומי בפאריס. הפירסומים נובעים, לדעתי, מן ההתעניינות הגדולה בחוץ-לארץ בהישגיה של ישראל בכלל ושל התעשייה הבטחונית בפרט.

שואל. אינני מתנגד לכל דיון שהוא — בכנסת, בוועד-תיה, אתך באופן אישי — אבל בשאלות אי-אפשר לנהל דיון על נושא כל כך מסובך.

4145. ביטוח מיתקן של התעשייה האווירית כסוכנות ביטוח שאחת מבעלותיה היא אשת עובד בכיר של התעשייה

חבר-הכנסת ע. נוף שאל את שר הבטחון ביום כ"ג בתשרי תשל"ו (28 בספטמבר 1975):

צורך עותק פוליסת ביטוח המוכיחה כי מיתקן שהי-עמד על-ידי התעשייה האווירית לרשות חנויות, לשימוש עובדי המפעל, בוטח על-ידי סוכנות ביטוח שאשת עובד בכיר של התעשייה האווירית היא אחת מבעלותיה (של הסוכנות). השמות, כמתחייב מתקנון הכנסת, במכתב נפרד.

החובה לבטח מיתקנים אלה היא אחד מתנאי ההסכם בין אירגון העובדים בתעשייה האווירית לבין הספקים לאותן חנויות.

יש קשרים אמיצים בין מזכירות אירגון העובדים לבין אותו עובד בכיר.

אבקש להשיב לי:

1. היש הנחיות ברורות האוסרות שימוש בשירותים בשכר של הקרובים המידיים של בעלי עמדה במנגנון ובחברות הציבוריות הקשורות במשרד הבטחון?

2. מה הן המסקנות שסיק השר כלפי המעורב בחריגה, נושא שאלתה זו, בעקבות העובדה המצויינת לעיל?

שר הבטחון ש. פרס:

1. בחודש ספטמבר 1975 הוציאה התעשייה האווירית הוראות מפורטות המטילות איסורים בדבר העסקת קרובי משפחה ביחידות או במחלקות של התעשייה האווירית. הוראות אלה ניתנו על סמך ההוראות המצויות בפרק 13.3 של התקשייר.

2. ביקשתי מהיועץ המשפטי למערכת הבטחון לבדוק את הנושא. בדיון-חשבון שהגיש לי הוא כותב בין היתר: א. התעשייה האווירית דורשת מכל קבלן וספק שירותים הפועל בתחום התעשייה האווירית שיבטח את עצמו נגד חביעות צד שלישי, סיכויי אש וסיכונים אחרים. הוצאות הביטוח הן על חשבון הקבלן, אך כדי למנוע אפשרות של חביעות כספיות נגד התעשייה האווירית מופיע שם התעשייה האווירית כמבוטח לאחר שמו של הקבלן או ספק השירותים בפוליסת הביטוח; ב. אין התעשייה האווירית מכתיבה לקבלן את חברת הביטוח או את הסוכן אשר באמצעותו יש לבצע את הביטוח; ג. אין כל רלבנטיות לקשרים כלשהם בין מזכירות אירגון העובדים לבין אותו עובד בכיר בכל הנוגע לבחירת חברת הביטוח או סוכן הביטוח על-ידי קבלן או ספק השירותים; ד. משרד הביטוח הנזכר בשאלתה לא ביטח את התעשייה האווירית או חברה מחברות-הבת שלה בכל צורה שהיא.

ולאור זה אין הוא מוצא צורך להסיק מסקנות כלפי העובד.

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת נוף.

בעקבות הפירסום בדבר הפיטורים של אלפי העובדים בתעשייה האווירית, מהם גם עולים חדשים, מתעוררת דאגה חמורה לעתידו של מפעל יצרני זה, שהוא בין הגדולים במדינה והמתקדמים ביותר מבחינה טכנולוגית.

עד כמה שידוע התרכזו הדיונים בדבר המצב בתעשייה האווירית רק באפשרויות הנובעות מהיקפו של תקציב הבטחון, ואילו לבחינה הכלכלית הכללית הוסבה תשומת-לב פחותה.

לפיכך רצוני לשאול את השר כדלהלן:

1. האם תואמת מדיניות הצימצומים בתעשייה האווירית את המדיניות המוצהרת של הממשלה בכלל ושל משרדך בפרט, המכוונת להגדלת הייצור על חשבון הישרותים ולהגברת היצוא?

2. האם נבחנה השפעת הצימצומים בתעשייה האווירית מבחינת ההשפעה על הייצור, היצוא והתעסוקה במשק בכללו?

3. האם נבחנה האפשרות של הסבה פנימית של הייצור לצרכי יצוא, אם בשטח התמחותו של המפעל ואם על-ידי תוספת קווי ייצור חדשים?

שר-הבטחון ש. פרס:

1. הפעולה שנעשתה נבעה מן הצורך להתאים את כוח-האדם לביצוע תכניות העבודה אשר היקפן נקבע על-פי שיעור התקציב העומד לרשות משרד הבטחון.

2. מניחים שלא תהיה לכך השפעה ניכרת על היצוא והתעסוקה במשק בכללו.

3. בהחלט, גם הוגבר היצוא; בתעשייה הבטחונית יגיע היצוא השנה ל-190 מיליון דולר לעומת 96 מיליון דולר אשתקד. אילולי הגברת היצוא היינו נאלצים לפטר עובדים רבים.

4343. מצב ההתנחלות ב"עופרה"

חבר-הכנסת מ. פעיל שאל את השר ישראל גלילי ביום כ"ג בחשוון תשל"ו (28 באוקטובר 1975):

בתוקף תפקידך כשר האחראי על נושא ההתיישבות בשטחים המוחזקים אבקשך להשיב לי דבר לשאלות הבאות:

א. מה מצב הדברים כיום בהתנחלות המכונה "עופרה" אשר בבעל-חצור — כמה מתנחלים נמצאים שם? מה מקורות פרנסתם? מה מתוכנן לגבי עתידם?

ב. האם נכונה השמועה שהגיעתי ולפיה מתכוון כבוד השר לאשר הקמת בית-ספר שדה במקום כדי לאפשר להתנחלות זו להתבסס?

שר-הבטחון ש. פרס:

השאלתה הועברה אלי מלשכתו של השר גלילי. לשאלה א: ב"עופרה" קיים מחנה עובדים. עכשיו מצויים במקום 16—18 משפחות וכ-20 רווקים/ות, שעיקר תעסוקתם בעבודה במחנות צה"ל שבאזור.

לשאלה ב: אין כלל פנייה כזאת.

היו"ר מ. בן-פורת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת פעיל.

4. התעשייה האווירית מקיימת את כללי בטחון השדה. קצין הבטחון של התעשייה האווירית כפוף לממונה על הבטחון במערכת הבטחון.

5. למיטב ידיעתי מקיימת התעשייה האווירית את הוראות הבטחון ושומרת על כללי הסודיות הנדרשים.

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת נוף.

עקיבא נוף (הליכוד):

אני מסכים לכך שזהו מפעל חשוב ומשגשג. עם זאת, איך קרה בכל זאת שעד ספטמבר היה קו הייצור של ה"כפיר" סוד ואסור היה בשום פנים ואופן לצלמנו, ואילו לאחר שהיו פירסומים מסויימים הוזמנו לפתע צלמים על-ידי התעשייה האווירית, הסתובבו בשטח וניתן להם לצלם באופן חפשי?

שר-הבטחון ש. פרס:

התשובה היא שאנו החלטנו לייצא את ה"כפיר" ואי-אפשר לייצא דבר שאין מראים אותו. זוהי, אגב, החלטה של הממשלה ולא של התעשייה האווירית.

4267. הבחנה בין הזכויות של חייל נשוי ושל חיילת נשואה

חבר-הכנסת ב. מואב שאל את שר הבטחון ביום ט"ז בחשוון תשל"ו (21 באוקטובר 1975):

בחזור מפ"ע 75—54 בעניין השתתפות בשכ"ח, שכ"ד או בהוצאות החזקת דירה של חיילים נשואים צויין שחייל נשוי זכאי להשתתפות בהוצאות הנ"ל, מבלי שתצויין הגבלה כל שהיא לגבי חיילות נשואות. זכאות זו היא אוטומאטית על-פי חוזר זה. ב-15 לספטמבר 1975 תוקן חוזר מפ"ע 75—54 בצורה שהבדילה בין חייל נשוי לבין חיילת נשואה.

שאלותי הן:

1. האם חיילת נשואה שבעלה אינו עובד זכאית להשתתפות בהוצאות הנ"ל?

2. האם חיילת נשואה שבעלה עובד זכאית להשתתפות בהוצאות הנ"ל?

3. האם התנאים לגבי חיילת נשואה במקרים (1) ו-(2) זהים לתנאים של חייל נשוי, ואם לא — מדוע?

4. האם הליכי האישור לגבי חיילת נשואה הם אוטומאטיים כמו לגבי חייל נשוי, ואם לא — מדוע?

שר-הבטחון ש. פרס:

1—4. קיימת הבחנה בתנאים של חייל נשוי לבין אלה של חיילת נשואה, כשהיסוד לה היא ההנחה שהחייל הנשוי הוא ראש המשפחה והמפרנס העיקרי.

(חברת-הכנסת ש. אלוני קוראת קריאה)

את-בנינים)

אין מדובר על חברי כנסת או על חברות כנסת אלא על משרתות כצבא הגנה לישראל.

4313. ההשלכות של פיטורי אלפי עובדים בתעשייה האווירית

חבר-הכנסת י. דרניצקי (יורין) שאל את שר הבטחון ביום י"ח בחשוון תשל"ו (23 באוקטובר 1975):

מאיר פעיל (מוקד):

האם העסקתם במקום בפרוייקטים בטחוניים אושרה על-ידי הממשלה?

שר-הבטחון ש. פרס:

התשובה חיובית. למעשה קודם היתה הכוונה להקים את המחנה הזה, את "עופרה", בתוך מחנה הצבא שבו האנשים צריכים לעבוד. אבל מטעמים תקציביים לא יכולנו להקים את הבתים שם, וגוצלו הבתים הקיימים ב"עופרה".

4348. הסימפוזיון על לקחי מלחמת יום-הכיפורים

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום כ"ה בחשוון תשל"ו (30 באוקטובר 1975):

בשבוע שחלף התקיים בירושלים סימפוזיון פומבי על לקחי מלחמת יום-הכיפורים, ונטלו בו חלק אישים בכירים מהממשלה והציבור.

בקשר לכך אבקש להשיב לי:

מה הצדקה היתה לדיון הפומבי הנ"ל?

שר-הבטחון ש. פרס:

היוזמה לסימפוזיון יצאה מאגודת העתונאים ביש-ראל ותא הכתבים הצבאיים, בשיתוף מכון שילוח שליד אוניברסיטת תל-אביב ומכון דיוויס ליד האוניברסיטה העברית בירושלים.

מטרת הסימפוזיון היתה להציג לפני פרשנים צבאיים, חוקרים ועתונאים בעולם את ההיבטים הצבאיים של הסיכסוך מנסיון העבר וההשלכות האפשריות לעתיד.

בהצגת העמדה הישראלית על-ידי גורמים בכירים ובדיון שהשתתפו בו חוקרים ופרשנים צבאיים ומדיניים בעולם נעשה שירות הסברתי טוב לעניין הישראלי.

4352. ידיעה ברבר החלטת התעשייה האווירית לממן תביעה אזרחית של אחד ממנהליה

חבר-הכנסת ב. מואב שאל את שר הבטחון ביום כ"ה בחשוון תשל"ו (30 באוקטובר 1975):

הובא לידיעתי כי מועצת המנהלים של התעשייה האווירית החליטה ברוב קולות לממן תביעה אזרחית פרטית של אחד ממנהלי החברה, בנושא הקשור אליו אישית. שם המנהל ופרטים אישיים נוספים, כנדרש בתקנון, במכתב-לוואי.

שאלותי הן:

1. האם נכון המידע הנ"ל?

2. אם כן — מה הנימוקים לכך כי התעשייה האווירית, החיה מתקציבי ציבור, תממן תביעה כספית פרטית של אחד ממנהליה?

שר-הבטחון ש. פרס:

1—2. המידע האמור בהקדמה לשאלתה איננו נכון. דירקטוריון התעשייה האווירית טרם החליט על כיסוי ההוצאות. נושא התביעה איננו עניינו האישי של עובד זה או זה של החברה, אלא כרוך בפעולתה של התעשייה האווירית ואופן ביצוע תפקידים של העובדים הבכירים בחברה.

אינני מסכים לדעתך שהתעשייה האווירית חיה מתקציבי ציבור. המדובר בחברה ממשלתית המממנת את מרבית תקציבה מפעולות יצרניות ואספקת מוצרים ושירותים למערכת הבטחון ולגופים אחרים, לרבות פעולות יצוא במיליוני דולרים.

4354. הצבת שלטיזכרון כבית-הסוהר לנשים בבית-לחם חברת-הכנסת ג. כהן שאלה את שר הבטחון ביום כ"ה בחשוון תשל"ו (30 באוקטובר 1975):

אודך אם תשיב לי:

מדוע לא שולט עד כה בית-הסוהר לנשים בבית-לחם בשלט זכרון היסטורי הולם, והאם ומתי ישולט?

שר-הבטחון ש. פרס:

המבנה אינו רכוש ממשלתי והשיקול של שילוט הוא יותר היסטורי מאשר מינהלי.

4408. אופן מתן הפטור משירות בטחון

חבר-הכנסת פ. גרופר שאל את שר הבטחון ביום א' בכסלו תשל"ו (5 בנובמבר 1975):

בעתון "מעריב" מיום 30 בספטמבר 1975 פורסם מכתב אשר העתק ממנו צורף בזה.

אכיר תודה לכבוד השר אם ישיב לי:

1. האמנם מתבצעת הענקת תעודת פטור מהשירות בצו"ל בדרך המתוארת במכתב?

2. אם כן — היש בדעת כבוד השר לפעול לשינוי צורת השתחררות זו מצה"ל?

שר-הבטחון ש. פרס:

1—2. לאחרונה הוצאו הוראות מיוחדות לגבי אופן מתן הפטור משירות בטחון. במסגרת זו נקבע לגבי חיילי מילואים המפוטרים משירות: (א) הם יתקבלו לפני שת פרידה על-ידי מפקד (דרגת הנפדר תיקבע בהתאם לדרגת החייל); (ב) פטור קבוצת חיילי מילואים מסיבת גיל יבוצע במרכז, במסדר שתשווה לו צורה טקסית נאה; (ג) במסדר זה תימסר להם תעודת הפטור משירות הבטחון.

בראה לי כי יש בהפעלת הוראות אלה משום פתרון הולם.

4446. כניסת "חטיבות פלשתינאיות" מסוריה ללבנון

חבר-הכנסת ש. לורינץ שאל את שר הבטחון ביום ב' בכסלו תשל"ו (6 בנובמבר 1975):

בכלי התקשורת פורסמו ידיעות מקורות שונים על כניסתן של "חטיבות פלשתינאיות" מסוריה ללבנון כדי לעזור למוסלמים במלחמתם נגד הנוצרים בלבנון. באותן ידיעות נאמר כי אנשי אירגון המחבלים, הנמצא בשליטת הסורים, עוברים מדי יום ביומו את הגבול שבין סוריה ללבנון כדי להצטרף לכוחות המוסלמיים בלבנון.

רצוני לשאול:

1. האם הידיעות שבידינו מאשרות את נכונותן של העובדות הנ"ל?

2. מה מספרם המשוער של המחבלים שעברו מסוריה ללבנון?

חוברת י"ג, ישיבה ר"ג —
— שאילתות ותשובות (פרס, זכין, אבטבי, שמעוני) —

שרי-הבטחון ש. פרס :

1—2. במהלך החודשים האחרונים תוגברו כוחות המחבלים בלבנון על-ידי מחבלים מאירגוני הפתח וה"צאעקה".

בסך-הכל יש כיום בלבנון יותר מ-10,000 מחבלים מכל האירגונים.

4460. הקריטריונים למתן פטור משירות בטחון לרבנים ולנשותי שירותים דתיים אחרים

חבר-הכנסת ד. זכין שאל את שר הבטחון ביום 17 בסטלו תשל"ו (11 בנובמבר 1975):

"בידיעות אחרונות" מ'4 בנובמבר 1975 נמסר כי "מחלקת הרבנות במשרד הדתות הוצפה לאחרונה בקשות מעשרים רבנים כלי קודש שונים, בני משפחה של אדמו"רים", אלו מבקשים אישורים שהם "רבנים בפועל" כדי לחדש את הפטור שלהם משירות בצה"ל.

ובאותה ידיעה: "משרד הדתות קבע לעצמו שורה של קריטריונים למתן אישורים כאלה: המשרד יכיר כרב בפועל רק ברבני ערים, דיינים בפועל, רבני שכונות, רבנים שהם חברים בלשכות הרבנות בערי מגוריהם ואחראים ראשיים בבתי-מטבחים".

אבקש להשיב לי:

1. על יסוד מה ובאילו הצדקה ניתן לרבנים פטור משירות בצה"ל?

2. לפי מה קובע משרד הדתות את הקריטריונים למתן אישורים "לרבנים בפועל" והאם קריטריונים אלה הם על דעת שר הבטחון?

3. אם כן — היואיל השר להסביר מה טעם לפטור משירות בצה"ל, בנוסף על רבני ערים ועל דיינים בפועל, גם כל אותם רבנים החברים בלשכות הרבנות ואת האחראים הראשיים בבתי-מטבחים, שעה שבשלי הפקידים חייבים במשק ובשלי עסקים עצמאיים קטנים אינם זוכים לפטור, על אף התוצאות הקשות שיש בכך למשק בכלל ולעסקי עצמאיים קטנים בפרט?

שרי-הבטחון ש. פרס :

1. הרבנים בפועל אינם מקבלים פטור אלא דחיית גיוס כל עוד מכהנים בתפקידהם. הסדר זה נקבע עוד בשנת 1948.

2. הקריטריונים נקבעים על-ידי מערכת הגיוס בתאום עם משרד הדתות. הם קובעים: (א) רב עיר או רב מקומי, שנבחר כחוק על-ידי העיריה או המועצה המקומית יחד עם המועצה הדתית ונציגי בתי-הכנסת, בהתאם לתקנות בחירת רבני עיר; (ב) רב שכונה, אשר נבחר על-ידי המועצה הדתית, בהגבלות כדלקמן: (1) מספר תושבי השכונה הוא לפחות 2,000; (2) הרב מקבל משכורת מלאה בעד משרתו כרב השכונה; (3) פורסם מכרז בעתונות על המשרה; (4) בחירתו נערכת בנוכחות מנהל המחלקה לרבנות במשרד הדתות; (5) הרב גר בקביעות בשכונה שהוא מכהן בה; (6) אין בשכונה רב נבחר נוסף; (ג) רב אחד המשימש בתפקיד כשרות בבתי המטבחים (בערים גדולות בלבד); (ד) רב אחד המשימש בתפקיד על הנישואין במשרד הרבנות (בערים גדולות בלבד); (ה) רב שהוא דיין בבית-דין אזורי.

3. רבנים המכהנים בתפקידים בלשכות הרבנות, גיוסם לא נדחה, למעט מפקח על כשרות בבתי-מטבחים

ומפקח על נישואין — וזאת בערים גדולות בלבד.

4496. מניעת פעילות פוליטית בבתי-הספר בשטחים המוחזקים

חבר-הכנסת א. אבטבי שאל את שר הבטחון ביום 17 בסטלו תשל"ו (17 בנובמבר 1975):

לאחרונה אירעו שיבושים בלימודים בבתי-ספר ברמאללה ובמקומות אחרים בשטחים, כתוצאה מהפגנות פוליטיות של תלמידים.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. האם נוקט הממשל הצבאי אמצעים למנוע תלמידי דים מלעסוק בנושאים פוליטיים בתוך בתי-הספר?

2. אם כן — אילו אמצעים?

שרי-הבטחון ש. פרס :

1—2. התשובה שלילית.

4499. ההרעה בתנאי ההסעה של חיילים היוצאים לחופשה

חבר-הכנסת ה. שמעוני שאל את שר הבטחון ביום 17 בסטלו תשל"ו (17 בנובמבר 1975):

עד לפני כשבועיים נהגו שלטונות הצבא לארגן הסעות לחיילים באוטובוסים מיוחדים, וזאת בנוסף על "טרמפים" שניתנו לחיילים על-ידי בעלי מכוניות פרטיות. מספר האוטובוסים היה מוגבל, והם הופעלו רק בשעות שבין מספר החיילים הזקוקים להסעה היה רב. חיילים שמשפחותיהם מתגוררות בירושלים אינם יכולים, ברוב המקרים, ליהנות משירותי הרכבת, בניגוד לתבריהם המתגוררים באזור החוף. מגבלה זו בניצול שירותי הרכבת על-ידי החיילים הירושלמים נובעת מכך שהרכבת הראשונה לאזור החוף יוצאת ב-07:30 ומגיעה ב-10:00 בקירוב, וזאת כאשר החייל נדרש כרגיל לחזור ליחידתו לא יאוחר משעה 09:00; יתר על כן, הגישה למקומות האיסוף של הרכבת לירושלים אינה קלה, מספר הרכבות לירושלים מצומצם ביותר, ושעות נסיעתה אינן מתיישבות עם שעות הפנאי של החייל, בעיקר בימי שישי וראשון.

אבקש את השר להשיב לי:

1. מדוע בוטלו או צומצמו ההסעות שהיו קיימות?

2. האם נכונה הטענה שבימי שישי אחרי-הצהריים נאלץ עתה חייל הנוסע לירושלים להמתין כשעתיים בתחנת האיסוף שליד התחנה המטיאורולוגית?

אם לא נכונה — מה נכון?

3. האם נערך מחקר לוודא את השפעת הביטול או הצמצום בהסעות על החיילים? אם לא — מדוע?

אם כן — מה העלה?

4. כמה זמן צריך להמתין חייל, שאינו בעל דרגה, ביציאה מירושלים כדי לזכות בהסעה מירושלים לאזור תל-אביב בימי ראשון בוקר?

5. האם בדקו שלטונות הצבא את ההשפעה שהיתה להרעה בתנאי ההסעות על רצונם של החיילים להמשיך לשרת בצה"ל ועל המוראל של החיילים?

אם לא — מדוע? אם כן — מה היו התוצאות והמסקנות שהוסקו?

6. האם קיימת מניעה לחידוש ההסעות מירושלים

4579. ידיעות בדבר קיפוח הערבים בפיתחת-רפיה חברת-הכנסת מ. פעיל שאל את שר הכטחון ביום כ"ו בכסלו תשל"ו (30 בנובמבר 1975):

אבקש את כבוד השר להשיב לי דבר בעניין המתרחש בימים אלה בפיתחת-רפיה:

א. האם נכון הדבר שלא חודשו רשיונות המגורים והשהייה של התושבים הערבים של חוף פיתחת-רפיה מאז ה-15 בנובמבר 1975 וזאת אף שהם תושבי המקום מוזמן שקדם לכיבוש המקום על-ידי צה"ל במלחמת ששת-הימים?

ב. האם נכון ששלטונות הממשל הצבאי מתכוונים להרחיק ערבים אלה מפיתחת-רפיה, כפי שעשו לאחיהם מאז 1972 בחלקי הפיתחה האחרים?

ג. האם נכון שבטאון תושבי ימית, "ימיתון", פנה לשלטונות הממשל הצבאי וצה"ל בדרישה לגרש את יתרת הערבים מפיתחת-רפיה?

שר-הבטחון ש. פרס:

א-ב. התשובה שלילית. הרשיונות מחודשים מדי חודש בחודשו באותו סדר. עלי להדגיש ששלטונות הממשל פועלים בעניין זה, כשם שהם פועלים בכל עניין, לפי הוראות הממשלה.

ג. האחריות על המתפרסם בעתונות הוא על מערכות העתונות בלבד.

היו"ר מ. בן-פורת:

שאלה נוספת לחברת-הכנסת פעיל.

מאיר פעיל (מוקד):

הידיעות המגיעות אלי בימים האחרונים הן שאכן מתנהל שם איזה תהליך של אי-יחידוש רשיונות וגירוש ממש. האם כבוד השר אינו מבין שזה מזיק למדינת ישראל ולתנועה הציונית?

שר-הבטחון ש. פרס:

יש סיכוי שכבוד השר יבין זאת. אבל אני יכול גם לנחם את כבוד חבר הכנסת באמרי שבדקתי — גם בקשר לשאלתה שלך וגם בקשר לשאלות אחרות שהוגשו לי — ומצאתי שאין לזה יסוד. אם תביא לי עובדות, אשמח לבדוק אותן.

4581. שאלת הסכנה שבהימצאות מערכות נשק מתקדמות במדינות ערב הרחוקות מנבול ישראל

חברת-הכנסת י. בארי שאל את שר הכטחון ביום כ' בכסלו תשל"ו (24 בנובמבר 1975):

ביום 19 בנובמבר 1975 הצהיר הרמטכ"ל כי קיים חשש שמערכות נשק מתקדמות, הנמצאות במדינות ערב הרחוקות מגבולנו, עלולות "להגיע לכאן כמעט באפס זמן ולהיכנס לשדה הקרב".

אבקש לדעת:

1. באילו מערכות נשק מדובר?

2. באילו מדינות ערביות מדובר?

3. אילו מדינות סיפקו או אמורות לספק את מערכות הנשק המתקדמות למדינות ערב הרחוקות מגבולותינו?

שר-הבטחון ש. פרס:

1-3. המדובר במדינות כגון עיראק, סעודיה ולוב,

ואל ירושלים, בימי ראשון ושישי לפחות? אם כן — מה היא המניעה?

שר-הבטחון ש. פרס:

1. כל סדרי ההסעות של חיילים נשארו בתוקף, למעט ביטולו של קו איסוף בין הערים הגדולות. קו זה הופעל באורח נסיוני למספר חודשים ובוטל מחמת חוסר תקציב.

2-5. אין בדינו מידע סטטיסטי על שיעור הזמן שהחייל ממתין לטרמפים ועל השפעתה של המתנה זו. מכל מקום לחייל מיחידת שדה, היוצא לחופשה, מיובטחת הסעה מסודרת ומאורגנת.

6. המניעה היחידה לחידושן של הסעות אלה היא, כאמור, הבעיה התקציבית. הוצאות צה"ל להסעה ולהטסה של חיילים בשנת 1975 הסתכמו, לאחר הקיצוצים, בכ-150 מיליון לירות. השירות הנסיוני המיוחד בימים א' ו-ו' להסעת טרמפיסטים בכבישים בין עירוניים צריך היה לעלות לצה"ל כ-11 מיליון לירות לשנה.

4527. משמעות אספקתם של מטוסי "יאגואר" למצרים חברת-הכנסת א. אבטבי שאל את שר הכטחון ביום י"ג בכסלו תשל"ו (17 בנובמבר 1975):

סוכנות "עסטא" פירסמה ידיעה שקצינים בכירים בחיל האוויר הבריטי הזהירו את ראש ממשלתם כי אספקת מטוסי היאגואר למצרים תערער את איוון הכוחות במזרח התיכון במידה חמורה.

אודה לכבודו אם יואיל להשיב לי:

כיצד רואים מומחי משרדו את השפעת עיסקה זו על מאזן הכוחות באזורנו?

שר-הבטחון ש. פרס:

הכנסת מטוסי תקיפה מסוג "יאגואר" לחיל האוויר המצרי תהיה, ללא ספק, משמעותית מבחינת מאזן הכוחות: היא תהיה תוספת רצינית למספר המטוסים המסוגלים לבצע תקיפת אוויר-קרקע, ותיצור פיתוי לתיכנון של חזירות בגובה נמוך ומבהירות גבוהה מבסיסים במצרים לטווחים עד 300 ק"מ.

4528. ידיעה בדבר רכישת ניווט למטוסי תובלה על-ידי מצרים

חברת-הכנסת א. אבטבי שאל את שר הכטחון ביום י"ג בכסלו תשל"ו (17 בנובמבר 1975):

הרבעון "אינטרנשיונאל דיפנס רווי" בגליונו האחרון מוסר שארצות-הברית מוכרת למצרים מערכת ניווט למטוסי תובלה סובייטיים הנמצאים בשירות חיל האוויר המצרי.

אודה לכבודו אם יואיל להשיב לי:

א. האם יש בידי משרדו ידיעות לאימות האמור לעיל?

ב. אם כן — מה הידיעות ומה תגובת ישראל על כך?

שר-הבטחון ש. פרס:

א-ב. ידוע על מגעים מצריים לרכישת אמצעי ניווט במערב.

אין בכוונתי לפרט לאילו מטרות ישמש ציוד זה.

אריאל שרון, שפורסמו ב"ידיעות אחרונות" מיום 5 בדצמבר 1975, אבקש את כבוד השר להשיב לי:
כמה עלו השיפוצים והתיקונים באבו-רודיס לקראת מסירתה למצרים?

שר-הבטחון ש. פרס:

נערכו תיקונים הכרחיים במבנים מצריים שהיו בשימוש צה"ל. ההוצאה הסתכמה בסך כולל של 60,000 לירות.

3525. שאלת ההשתתפות של רופא ערבי במשלחת ישראל לוועידת אירגון הבריאות העולמי

חברת-הכנסת א. הרליץ שאלה את שר הבריאות ביום י"א בסיון תשל"ה (21 במאי 1975):

בוועידת אירגון הבריאות הבין-לאומי נדון זה עתה נושא מצב בריאותם של הערבים בשטחים.

אודה לכבודו אם יודיעני:

האם היה רופא ערבי במשלחת ישראל לאותה ועידה?

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

במשלחת ישראל לעצרת אירגון הבריאות העולמי בג'נבה לא נכלל השנה רופא ערבי.

4105. תלונות על רשלנות בטיפול רפואי

חברת-הכנסת י. בארי שאל את שר הבריאות ביום י"ב באלול תשל"ה (19 באוגוסט 1975):

גליון "מעריב" מיום 11 ביוני 1975 סוקר מקרה שבו קיפחה אשה את חייה עקב רשלנות רופא מרדים במהלך ניתוח.

אבקש לדעת:

1. האם הרצאת העובדות בכתבה נכונה ומדויקת?
2. כמה תקלות, הגעויות ברשלנות בטיפול רפואי, באו לידיעת ההנהלה של משרד הבריאות מאז המלחמה של יום-הכיפורים?
3. כמה מן התקלות האמורות קשורות בהרדמת חולה לצרכי ניתוח?
4. מה היא מדיניותו של משרד הבריאות משבא לידיעתו דבר רשלנות בטיפול רפואי?
5. האם אומר משרד הבריאות לחולל שינויים בנהל התקירה של תלונות על מקרי רשלנות בטיפול רפואי ובשיפוט המשמעתי בגינם?

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

1. עד כמה שיכולנו לברר, הרצאת העובדות בכתבה אינה מדויקת. בשעתה מונתה ועדת חקירה בהרכב 3 רופאים, אשר לאחר שמיעת עדויות ובדיקת סידורי ההרדמה הגיעה למסקנה כי אין ראיות משכנעות על ליקוי כלשהו במתן ההרדמה לחולה. המרדים אמנם התרחק משולחן הניתוח תוך כדי ביצוע ההרדמה והשר איר סטאור, אולם היה זה בטעות ראייה ובמרחק של צעדים מספר משולחן הניתוח. הוא גיגש מיד לפי סימן של הרופא המרדים הצעיר, החולה, שהיתה בת 72, היתה ידועה כחולת לב והניתוח שניגשה אליו היה כרוך בסיכון ידוע, אשר נשקל לעומת המחלה שממנה סבלה ושכגינה נותחה.

המצויידות בצידוד חדש ומתוחכם ממקורות מזרחיים ומערביים. לצערי לא אוכל לפרט בעניין זה, וכל יתר הפרטים הלא הם כתובים בספר הפרוטוקולים של ועדת החוץ והבטחון של הכנסת.

4676. העלאת תקן התפקיד של קצינת ח"ן ראשית

חברת-הכנסת א. הרליץ שאלה את שר הבטחון ביום ה' בטבת תשל"ו (9 בדצמבר 1975):

הואיל ועומדת להסתיים שנת האשה הבין-לאומית, והואיל ונתמנתה קצינת ח"ן ראשית חדשה, אודה לכבודו אם יודיעני:

1. מדוע נמוכה דרגת קצינת ח"ן ראשית מדרגתם של מפקדי חילות אחרים?
2. האם בדעת השר להעלות את דרגתה של קצינת ח"ן ראשית לדרגת תת-אלוף?

שר-הבטחון ש. פרס:

1-2. חיל הנשים לא גדל באותה מידה שצמחו יתר חילות צה"ל, ולכן המלח הרמטכ"ל שלא להעלות את תקן תפקיד קצינת הח"ן הראשית.

היו"ר מ. בן-פורת:

שאלה נוספת לחברת-הכנסת הרליץ.

אסתר הרליץ (המערך):

כבוד השר, האם הדרגה כפופה לגודל היחידה? אני מכירה תת-אלופים לא מעטים שאין להם חיילים או חיילות כלל. האם לאור העובדה שגם כבוד השר וגם הרמטכ"ל חוזרים ומדגישים את הצורך להגדיל את מספר חיילות הח"ן מוכן השר להמליץ לפני הרמטכ"ל לשקול עניין זה מחדש?

מאיר פעיל (מוקד):

האם המלצה שלי תפריע או תועיל?

שר-הבטחון ש. פרס:

תלוי למה היא תתאים. לגופו של עניין, דרגות בצבא אינן רק תוצאה משיעור הגודל של היחידות אלא גם מהיקף האחריות. את בהחלט צודקת שיש בעלי דרגה גבוהה שדרגתם ניתנה להם לפי התקן על סמך האחריות ולא על סמך הגייסות. אבל הנחתי שאת שאלת את השאילתה מפני שבאמת כמה מפקדי חילות הועלו בדרגה כאשר היקף החיל שלהם גדל — מבחינה זו חיל הנשים לא גדל, ומפני זה לא שונה התקן של מפקדת ח"ן. בכל אופן המלצה שבאה מפי חברת כנסת לגבי מפקדת בצה"ל יש לה תמיד משקל והיא תישקל.

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

בחיל הנשים של צה"ל יש איכות לעומת הכמות.

שר-הבטחון ש. פרס:

אילו הדרגה היתה נקבעת לפי האיכות, אין לנו אפילו דרגה לצורך זה.

4677. עלות השיפוצים באבו-רודיס קודם מסירתה למצרים

חברת-הכנסת ע. נוף שאל את שר הבטחון ביום ה' בטבת תשל"ו (9 בדצמבר 1975):

בעקבות גילוייו של יועץ ראש הממשלה אלוף (מיל.)

בשאלתה נבדק לגופו. לאשה המתלוננת בוצעה גרידה בהרדמה מקומית, וזאת בהתאם לשיקוליו של הרופא המנתח.

4225. ניתוח לאחר המוות שבוצע בלי ידיעת משפחת הנפטר

חברת הכנסת י. מ. אברמוביץ שאל את שר הבריאות ביום ג' בחשוון תשל"ו (8 באוקטובר 1975):

בידיעה שפורסמה ב"המודיע" מיום א' בחשוון תשל"ו נאמר:

"מקרה חמור של ניתוח גופה אירע בבני-ברק, כאשר גופתו של המנוח רבי שרגא פייבל כץ (פביאן), שעלה לפני שנה וחצי מארצות-הברית, חוללה ובותרה ביום שישי".

על פרטי המקרה מוסר העתון כי המנוח, שהיה בן 80, אושפז בבית-החולים "תל-השומר" כשהוא סובל מדלקת ריאות ודלקת מעיים. ביום שישי בשעה 11 קיבלה משפחתו ידיעה כי הוא נפטר בשעה 4 לפנות בוקר. בשעת ההלוויה נגלה כי כל הגוף מכותר ואיברים רבים מגופת הנפטר חסרים. בגלל השעה הסמוכה לכניסת השבת לא עוכבה הקבורה עד להחזרת האיברים החסרים. הנהלת בית-החולים היתה אמורה להחזיר את האיברים ביום ב', לאחר שביום א' התקיימה שביבת הרופאים.

רצוני לשאול:

1. האם בוצע הניתוח בהתאם לחוק האנאטומיה והפאתולוגיה, שלפיו מותר לנתח גווייה רק לאחר שנקבע בתעודה, שנחתמה על-ידי שלושה רופאים, כי הניתוח דרוש לשם קביעת סיבת המוות או כדי להשתמש בחלק מהגווייה לריפוי של אדם?

2. אם כן — מה הסיבה שצויינה בתעודה?

3. אם הניתוח בוצע לשם קביעת סיבת המוות, איזה צורך היה בכך לאחר שהמחלה שהמנוח סבל ממנה היתה ידועה, ומדוע הוצאו איברים מגופת המנוח?

4. האם הוחזרו כל האיברים שהוצאו מגופת המנוח?

5. האם חתמו על התעודה מנהל בית-החולים או ממלא-מקומו, מנהל המחלקה או ממלא-מקומו והרופא שטיפל במנוח לפני מותו, כדרישת התקנות לחוק הנ"ל?

6. מדוע הודיעו למשפחת המנוח על פטירתו רק כעבור שבע שעות לאחר שנפטר?

7. אם הניתוח לא נעשה בהתאם לדרישות החוק והתקנות הנ"ל, האם ינקוט השר צעדים מידיים לשם הבאתם לדין של מבצעי הניתוח שלא כחוק?

8. האם מקרים מסוג זה אינם עלולים להרתיע זקנים ופנסיונרים מלעלות לארץ-ישראל כדי לבלות בה את שארית ימיהם?

9. האם מוכן השר לפעול למניעת הישנות מקרים דומים של נתיחת גוויות בעתיד, במיוחד כשמדובר באנשים מסוגו של המנוח, גם אם במקרה הנ"ל לא נעשתה עבירה כנגד החוק?

שר-הבריאות ו. שם טוב:

1. הניתוח בוצע בהתאם לחוק האנאטומיה והפאתו-

יש לציין כי לא בוצעה נתיחה לאחר המוות, דבר שיכול היה לתרום לגילוי ממצאים חשובים.

עם זאת פנה הממונה על המקצועות הרפואיים במשרדנו אל משטרת ישראל וביקשה לסייע באיתור הרופא המרדים שמדובר בו, לאחר שהלה עזב את הארץ. זאת במקרה שיהא צורך לפעול נגדו לפי סעיף 9 לפקודת המתעסקים ברפואה.

2. אין אנו מנהלים סטאטיסטיקה של תקלות הנעו-צות ברשלנות בטיפול רפואי. מאידך גיסא כל מקרה מסוג זה המובא לידיעתנו נחקר ביסודיות, בדרך כלל באמצעות ועדות רפואיות אד-הוק, ולפחות שני רופאים במשרדנו הראשי בודקים את הממצאים וההסברים ומחווים דעתם באשר לדרך הטיפול. בכל מקרה — לפי נסיבותיו — ננקטת הפעולה הדרושה.

במקרה של תלונה, שבה מואשם אישית רופא בטיפול רשלני בחולה, מובא העניין לפני הממונה על המקצועות הרפואיים כדי שיטפל בעניין בהתאם לאמצעים העומדים לרשותו.

3. מאז מלחמת יום-הכיפורים וסמוך לה הובאו לידיעתנו שני מקרים של תקלות אשר היו קשורות בהרדמת חולה לצרכי ניתוח.

4. ראה תשובתנו על שאלה 2.

5. אין במשרדנו רואה עתה צורך בשינוי נוהלי החקירה של תלונות על מקרי רשלנות בטיפול רפואי ובשיפוט המשמעתי בגינם.

4181. ביצוע פעולה כירורגית ללא הרדמה

חברת הכנסת מ. פרידמן שאלה את שר הבריאות ביום כ"ג בתשרי תשל"ו (28 בספטמבר 1975):

ב-25 באוגוסט 1975 נדפס בעתון "ג'רוסלם פוסט" מכתב מאשה שעברה גרידה בבית-החולים "בילינסון" ללא הרדמה. תשובת ראש המחלקה לגינקולוגיה של בית-החולים על תלונת האשה היתה שבגלל חוסר ברופאים מרדמים מקובל לעשות גרידות ללא הרדמה.

שאלותי הן:

א. האם אין הוראות מטעם משרד הבריאות האוסרות כירורגיה ללא הרדמה?

ב. אם התשובה על שאלה א' היא כן, מה מתכוון השר לעשות על-מנת למנוע הפרת הוראות אלו?

ג. אם התשובה לשאלה א' היא לא, האם מתכוון השר לנקוט צעדים על-מנת להפסיק את הפראקטיקה הברבארית הזאת?

שר-הבריאות ו. שם טוב:

א. ביצוע פעולות כירורגיות עם הרדמה או ללא הרדמה נתון לשיקול-דעתו של הרופא המרדים ו/או הרופא הכירורג. המושג "הרדמה" הוא כשלעצמו מושג כללי הדורש הגדרה, מאחר שיש להבדיל בין הרדמה כללית לבין הרדמה מקומית.

ניתן לבצע פעולות כירורגיות בכל אחת משתי השיטות הללו, בהתאם להוראה הרפואית המתאימה, מאחר שהסוג הראשון של הרדמה מלווה בסיון רב יותר.

ב. המקרה שמעלה חברת הכנסת מרשה פרידמן

לוגיה, לאחר שחתמו על התעודה שלושה רופאים. מטרת הניתוח — קביעת סיבת המוות.

2. מר כץ ז"ל אושפז במחלקה במשך יום אחד, לאחר שבעת קבלתו מצבו היה בינוני (סימני אי-ספיקת לב וזיהום בדרכי הנשימה). בלילה נמצא מת במיטתו.

3-4. האיברים שנותרו הוחזרו לגופת המנוח.

5. הבקשה לנתיחה הוחתמה כדרישת התקנות לחוק האנאטומיה והפאתולוגיה. חתמו: (א) רופא הבית שטיפל בחולה; (ב) סגן מנהל מחלקה, עם אישור חתימה בשם המנהל; (ג) סגן מנהל בית-החולים (שמותיהם שמורים בלשכתי).

6. ההודעה למשפחה נמסרה בדרך המקובלת.

7. כאמור, הניתוח בוצע כחוק.

8. אין אנו סבורים שיש במקרה זה כדי להרתיע זקנים ופנסיונרים מלעלות ארצה.

9. בית-החולים מתחשב בהתנגדות, המובעת על-ידי החולה בעודו בחיים או על-ידי משפחתו, לנתיחת הגופה.

הי"ר מ. בן-פורת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אברמוביץ.

יהודה מאיר אברמוביץ (חזית דתית תורתית):
האם כבוד השר חושב שמסירת הודעה למשפחה על הפטירה שבע שעות אחרי הפטירה היא הדרך המקובלת?

שר-הבריאות 1. שם-טוב:

הדרך המקובלת היא להודיע על כך למשפחה בהקדם האפשרי. יש מקרים שפשוט אי-אפשר לאתר את המשפחה וצריך לשלוח מברק ואין כתובת ברורה או אין טלפון, והמספר של שבע שעות אינו נראה לי מוגזם במקרים מסויימים.

אגב, הנוהל הוא לאפשר הקדמת מסירת ההודעה למשפחה ככל האפשר.

4293. ידיעה מרבר הבאת אחיות מחוץ-לארץ לעבודה בבתי-חולים בתל-אביב

חברת-הכנסת א. גמיר שאלה את שר הבריאות ביום י"ז בחשוון תשל"ו (22 באוקטובר 1975):

מה מידת האמת בידיעות על תכנית עיריית תל-אביב להביא 200 אחיות דוברות אנגלית משווייץ ומהפי-ליפינים לעבודה בבתי-החולים העירוניים-ממשלתיים בתל-אביב?

אם הידיעה נכונה, אתכבד לשאול:

1. מה עמדת משרד הבריאות להצעה זו?
2. בכמה תעלה העסקת אחות כזאת?
- א. מה תהיה משכורתה הכוללת?
- ב. משכורתה הפנויה?
- ג. לאילו הטבות תזכה?
- ד. היכן תשוכן?
- ה. מי ישא בהוצאות שיכונה וכלכלתה?
- ו. מה יהיה שיעור הוצאות אלו?
- ז. מי ישא בהוצאות נסיעתה לישראל וממנה?
- ח. מה שיעור הוצאה זו לכל אחת?

ט. לכמה זמן תובאנה האחיות?

3. מה יהיה היחס שבין שכר העבודה בתוספת ההטבות שיינתנו לאחיות אלה לזה הניתן לאחות באותה רמה העובדת באחד מבתי-החולים העירוניים-ממשלתיים בתל-אביב?

4. האם לדעת השר מוצא כל האפשרויות להבאת אחיות לעבודה בבתי-החולים העירוניים-ממשלתיים בתל-אביב?

5. האם אין שר הבריאות רואה תקדים זה כחומר ביותר לגבי אופיים של שירותי הבריאות בארץ?

שר-הבריאות 1. שם-טוב:

עמדת משרד הבריאות לגבי הבאת אחיות מחוץ-לארץ היא שלילית.

אמנם קיימת הבעיה של מחסור באחיות, אך השנה חל גידול במספר התלמידות בבתי-הספר לאחיות, ואנו מקווים כי דבר זה יביא לפתרון חלקי של הבעיה.

יש לציין שאנו נמצאים עתה בתהליך התארגנותה של יחידת החיילות לסיעוד, דבר שיקל את המצב.

הבאת אחיות מחוץ-לארץ תגרום בעיות רבות נו-ספות, ולא כאן המקום לפרט.

השנה הוצאו בבתי-החולים העירוניים-ממשלתיים בתל-אביב 16 בוגרות ממחזור האחיות האחרון.

העובדה שאחיות מחוץ-לארץ אינן מכירות את השפה, תנאי החיים של החולים והרגליהם, בנוסף על הבעיות האחרות, מקשה מאוד את הבאתן ארצה.

4294. הסכנה הנובעת מכימיקלים מפויימים המצויים בחמרי הדברה

חברת-הכנסת ב. מואב שאל את שר הבריאות ביום י"ז בחשוון תשל"ו (22 באוקטובר 1975):

בהחלטות מנהל הרשות לשמירת הסביבה של ארצות-הברית, בדבר חמרי הדברה, שהועברו לידיעתי על-ידי הרשות לשמירת איכות הסביבה נמסר כי שורה של כימי-קלים בחמרי הדברה נאסרו לשימוש או הוגבלו בשימוש.

1. אלדרין ודיאלדרין;

2. ויניל כלוריד;

3. מירקס;

4. ד.ד.ט. (הוגבל שימוש בירקות ובכותנה);

5. כספית;

6. שתיים-ארבע-חמש-טי.

7. ציאניד.

שאלתי היא:

האם משרד הבריאות מודע לסכנות הבריאותיות והאקולוגיות של כימיקלים אלה בחמרי הדברה והאם הוגבל או נאסר השימוש בהם גם בישראל?

שר-הבריאות 1. שם-טוב:

החומר שהובא לידיעת השואל מוכר לנו היטב. אנו עוקבים בהתמדה אחרי התפתחויות ופירוטמים בנושא במספר רב של ארצות מפותחות, וארצות-הברית בכללן. החלטותינו מתקבלות לאחר לימוד מעמיק והן מותאמות גם לתנאי הארץ. בארצנו נקבע השימוש בחמרי הדברה על-ידי משרד החקלאות, כשמשרדנו מופקד על החלק

הממשלה תסייע לקופת-החולים בפתיחתו של בית-חולים זה במידה שיועמדו לרשותה כספים לכך.

4378. החוקת המלאי הנדרש של תרופות חיוניות במוסדות רפואיים

חבר-הכנסת א. אפרת שאל את שר הבריאות ביום כ"ט בחשוון תשל"ו (3 בנובמבר 1975):

מרכז קופת-החולים הכללית פירסם את החלטתו להקטין את מלאי התרופות, הנמצא ברשותו, לרגל קשיים תקציביים.

אבקש לדעת:

1. האם יש פיקוח מצד משרד הבריאות על כמות המלאי בתרופות חיוניות שעל כל מוסד להחזיק בכוונות?
2. האם מקיים משרדך מגעים עם מרכז קופת-החולים לגבי היקף מלאי התרופות?
3. האם יש מקום לסייע בידי המוסדות המגישים שירות בהיקף כלל-ארצי שמלאי התרופות שלהם יעמוד בקריטריונים המקובלים בשירותי הבריאות?

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

1. קיימים קריטריונים קבועים לגבי רמת המלאי של תרופות חיוניות שכל מוסד חייב להחזיק בכוונות. אין פיקוח מצד משרד הבריאות על מוסדות קופת-החולים.

2. התשובה היא חיובית.

3. אגף הרוקחות במשרד הבריאות, הפועל כרשות מוסמכת, מסייע למוסדות רפואה ציבוריים, לרבות קופת-החולים הכללית, במתן רשימות יבוא לתכשירים רפואיים, חמרי-גלם וציוד רפואי בהתאם לקריטריונים המקובלים של המלאי הנדרש בשירותי הבריאות.

4555. החזרתם של רופאים ישראלים מחוץ-לארץ

חבר-הכנסת פ. שינמן שאל את שר הבריאות ביום י"ג בכסלו תשל"ו (17 בנובמבר 1975):

עקב הצורך ברופאים והרצון להחזיר ישראלים יורדים מחוץ-לארץ אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. האם פתח משרדו בהליכים להתחזרתם של רופאים ישראלים מחוץ-לארץ?
2. מה הם התנאים המוצעים לרופאים כדי שיחזרו וייקלטו בישראל?

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

1. כן, משרד הבריאות פועל במישורים מספר להתחזרת רופאים ישראלים מחוץ-לארץ.

2. הובטחה לכל בוגר בית-הספר לרפואה שנת סטאז' באחד מבתי-החולים בארץ, בתנאים המקובלים. נשלחה רשימת מקומות העבודה הפנויים במוסדות משרד הבריאות וקופת-החולים לנציגויות שלנו בחוץ-לארץ. נערכים דיונים במשרד באפשרות להקים קרן מיוחדת למימון התחזרת רופאים ישראלים ארצה.

4556. ידיעה בדבר צימצום מלאי התרופות בקופת-החולים

חבר-הכנסת פ. שינמן שאל את שר הבריאות ביום י"ג בכסלו תשל"ו (17 בנובמבר 1975):

קופת-החולים פירסמה ידיעה שהיא עומדת להקטין את מלאי התרופות שברשותה.

הטוקסיקולוגי בלבד. ההחלטות מתקבלות תוך התייעצות משותפת.

אמסור כמה פרטים על החמרים השונים שמנה חבר הכנסת הנכבד.

1. אלדרין ודיאלדרין — החמרים נאסרו לשיווק בארץ לפני 3 שנים, ולפי תצפיותינו חל צימצום גדול בשימוש בהם; 2. ויגיל כלוריד — אינו חומר הדברה אלא משמש כפרופילנט לאירוסולים. לפי מיטב ידיעתנו חומר זה לא היה בשימוש בארץ. מובן שלא נאשרו לשימוש בעתיד; 3. מירקס — חומר זה אינו בשימוש בארצנו; 4. ד.ד.ט. — אין אחידות דעים בעולם ביחס לסכנת השימוש בחומר זה. בניגוד לדעתה של ממשלת ארצות-הברית ממליצים אירגון הבריאות העולמי ואירגון המזון והחקלאות העולמי על שימוש בו בתנאים מסויי-מים ודווקא בממדים גדולים, היות שבמקרים רבים אין לו תחליף. בארצנו השימוש בו מוגבל בלאו-הכי; 5. תרכובות אורגאניות של כספית — חמרים אלה משמשים להגנת זרעים ולא למזון. לא בכל מקרה נמצא להם תחליף מתאים. אנו פועלים בהתאם להחלטות אירגון הבריאות העולמי משנת 1974, הקוראות לצמצם את השימוש בחומר אך אינן קובעות שיש לאסרו כליל; 6. שתיים-ארבע-חמש-טי — חומר זה כשלעצמו אינו מהווה סיכון בריאותי. הסכנה הפוטנציאלית נובעת מנוכחות חומר-לוואי בלתי-רצוי. בארצנו משמש החומר להדברת עשבים בלבד ויבואו מאושר רק בתנאי שהוא ממלא את דרישות ממשלת ארצות-הברית לגבי העדר חמרי-לוואי מזיקים; 7. ציאניד וסטריכנין — חמרים אלה ידועים כחמרים רעילים ביותר. הם נמצאים בשימוש מצומצם, בעיקר להשמדת בעלי-חיים מעבירי מחלות, כגון: כלבי-בר וחולדות בגמלים ובאניות. שימוש מוגבל לרופאים בשירות הווטרינארי ולמדברים מוס-מכים בעלי היתר מיוחד.

כל נושא חמרי ההדברה — התועלת שהם מביאים, מחד גיסא, וסכנותיהם, מאידך גיסא — נמצא אצלנו במעקב מתמיד ובדרך זו נמשיך לפעול.

4377. מועד פתיחתו של בית-החולים "הכרמל"

חבר-הכנסת א. אפרת שאל את שר הבריאות ביום כ"ט בחשוון תשל"ו (3 בנובמבר 1975):

מרכז קופת-החולים הכללית פירסם את החלטתו שלרגל צימצומים בתקציב תידחה כמעט בשנה פתיחת בית-החולים "הכרמל". בית-החולים מונה כ-420 מיטות והושקעו בו כ-140 מיליון לירות.

אבקש לדעת:

1. האם מקיים שר הבריאות מגעים עם קופת-החולים כדי למנוע את דחיית הפעלתו של בית-החולים בהתחשב במצוקת האישפוז בצפון הארץ?
2. נוכח העובדה כי בית-החולים הזה מוכן להפעלה, האם יש באפשרות הממשלה לסייע בפתיחתו גם אם יש לעכב פעילות המכוונת לטווח רחוק יותר?

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

1. התשובה היא חיובית.
2. בית-החולים "הכרמל" מתוכנן לפתיחה והפעלה בחודש אוקטובר 1976. לולא הקשיים התקציביים בקר-פת-החולים אפשר היה להפעילו חודשים מספר קודם לכן.

אודה לכבודו אם ישיב לי :

1. הנכונה הידועה הנ"ל ?

2. אם כן — מה הקריטריונים שלפיהם יקטן המלאי וכיצד יובטח שהציבור לא ייפגע מכך ?

ש"הבריאות ו. שם טוב :

1. התשובה חיובית.

2. לפי ידיעות שקיבלנו ממרכז קופת החולים ניתנה הוראה להוריד ממלאי התרופות חודש ימים צריכה.

מתנהלים דיונים בין הנהלת המשרד ומרכז קופת החולים לקביעת קריטריונים בכל הרמות על-מנת להבטיח שירות אספקה סדיר ואי-היפגעות הציבור מכך.

4584. המשרד האקולוגי הנגד על-ידי מפעלי כותנה

חברת הכנסת ב. מואב שאל את שר הבריאות ביום כ' בכסלו תשל"ו (24 בנובמבר 1975):

הובאו לידיעתי תלונות על זיהום קשה הנובע מאבק ממפעל כותנת הדרום והגורם קשיי נשימה והתקפות שיעול לעובדים במפעלים סמוכים ("תדיראן"); זאת לאחר שלשכת הבריאות, שנפתחה ברחובות בפברואר 1975, הבטיחה כי "לא יחודש רשיון למפעל כותנה כל עוד לא ימלא אחרי הדרישות למניעת זיהום אוויר". גם תושבי קריית עקרון מתלוננים קשות על האבק, העשן והרעש הכבד הנגרמים על-ידי מפעל הכותנה "ג'ין".

שאלותי הן :

1. האם מפעל הכותנה בקריית עקרון עומד בקריטריונים של ההנחיות לאזור תעשיות ?

2. מדוע אין משרד הבריאות מפעיל את סמכותו שלא לחדש את רשיון המפעל אם אין הוא עומד בדרישות למניעת מטרדים ?

ש"הבריאות ו. שם טוב :

1. מפעל הכותנה אינו עומד בקריטריונים המנחים אותנו כיום באישורינו לאיתור תעשיות. יש להדגיש שהמפעל הוקם באזור תעשייה מוכרז שנים רבות קודם שנבקעו קריטריונים אלה.

2. מאז חודש ספטמבר 1974 עורכים אנו בדיקות אבק שמקורו במפעל. הממצאים הראו חריגה משמעותית מן המותר לפי החוק. לפי דרישתנו נקט המפעל אמצעים להקטנת המטרד, אך הללו לא הביאו להקלה משמעותית. רשיונו של המפעל לא חודש וכ-31 באוקטובר 1975 הוצא צו סגירה מינהלי על-ידי רופא המחוז של משרד הבריאות.

רשיונו של המפעל לא יחודש עד שנשוכנע שאמנם המטרד סולק.

הו"ר מ. בן-פורת :

שאלה נוספת לחברת הכנסת מואב.

כועז מואב (יעד — תנועה לזכויות האזרח):

כבוד השר, האם בוצע צו הסגירה ? האם המפעל סגור כיום ?

ש"הבריאות ו. שם טוב :

זאת אינני יודע. אנחנו מוציאים צו סגירה ; על המשטרה לפקח אם הצו בוצע.

כועז מואב (יעד — תנועה לזכויות האזרח):

לפי מיטב ידיעתי — ובדקתי את הדברים אתמול — המפעל עדיין פועל.

ש"הבריאות ו. שם טוב :

אורה לממונים בשטח זה לבדוק מדוע המפעל לא נסגר.

4600. המחירים הגבוהים הנדרשים על-ידי רופאי שיניים חברת הכנסת ש. ארבל-אלמולינו שאלה את שר הבריאות ביום כ"ו בכסלו תשל"ו (30 בנובמבר 1975):

נוכח הפירסומים על המחירים הגבוהים הנדרשים על-ידי רופאי השיניים מאנשים הזקוקים לטיפול רצוני לשאול את כבודו :

1. האם קיים תעריף מאושר על שיעור הסכום שיש לשלם לרופא השיניים בעד הטיפולים השונים ?

2. אם כן — מי קבע את התעריף ומי ממונה על הפיקוח ?

3. אם לא — מה הסיבה להעדר תעריף ?

4. לפני מי יכול אזרח להתאונן כשלדעתו נתבע לשלם מחיר מופרז בעד הטיפול אצל רופא השיניים ?

ש"הבריאות ו. שם טוב :

1. אין תעריף מאושר של מחירים לשירותי רופאי שיניים.

2. לא נקבע.

3. כשמדובר על רפואת שיניים מדובר על שירות רב-גוני, ולכן קשה לקבוע תעריף אחיד וקבוע לטיפול מסוים. יש שהטיפול של רופא השיניים נמשך כמה דקות ויש שהוא נמשך אפילו שעה ויותר.

אם נקבע מחיר מינימאלי ומאקסימאלי לטיפול מסוים, תהיה נטייה לדרוש את המחיר המאקסימאלי וכך עלול הצרכן לשלם יותר ממה שהוא משלם היום.

בכל זאת אנשי משרד הבריאות דנים זה יותר משנה עם נציגי ההסתדרות לרפואת שיניים במטרה למצוא פתרון לבעיה זו.

הפתרון הרצוי הוא יצירת אלטרנטיבה לטיפול, לאלה שאינם מסוגלים לשלם מחירים כה גבוהים, באמצעות מרפאות ציבוריות. קופת החולים הכללית מפתחת ומרחיבה כעת את רשת מרפאות השיניים שלה לטיפול בחבריה.

משרד הבריאות יוזם פתיחת מרפאות שיניים לתלמידים עם עדיפות לילדים במצוקה ובאזורי ספר ופיתוח.

באחרונה החלו מספר רופאי שיניים בירושלים לתת שירות טיפול חירום למעוטי היכולת בבירה. כמו כן נפתחה מרפאה של עזרת חולים עממית המספקת טיפול לנזקקים במחיר עממי.

משרד הבריאות ממשיך לעודד הקמת שירותים כאלה למען הציבור.

4. האזרח יכול להתלונן לפני הסתדרות רופאי השיניים בישראל, וכמובן — לפני היחידה לתלונות הציבור במשרד הבריאות.

4601. הפיקוח על שיווק תרופות וסימונן

חברת הכנסת נ. קצב שאלה את שר הבריאות ביום כ"ו בכסלו תשל"ו (30 בנובמבר 1975):

1. האם עורך משרדו בדיקות כמקובל במדינות

רבות ?

2. אם לא — מדוע ?

שרי-הבריאות ז. שם-טוב:

1—2. משרדנו נוהג זה שנים רבות כמקובל במתור-
קנות שבמדינות העולם. כל מקרה של התפרצות מחלה,
שנראה כי נגרמה על-ידי מזון מזוהם, נבדק ביסודיות.
בלשכות הבריאות שלנו צוותים מאומנים לעריכת חקיי-
רות אפידמיולוגיות בנושא זה, והפעולה מקובלת בכל
יחידותינו כשיגרה. דגש מיוחד מושם בהרעלות מזון
הקשורות במטבחים ציבוריים.

מטרת החקירה כפולה: (א) גילוי המחולל והתנאים
הסביבתיים שגרמו לאירוע; (ב) נקיטת אמצעים למניעת
הישנות המקרים.

היחידה לאפידמיולוגיה במשרד הבריאות מפרסמת
סיכומים סטטיסטיים בנושא זה דרך-קבע ותשמח
לספקם למעוניינים.

היו"ר מ. בן-פורת:

חברי הכנסת, הישיבה הבאה מחר בשעה ארבע.
ישיבה זו נעולה.

אודה לכבודו אם יודיעני:

א. אם מבצע משרדו בקפדנות צווים שונים בדבר
הפסקת שיווק תרופות מסויימות המזיקות לבריאות
הציבור ?

ב. אם מקפיד משרדו על ביצוע חובת סימון
בעברית על תרופות מיובאות ?

שרי-הבריאות ז. שם-טוב:

א. התשובה היא חיובית. רק לאחרונה הופסק
השיווק של קליוקויגול בצורת טיפות המיועדות לילדים,
מתוך חשש של פגיעה בעצב הראייה.

ב. התשובה היא חיובית. הבקשה של הסימון מבו-
צעת באמצעות הרוקחים המחוויים ותוך תהליך הבדיקה
במכון לביקורת ותקנים של משרד הבריאות.

4602. בדיקות מזון

חברי-הכנסת פ. שינמן שאל את שר הבריאות ביום כ"ו
בכסלו תשל"ו (30 בנובמבר 1975):

במדינות רבות נוהגים לערוך בדיקות וחקירות לגילוי
הסיבה לפגיעה בציבור רחב כתוצאה מאכילת מזון
מזוהם. עקב העובדה שבארץ רבו לאחרונה מחלות
המעיים אודה לכבודו אם ישיב לי:

הישיבה ננעלה בשעה 20:20.